

Hans Björknäs

KRIGSPROPAGANDA

1918

Historieförlaget i Finland

Krigspropaganda
1918
i dåtida dagstidningar

Hans Björknäs
Historieförlaget i Finland

Förlag: Historieförlaget i Finland

Sammanställd av Hans Björknäs

Layout Marjagitta Björknäs

Fotografier: Hans Björknäs, där inget annat anges

Pärmbild:

Förödelser som Kronohagen led i slaget om Helsingfors 1918

Lönnqvist, Gunnar, fotograf 1918

Finna.fi Public domain. Bilden har färglagts.

Bild på sid 7 och bakre pärmen: Två röda arkebuseras i Varkaus 1918. Fotograf: Ivar Ekström. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:R%C3%A4ttvisa_skipas.jpg

Sid 9: Minnesmärke över de röda i Varkaus

Samtliga tidningscitater i denna avhandling är hämtade från de digitaliserade originalnumren av Arbetet, Arbetarnas Notisblad, Lovisa Notisblad, Wasa-Posten, Wiborgs Nyheter, Kaskö Tidning, Åbo Underrättelser, Hufvudstadsbladet, Östra Nyland, Det Vita Finland och Finlands Allmänna Tidning, utgivna mellan januari och maj 1918. Trycksvårta och tryckteknik från tiden kan ha påverkat läsbarheten, men innehållet följer originalen i så hög grad som möjligt

De kallade varandra ”slaktargardister” och ”röda vilddjur”. De mördade, brände och plundrade – övertygade om att de kämpade för en rättfärdig sak.

Två röda, flera vita. Gemensamt för dem alla var att de en gång var vanliga människor – arbetare, bönder, unga män med drömmar. Men inom loppet av några månader blev de kapabla till grymheter de aldrig tidigare kunnat föreställa sig. Vad hände? Svaret stavas propaganda.

Denna bok gräver ner sig i tidningspressen under finska inbördeskriget 1918 och avslöjar hur båda sidor systematiskt använde hatretorik, demonisering och medvetna lögner för att mobilisera sina anhängare. Du får läsa originalcitrat som får blodet att isas – och se mönster som känns obehagligt igen.

Men frågan är: har något förändrats?

En nödvändig bok för alla som vill förstå dåtidens krig – och försvara sig mot framtidens desinformation.

Till strid!

*Det flammar, det brinner, det sjuder
ett folk sig reste i storm.*

*Det lyser som blod i öster
där frihetens sol rullar fram.*

Allt högre den stiger på fästet

Ett folk går till strid i dess sken

Ett folk, som splittrat och söndrat

under våldets förtrampande häl

*lät sig skändas och plundras i mörker för-
tvivlan och nöd.*

Nu samlas dess skaror och bojorna brister

Det skälver som jordbävningens dån.

Vår kamp är för framtid och frihet,

vår strid gäller sanning och rätt.

På den grusade världen, den gamla,

vi bygger en skimrande ny.

Här kräves ej mera blott viljor,

nu höves gärning och dåd.

Och mera: vårt varma, vårt brännande blod

Låt det brinna och rinna!

Mot dess blödande, flödande flod

bryter strålar från frihetens stigande sol.

Den lågan, den lyser och leder

vår väg ut i framtidens land.

Allan Walenius

Publicerad i Arbetet 29. 1. 1918.

Innehåll:

Förord	10
Forskningsfrågor	15
Sammandrag	18
Tiivistelmä	19
Abstract	20
Kriget 1918	23
Propaganda och krigspropaganda	38
Tidningspressen 1918	46
Den röda propagandan	54
Den vita propagandan	65
Propagandans betydelse 1918	74
Jämförande studie 1918-2026	78
Diskussion	100

FÖRORD

Den bok du håller i din hand handlar om ett av de mest omvälvande och blodiga kapitlen i Finlands historia – inbördeskriget 1918. Men den handlar lika mycket om något som är tidlöst och ständigt närvarande: propaganda. De tidningsartiklar som analyseras här är inte bara historiska dokument; de är också speglar av en mänsklig mekanism som funnits i alla tider och som i dag, mer än hundra år senare, har nått nya nivåer av sofistikaion.

Propaganda är inget nytt fenomen. Redan i antikens Egypten lät Ramses II hugga in reliefer där han framställdes som en gigantisk segerherre, trots att slaget vid Kadesh troligen slutat oavgjort (Bergman, 2025, s. 4). I antikens Grekland och Rom användes mynt, statyer och tal för att hylla härskare och svartmåla fiender. Under reformationen blev tryckpressen ett massförstörelsevapen i kampen om själar – både katolska och protestantiska sidan översvämmade Europa med pamfletter och flygskrifter. Det som kallas propaganda är således ingen uppfinning från 1900-talet, utan en ständig följeslagare till mänsklig maktutövning.

Det som däremot är nytt sedan första världskriget är den systematiska, industrialiserade och vetenskapligt underbyggda propagandans genombrott. När massarméer skulle mobiliseras och hela samhällen ställas i krigets tjänst, insåg alla stormakter att kampen om medborgarnas sinnen var lika viktig som kampen på slagfältet (Lasswell, 1927). Harold D. Lasswell, som studerade första världskrigets propaganda, identifierade tre huvudfunktioner som fortfarande är giltiga: att mobilisera hat mot fienden, att upprätthålla vänskapsband till allierade, och att stärka stridsmoralen hos egna trupper och civilbefolkning. När den stor allmänheten är övertygad om att det var fienden som startade kriget och att det är fienden som förhindrar en varaktigt fred, då har propagandisten uppnått sitt mål, enligt Lasswell.

Finland 1918 var inget undantag. Tvärtom – i det lilla, nyblivna

självständiga landet nådde propagandan en intensitet och råhet som förvånar även den som är van vid krigsretorik. Båda sidor – de röda och de vita – utvecklade sofistikerade propagandatekniker långt innan orden ”falska nyheter” eller ”desinformation” blev en del av vardagsspråket. De rödas Arbetet och Arbetarnas Notisblad talade om klasskamp, revolution och ”slaktargardister”. De vitas Wasa-Posten, Wiborgs Nyheter och Kaskö Tidning talade om fosterland, lag och ordning – och om ”röda banditer” och ”landsförrädare”. Båda sidor använde samma grepp: förenkling, demonisering, överdrift och förtigande.

Också i Finland var det fienden som hade startat kriget. Om de vita och de röda var överens om någonting så var detta. Det var fienden som hade startat.

Det som gör studiet av 1918 års propaganda särskilt viktigt är att den inte bara speglade motsättningarna utan aktivt bidrog till att skapa dem. Flera forskare har pekat på att propagandan spelade en avgörande roll för själva krigsutbrottet (Jowett & O’Donnell, 2019). När tidningar månaderna före januari 1918 ständigt målade upp den andra sidan som ett existentiellt hot – de röda som hungersnödens skapare, de vita som arbetarnas blodtörstiga fiender – blev ett våldsamt uppgörelse inte bara möjlig utan näst intill oundviklig. Propagandan skapade en självuppfyllande profetia: man trodde på fiendens ondska, agerade därefter, och fiendens vedergällning bekräftade bilden.

Under krigets gång blev propagandans betydelse än tydligare. De rödas tidningar förbjöd alla borgerliga organ på sitt territorium; de vita gjorde detsamma med socialistiska tidningar i norr. Informationen som nådde respektive sidas befolkning var därför starkt filtrerad – i praktiken en enda lång rapport om egna segrar och fiendens grymheter. Den som bara läste Arbetet kunde tro att de röda var på väg att vinna ända fram till april 1918. Den som bara läste Wasa-Posten fick en bild av de röda som monster utan mänskliga drag. Denna informations apartheid fördjupade klyftorna och gjorde att fredliga lösningar blev politiskt omöjliga – den

som föreslog förhandlingar riskerade att stämplas som förrädare.

Men det är efter kriget som propagandans mest tragiska effekt blir synlig. När de vita segrat i maj 1918 var hatet mot de röda så intensivt, och bilden av dem som ”vilddjur” så inpräntad, att segrarna fann det legitimt att utkräva en brutal vedergällning. Omkring 10 000 röda avrättades summariskt i den vita terrorn, och ytterligare 12 500–13 500 dog i fånglägren av svält och sjukdomar (Yle, 2008; Aftonbladet, 2018). Många av dem hade aldrig burit vapen – de var kvinnor, gamla, eller unga män som tvångsrekryterats. Propagandans demonisering hade gjort dem till mindre än människor.

Här vill jag stanna upp och reflektera över ett gammalt ordspråk: ”Man skall inte slå en slagen.” I många kulturer och rättstraditioner finns tanken att när fienden har lagt ner vapnen, upphör rätten att utkräva hämnd. Segrarens storhet mäts inte i antalet avrättade utan i förmågan att återupprätta rättvisa och försoning. Det finska inbördeskriget blev ett sorgligt undantag. Hatet som propagandan hade pumpat in i folksjälén under några intensiva månader visade sig starkare än humanism och rättsstatliga principer. De vita ledarna – Mannerheim, Svinhufvud och andra – hade kunnat välja en annan väg. De hade kunnat benåda, förhöra, pröva i domstol. I stället valde de summariska arkebuseringar och svältläger. Propagandans arv var en bitter skuld som Finland skulle bära i decennier.

Det finns de som hävdar att den vita terrorn var en förståelig reaktion på de rödas grymheter under kriget – och visst begick även röda gardet övergrepp. Men även om vi accepterar att krigets lagar är grymma, är det ändå svårt att försvara att tusentals människor avrättades efter att striderna upphört. I detta avseende skiljer sig inbördeskriget från ett mellanstatligt krig: när fienden är ens egen landsman, borde försoningens väg vara särskilt angelägen. Propagandans största brott var att den gjorde försoning omöjlig – åtminstone för en generation.

Varför ska vi då bry oss om 1918? Jo, därför att propagandans

mekanismer inte har försvunnit – de har bara bytt skepnad. I dag, 2026, lever vi i en tid av algoritmdrivna flöden, deepfakes, trollfabriker och mikroriktad desinformation. Sociala medier har gjort det möjligt för både stater och enskilda aktörer att sprida propaganda snabbare och mer precist än någonsin tidigare. Kriget i Ukraina, konflikten i Gaza, de politiska polariseringarna i USA och Europa – överallt ser vi samma gamla tekniker: demonisering av motståndaren, överdrifter av den egna sidans offer, förtigande av egna övergrepp, och användning av ”glittrande generaliteter” som frihet, demokrati och rättvisa för att täcka över maktintressen.

Om vi lär oss att känna igen propagandans mönster från 1918, blir vi också bättre rustade att genomskåda den 2026. När någon kallar sin motståndare för ”ondska” eller ”djur”, bör vi ställa frågan: demoniseras fienden för att förbereda en brutal uppgörelse? När bara den egna sidans offer rapporteras, bör vi undra: vad förtigs? När tidningar förbjuds eller sociala medier blockeras – vilken sida är rädd för sanningen? När kriget är slut och segraren talar om ”vedergällning” – har vi då glömt ordspråket om att inte slå en slagen?

Denna bok är inte bara en historisk studie. Den är en varning och en spegel. De tidningsartiklar som analyseras här är mer än hundra år gamla, men de skulle lika gärna kunnat vara skrivna i går. Språket är annorlunda, tekniken är annorlunda, men manipulationens själ – dess metoder att utnyttja rädsla, hat och lojalitet – är densamma. För att citera den franske propagandaforskaren Jacques Ellul (1965, s. 140): ”Propagandans största fara är inte att den ljuger, utan att den skapar en värld där lögn och sanning inte längre kan skiljas åt, och där människor behandlas som medel snarare än som mål.”

Det är min förhoppning att denna bok kan bidra till att skärpa blicken – hos historiker, journalister, lärare och alla medborgare som värnar om en fungerande demokrati. Att studera 1918 års propaganda är inte att gräva ner sig i det förflutna. Det är att skaffa sig ett försprång i kampen mot desinformation i vår egen tid.

Helsingfors i april 2026

Författaren

Referenser

Aftonbladet, 2018. Den röda döden. Tillgänglig: <https://www.aftonbladet.se/kultur/a/xR0x0j/den-roda-doden> [Hämtad 6 april 2026].

Bergman, M., 2025. Propaganda. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland / Appel förlag.

Ellul, J., 1965. Propaganda: The Formation of Men's Attitudes. New York: Knopf.

Jowett, G.S. & O'Donnell, V., 2019. Propaganda & Persuasion. 7:e upplagan. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Lasswell, H.D., 1927. Propaganda Technique in the World War. New York: Knopf.

Yle, 2008. Inbördeskriget 1918. Tillgänglig: <https://vintti.yle.fi/yle.fi/elavaarkisto/index984b.html> [Hämtad 6 april 2026].

Forskningsfrågor

Avsikten med denna kvalitativa studie om krigspropagandan under vintern och våren 1918 är bland annat att ge svar på följande frågor. Det underliggande materialet omfattar ett stort antal tidningsartiklar som kan uppfattas ha ett propagandistisk innehåll publicerade mellan början av januari och slutet av maj 1918 i de svenska dagstidningarna i Finland. Artikelurvalet har gjorts av författaren.

Dessa forskningsfrågor genomgås detaljerat i avsnittet ”Diskussion” på sid 10 i slutet av boken.

1. Vilka retoriska och klassificeringsmässiga kännetecken kännetecknade den röda respektive vita tidningspropagandan under finska inbördeskriget 1918, och hur kan dessa förstås utifrån etablerade teorier om vit, grå och svart propaganda?

Syfte: Att kartlägga och kategorisera de propagandatekniker som användes av de två sidorna, samt att knyta dem till den teoretiska referensram som presenterats i avhandlingens inledning.

2. Hur förändrades propagandans former och innehåll mellan första världskriget (1914–1918), det finska inbördeskriget (1918) och dagens konflikter (Ukraina, Gaza–Iran, USA–Iran 2025–2026), och vilka förklaringsfaktorer kan urskiljas för denna förändring?

Syfte: Att identifiera både beständiga mönster och historiska brytpunkter i propagandans utveckling, med fokus på teknologisk utveckling (tryckpress → radio → TV → sociala medier → AI), geopolitisk kontext och medieekologiska förändringar.

3. På vilka sätt bidrog tidningspropagandan 1918 till att legi-

timera och förstärka den vita terrorn efter kriget, och vilka parallella mekanismer kan iakttas i samband med civila offer i dagens konflikter?

Syfte: Att undersöka det kausala sambandet mellan propagandans demonisering av fienden och efterföljande övergrepp mot besegrade eller civila – ett centralt tema i avhandlingens förord och slutsatser.

4. Hur användes kulturell förnedring (t.ex. begrepp som ”kulturfernissa”, ”asiatisk kultur”, ”vilddjur”) som ett propagandistiskt vapen 1918, och vilka motsvarigheter finns i dagens propaganda från Ryssland, USA och Israel?

Syfte: Att fördjupa den jämförande analys som påbörjats i frågan om kulturell förnedring, och att koppla den till teoretiska begrepp som avhumanisering, etnocentrism och ”vi-och-dom”-skapande.

5. Vilka likheter och skillnader kan identifieras mellan de rödas respektive de vitas propagandanarrativ 1918 när det gäller framställningen av den egna sidan som offer och den andra sidan som aggressor, och hur återspeglas dessa narrativ i dagens konflikters officiella kommunikation?

Syfte: Att analysera offerrollen som en beständig propagandastrategi – från ”försvar av arbetarklassen” och ”försvar av den nyvunna självständigheten” 1918 till ”avfascistisering” (Ryssland), ”försvar av demokratin” (väst) och ”kamp mot terrorism” (Israel–USA) idag.

6. På vilket sätt kan en kvalitativ studie av historisk tidningspropaganda (1918) bidra till att utveckla metoder för att känna igen och bemöta desinformation i dagens digitala medielandskap, och vilka praktiska lärdomar kan dras för

mediepedagogik och demokratisk resiliens?

Syfte: Att lyfta blicken från den rent historiska analysen till dess samtida relevans – en explicit ambition i avhandlingen. Frågan öppnar för en diskussion om källkritik, mediekompetens och propagandans funktion i hotet mot demokratiska samhällen.

Sammandrag

Denna kandidatavhandling analyserar krigspropagandans former, klassificeringar och historiska utveckling med fokus på finska inbördeskriget 1918, samt drar paralleller till nutida propaganda i konflikterna Ukraina, Gaza–Iran och USA–Iran under 2025–2026. Materialet består av digitaliserade originaltidningar från båda sidor: de rödas Arbetet och Arbetarnas Notisblad, samt de vitas Wasa-Posten, Wiborgs Nyheter, Kaskö Tidning och flera andra.

Studien visar att propagandans grundmekanismer – demonisering av fienden, användning av glittrande generaliteter, upprepning av ”den stora lögnen”, förtigande av egna förluster och offerrollen – är anmärkningsvärt beständiga över tid. Redan 1918 använde båda sidor en blandning av vit, grå och svart propaganda för att mobilisera hat, rättfärdiga våld och upprätthålla stridsmoralen. De röda framställde de vita som ”slaktargardister” och ”Mannerheims legoknektar”, medan de vita beskrev de röda som ”banditer”, ”huliganer” och ”ryska marionetter”. Propagandan bidrog till krigsutbrottet, påskyndade brutaliteten och möjliggjorde den vita terrorn efter kriget, där omkring 10 000 röda avrättades summariskt.

Jämförelsen med dagens propaganda visar avgörande skillnader: hastigheten och räckvidden har ökat dramatiskt genom sociala medier, desinformation kan mikroriktas till specifika målgrupper, AI-genererade deepfakes underminerar förtroendet för visuella bevis, och avsändarrollen har upplösts genom anonyma trollfabriker och botnätverk. Samtidigt lever de gamla teknikerna kvar. Dmitrij Medvedevs uttalanden om Zelenskyj som ”luffarmonster” och Trumps profana hot mot Iran är direkta nutida motsvarigheter till 1918 års demonisering. Israel–USA:s desinformationskampanj inför attacken mot Irans kärnkraftsanläggningar 2025 är ett

skolexempel på svart propaganda.

Avhandlingen argumenterar för att kunskap om historisk propaganda är avgörande för att känna igen och bemöta desinformation i vår egen tid. När sanningen blir det första offret i krig, är medicinsk kompetens det mest effektiva försvaret.

Tiivistelmä

Tässä kandidaatintutkielmassa analysoidaan sotapropagandan muotoja, luokituksia ja historiallista kehitystä keskittyen Suomen sisällissotaan 1918 sekä vedetään rinnastuksia nykypäivän propagandaankonflikteissa Ukrainassa, Gazassa–Iranissa ja Yhdysvaltain–Iranin välillä vuosina 2025–2026. Aineisto koostuu digitaalisista alkuperäislehdistä molemmilta osapuolilta: punaisen Arbetet ja Arbetarnas Notisblad sekä valkoisten Wasa-Posten, Wiborgs Nyheter, Kaskö Tidning ja useat muut.

Tutkimus osoittaa, että propagandan perusmekanismit – vihollisen demonisointi, ”kiiltävien yleistysten” käyttö, ”suuren valheen” toistaminen, omien tappioiden ja julmuuksien vaikeneminen sekä uhrin rooli – ovat huomattavan pysyviä ajan kuluessa. Jo vuonna 1918 molemmat osapuolet käyttivät sekoitusta valkoista, harmaata ja mustaa propagandaansaadakseen aikaan vihaa, oikeuttaakseen väkivallan ja ylläpitääkseen taistelumoraalia. Punaiset kuvasivat valkoisia ”teurastajakaarteiksi” ja ”Mannerheimin palkkasotureiksi”, kun taas valkoiset kuvasivat punaisia ”rosvoiksi”, ”huligaaneiksi” ja ”Venäjän nukeiksi”. Propaganda edesauttoi sodan syyttymistä, kiihdytti raakuutta ja mahdollisti valkoisten terrorin sodan jälkeen, jossa noin 10 000 punaista teloitettiin summattisesti.

Vertailu nykypäivän propagandaan paljastaa merkittäviä eroja: nopeus ja tavoitavuus ovat kasvaneet dramaattisesti sosiaalisen median myötä, disinformaatiota voidaan kohdentaa tietyille yleisöille, tekoälyn luomat syväväärennökset heikentävät luottamusta visuaalisiin todisteisiin ja lähettäjän rooli on hajonnut anonyymien trollitehtaiden ja bottiverkkojen takia. Samaan aikaan vanhat tekniikat elävät edelleen. Dmitri Medvedevin lausunnot Zelenskyistä ”luuserihirviönä” ja Trumpin rivot uhkaukset Irania kohtaan ovat suoria nykyajan vastineita vuoden 1918 demonisoinnille. Israelin ja Yhdysvaltain disinformaatiokampanja ennen hyökkäystä Iranin ydinlaitoksia vastaan 2025 on malliesimerkki mustasta propagandasta.

Tutkielma argumentoi, että tieto historiallisesta propagandasta on ratkaisevan tärkeää disinformation tunnistamiseksi ja torjumiseksi omassa ajassamme. Kun totuus on sodan ensimmäinen uhri, medialukutaito on tehokkain puolustus.

Abstract

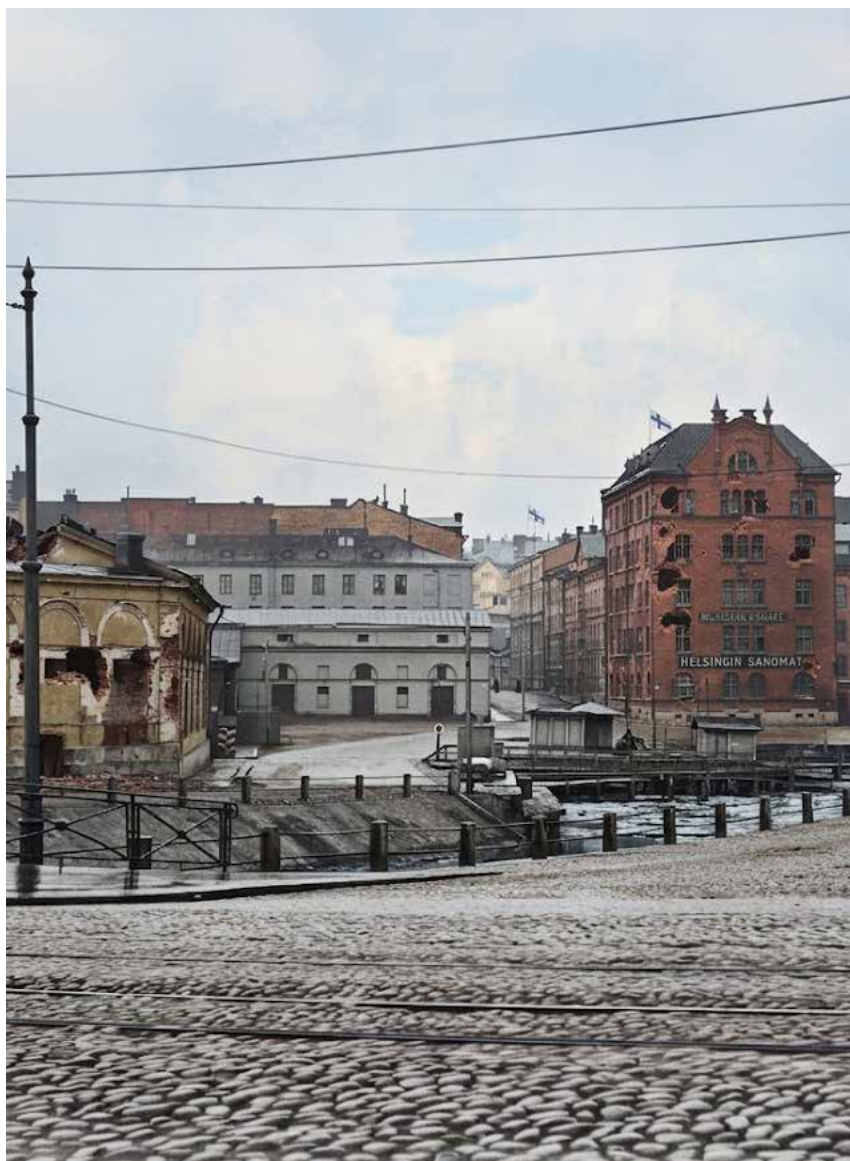
This bachelor’s thesis analyses the forms, classifications, and historical development of war propaganda, with a focus on the Finnish Civil War of 1918, and draws parallels to contemporary propaganda in the conflicts of Ukraine, Gaza–Iran, and the US–Iran war of 2025–2026. The material consists of digitised original newspapers from both sides: the Reds’ *Arbetet* and *Arbetarnas Notisblad*, and the Whites’ *Wasa-Posten*, *Wiborgs Nyheter*, *Kaskö Tidning*, and several others.

The study shows that the basic mechanisms of propaganda – demonisation of the enemy, use of glittering generalities, repetition

of the “big lie”, concealment of one’s own losses and atrocities, and the victim role – are remarkably persistent over time. Already in 1918, both sides used a mixture of white, grey, and black propaganda to mobilise hatred, justify violence, and maintain combat morale. The Reds portrayed the Whites as “butcher guards” and “Mannerheim’s mercenaries”, while the Whites described the Reds as “bandits”, “hooligans”, and “Russian puppets”. Propaganda contributed to the outbreak of war, accelerated brutality, and enabled the White terror after the war, in which approximately 10,000 Reds were summarily executed.

The comparison with today’s propaganda reveals crucial differences: speed and reach have increased dramatically through social media, disinformation can be micro-targeted to specific audiences, AI-generated deepfakes undermine trust in visual evidence, and the role of the sender has dissolved through anonymous troll factories and bot networks. At the same time, the old techniques live on. Dmitry Medvedev’s statements about Zelenskyy as a “hobo monster” and Trump’s profane threats against Iran are direct contemporary equivalents of the demonisation of 1918. The Israeli–US disinformation campaign before the attack on Iran’s nuclear facilities in 2025 is a textbook example of black propaganda.

The thesis argues that knowledge of historical propaganda is crucial for recognising and countering disinformation in our own time. When truth becomes the first casualty of war, media literacy is the most effective defence.

Skadade hus i Helsingfors efter striderna.

Folot Gunnar Lönnqvist

Finna.fi. Public Domain

Kriget i Finland 1918

Inledning

Finland är ett land som drabbats av svåra katastrofer. Under hungerråren 1886-1888 dog ställvis 20 % av befolkningen av svält. Under kriget 1918 dog närmare 40.000 människor, en del i regelrätta strider, en del mördade och en stort antal efter kriget i fångläger. Under krigen 1939-1944 dog omkring 100.000 människor. Jämfört med dessa är dagen corona-katastrof en liten bagatell.

Det finns knappast någon händelse i Finlands historia som orsakat så mycket divergerande åsikter, häftiga känslor och upprörda diskussioner som kriget vintern och våren 1918. Följderna av detta krig kan ännu ses i vårt samhälle. En enorm forskning rörande händelserna har gjorts och fortsätter ännu.

Detta krig har många namn. Nu används ofta termen ”År 1918 års händelser”. En ”händelse” låter väldigt banalt för att beskriva det som hände denna dramatiska vårvinter. Namn som användes 1918 var uppror, klasskrig, torparevolution, medborgarkrig, det röda upproret och revolution. Den vita sidan ansåg att detta var ett frihetskrig, med målet att befria Finland från de ryska trupperna.

Den röda sidan ansåg att detta var ett klasskrig. I denna bok har vi använt det neutrala namnet ”Kriget 1918” (Björknäs, 2021, s 9)

Krigets bakgrund

Tanken på ett självständigt Finland, fritt från det ryska överväldet hade grott länge i vårt land. För att landet skulle kunna bli fritt förstod många att det kunde bli en militär konflikt mellan finländare och de ryska soldater som vara stationerade här.

År 1915 tog sig närmare 2000 unga finländare till Tyskland för att få militär utbildning. Detta var den så kallade jägarrörelsen. Då dessa återvände till Finland vårvintern 1918 kom de att bilda stommen i den vita armen. På många orter bildades kårer av olika slag, en del högersinnade vita skyddskårer, en del vänstgersinnade

röda garden.

Våren 1917 abdikerade den ryska tsaren Nikolai II. Förhållandena i Ryssland var kaotiska under den tid som följde, med strejker och väpnade oroligheter. Dessa spred sig till Finland. Socialisterna hade haft majoritet i lantdagen, men denna upplöstes av den ryska regeringen. I nyvalet hösten 1917 förlorade socialisterna sin majoritet. De accepterade inte valresultatet, eftersom de ansåg att socialdemokraternas röster blev oräknade på många håll.

Stämningen mellan olika folkgrupper i Finland blev allt mera spänd. Det fanns många orsaker till detta. Arbetslösheten ökade då Rysslands befästningsarbeten längs den finländska kusten tog slut. En stor del av Finlands spannmål hade komit från Ryssland men pga oroligheterna där tog denna import slut och på många håll rådde livsmedelsbrist. Priserna steg, snabbare än lönerna, vilket drabbade de lågavlönade. Storstrejken i november 1917 blev våldsam. Butiker och matförråd plundrades. Både på den borgerliga sidan och på den socialistiska sidan grundades ordningsstyrkor, vita skyddskårer och röda garden. Sammandrabbningar mellan dessa orsakade dödsfall.

Flera finländare mördades av de ryska soldaterna under hösten 1917. Den mest kända av dessa var jordbruksrådet Alfred Kordelin som sköts av ryska matrosar i Mommila den 7 november 1917. Samma dag inträffade det bolsjevikiska maktövertagandet i S:t Petersburg under ledning av Vladimir Lenin.

Den 6 december förklarade sig Finland självständigt. Ryssland erkände Finlands självständighet den 4.1.1918. De ryska trupperna borde därmed ha avlägsnat sig från Finland, men detta skedde inte. Omkring 40.000 ryska soldater fanns ännu i landet.

Inom socialdemokraterna fick den radikala falangen allt mera understöd. De radikala talade i allt skarpare ordalag för att enda lösningen för att förbättra situationen för de nödlidande mindre bemedlade var en väpnad revolution.

Den finländska regeringen, senaten, valde generallöjtnant Carl Gustav Mannerheim till överbefälhavare över de vita skyddskårer-

na den 26 januari 1918. (Björknäs, 2021, s 15)

Vårens omvälvningar i granstaterna

Det var inte bara i Finland som första halvan av år 1918 var dramatiskt.

Den 28 januari, samma dag som krigshändelserna i Finland tog fart, förklarade sig Estland och Lettland sig vara självständiga. Samma dag erkände för övrigt Nederländerna Finlands självständighet. Den 16 februari förklarade sig Litauen självständigt.

Den 18 februari förklarade sig Ukraina självständigt. Ukrainas situation påminde i mångt och mycket om Finlands. Också i Ukraina utbröt ett inbördeskrig mellan de ukrainska vita och ryska trupper. De vita förlorade, och Ukrainas öde blev därmed helt annat än Finlands. Ukraina förblev en del av Ryssland, Sovjetunionen. Kollektiviseringen av jordbruken och en del andra åtgärder initierade av Josif Stalin ledde till en svår hungersnöd, kallad Holdomor, åren 1932-3 med flera miljoner döda. Landet utsattes för en omfattande förryskning och ett många ukrainare blev deporterade från sitt hemland. Och tragedierna i Ukraina tycks fortsätta.

Den 3 mars stöts freden i Brest-Litovsk mellan Ryssland och Tyskland, första världskriget var därmed slut på östfronten. Men på västfronten fortsatte kriget, bl. a. med insatser av långt skjutande kanoner, ”Tjocka Berta” som spred fasa i Paris. (Björknäs, 2021, s 16)

Krigsutbrottet

Vid årsskiftet 1917–1918 kvarstod omkring 40 000 ryska soldater i Finland. Senaten under P.E. Svinhufvud bildade en vit armé under generallöjtnant Gustaf Mannerheims befäl, som i första hand förfogade över de borgerliga skyddskårerna om cirka 40 000 man. De röda hade samtidigt organiserat ett rött garde på omkring 30 000 man som fick vapenhjälp och instruktörer av de kvarvarande ryska trupperna (Uppslagsverket Finland, 2021).

hieman
ista.
ä Petalla
ä tuotissa
otta owat
tenties
arustataa
nta etum-
ias
raatihu-
tettawatti
a puoles-
rwollinen,
ollisuuteti
n tera ja-
päävällä.
sten koto-
ous raati-

Kansalaissota Suomessa.

Mitä Helsingissä tapahtun.

Sunnuntaina päivällä valtasivat puna-aartiilaiset Helsingissä rautatie-
aseman ja ajettivat sinne wähdit.
Junien kulusta ei ole toistaiseksi tie-
toa. Puna-aartiilaiden tultua pois-
tuitvat kaikki sähköttäjät asemalta.
Päivällä nautattiin Helsingissä pyl-
wäisiin sosialidemokraattisen puolue-
en toimeenpanon keskuskomitean
tehoitus rauhalliselle yleisölle pyhit-
tättyä mainittuna päivänä huoneis-
saan ammunnan aikana, joka koh-
distetaan waltokartiilaisiin kohtaan.
Kamupäivällä valtasivat puna-aar-
tiilaiset Malmin aseman.

Myöhemmin No 330 ilmoitetaan
Tampereelta, että puna-aarti on
wallannut Helsingin puhelinaseman.
Viimeinen niistä saapunut tieto ker-
too että puna-aartiilaiset parhaillaan
piirittävät Helsingin Sanomien ja
Hufvudstadsbladetin toimituksia.

Asemapäällikkö Kylmäsen

ytinaije
tustasja
nakaarti
yhdenä j
Se owi
funtolaki
R. ollu
wuotfi l
Myöh
U. S. ei
on jouti
hanhimo
Wiipi
Gadd o
jen tun
hen tul
murhatt
tä, ettei
näveitte
waa, mi
Waiifi k
lisätkfi k
Ehdotto
ei tri G
Myös
tellesjan
wainen
jä on w

Raahen Sanomat
29 januari 1918.
En liten notis om
att ett medbor-
garkrig har börjat
i Finland, på sidan
3.
Man slösade inte
med några stora
rubriker på den
tiden.

Kriget bröt ut i slutet av januari 1918. Den 27 januari gav be-
fälhavaren för det röda gardet i Helsingfors order om att arresteras
regeringen och upprätta en revolutionär regering, det så kallade
folkkommissariatet. Samtidigt avväpnade skyddsskåren i Ös-
terbotten de ryska garnisonerna. Merparten av senaten flydde till
Vasa, medan de röda grep makten i södra Finland (Yle, 2008).

Striderna mot rysk militär i Österbotten

I krigets första fas stabiliserade regeringen sin ställning i norra,
mellersta och östra Finland. En avgörande händelse var återkoms-
ten av den i Tyskland utbildade jägarbataljonen till Vasa den 25
februari 1918. Jägarna, som utgjorde stommen i den vita armén,
insattes som officerare och underofficerare. Dessutom anlände
närmare 1 200 svenska frivilliga, bland dem en rad högre officera-
re som bildade Svenska brigaden (Uppslagsverket Finland, 2021;

Minnesmärke i Hulmi, Laihela, till minne av den första striden i kriget. Monumentet avtäcktes den 7 augusti, 1938. På monumentet finns namnet på de fem skyddskårister som stupade i striden. Skulptör: Urho Kaarlo Lamminheimo

Aftonbladet, 2018).

Redan i början av februari bildades en klar frontlinje som sträckte sig från trakten norr om Björneborg över Ikalis, Ruovesi, Vilppula, Jämsä och Mäntyharju till S:t Andree och Valkjärvi på Karelska näset (Uppslagsverket Finland, 2021).

Vapentåget från S:t Petersburg

Den 27 januari, samma dag som krigshändelserna började i Helsingfors, avgick ett tåg lastat med vapen från S:t Petersburg till Helsingfors. Tåget var lastat med 15.000 gevär, två miljoner patroner, 30 kulsprutor, 10 kanoner, 3000 kanonskott och 2 bepansrade bilar. Tågets resa till Helsingfors var dramatisk, de vita försökte stoppa tåget genom att spränga bron över Kymmene älv några kilometer väster om Kouvola, vilket orsakade en fördröjning av tågets färd. De röda hade förhoppningen att dessa vapen skulle avgöra kriget.

Det tog säkert sin tid att samla ihop dessa vapen i S:t Petersburg och lasta tåget. I den ryska huvudstaden måste man ha varit övertygad om att ett krig börjar i Finland säkert länge före kriget sedan bröt ut och på många sätt uppmuntrat detta.

Vapentåget finns dokumenterat i Antti Tuuris roman ”Suuri asejuna Pietarista” (2006). Romanen är för all del fiktiv men håller sig väldigt nära den historiska verkligheten. (Björknäs, 2021, s 22)

Inbördeskriget i södra Finland

I krigets andra fas fram till början av mars genomförde de röda offensiva företag med växlande framgång. I östra och västra Nyland samt i Nystadstrakten nedkämpades skyddskårsavdelningar. Från regeringens synpunkt var det dock betydelsefullt att dessa operationer band en stor del av de rödas bästa trupper (Uppslagsverket Finland, 2021).

Samtidigt konsoliderades den vita armén genom uppsättning av värvade regementen och värnpliktsuppbåd. Vapenförrådet kompletterades med tysk och svensk hjälp. Efter att regeringstrupperna slagit tillbaka den röda offensiven övergick initiativet

till de vita (Uppslagsverket Finland, 2021).

Slaget i Tammerfors

Det avgörande anfallet mot Tammerfors inleddes den 15 mars 1918. Den 26 mars var staden innesluten, och efter hårda strider erövrades den slutligen den 6 april 1918. Slaget var det första i Norden som utkämpades i en industriby och blev vändpunkten i kriget (Wikipedia, 2023; Wikipedia, 2020).

I slaget deltog 13 000 vita soldater, däribland några hundra svenska frivilliga, mot 15 000 röda försvarare. De röda förlusterna uppgick till 2 000 stupade och 11 000 fångar, medan de vita förlorade 700 stupade och 2 000 sårade (Wikipedia, 2023; Wikipedia, 2020). Den svenska brigaden spelade en betydande roll under slaget (Aftonbladet, 2018).

Tyskarnas ankomst

Samtidigt som slaget om Tammerfors pågick landsteg en tysk expeditionskår, Östersjödivisionen under ledning av generalmajor Rüdiger von der Goltz, i Hangö den 3 april 1918. Styrkan omfattade omkring 9 000–9 500 man och utökades senare med ytterligare förband (Wikipedia, 2015; Uppslagsverket Finland, 2021).

Tyskarnas ankomst hade både militär och politisk betydelse. Tyskland ville säkra tillgången till finska trä- och pappersvaror samt förhindra att Finland drogs in i ententemakternas inflytelsesfär. Enligt hemliga avtal förband sig Finland att under världskriget inte handla med Storbritannien eller andra ententemakter (Wikipedia, 2015).

Vid landstigningen proklamerade von der Goltz: ”Ni har kallat på oss i er nöd. Vi kommer som vänner, för att hjälpa er i er kamp mot de mördarband som trampar på all ordning, rätt och frihet. Mänsklighetens röst kallar oss. Vi kommer inte som erövrare [...] Lita alltså på oss! Fram för ert härliga lands frihet!” (Wikipedia, 2015).

När insåg de rödas ledning att kriget var förlorat?

Vid slutet av februari 1918, då inbördeskriget knappt hade varat en månad, torde det ha stått klart för varje realistisk bedömare — inklusive de rödas egen ledning — att utgången av konflikten redan var besegrad. De rödas stora februarioffensiv hade misslyckats, och Haapamäki hade trots upprepade och intensiva anfall inte kunnat erövrats.

Härefter övergick de röda i huvudsak till defensiva strider, vilket militärt hänseende innebar ett erkännande av strategiskt misslyckande. De röda gardesenheterens militära svagheter var genomgående och strukturella. Ledningen saknade i det närmaste helt utbildad militär personal, vilket fick påtagliga konsekvenser för stridsförmågan. Samordnade operationer visade sig svåra att genomföra, och disciplinen inom trupperna var bristfällig — en omständighet som tog sig uttryck i våldshandlingar mot obehäpnade civila och tillfångatagna, vilket ytterligare undergrävde rörelsens legitimitet. En gör besvikelse för de röda utgjorde de ryska soldaternas bristande vilja att engagera sig i striderna.

De ryska trupperna, vars närvaro i Finland de röda hade hoppats kunna utnyttja militärt, föreföll varken förstå konfliktens karaktär eller ha erhållit entydiga direktiv från Petrograd. Endast en begränsad andel deltog i de faktiska striderna; många lät sig avväpnas utan motstånd, och det övervägande flertalet hade ett enda mål: att återvända till Ryssland med livet i behåll. Visserligen fanns det ryska officerare som hade kunnat tillföra värdefull militär sakkunskap, men språkbarriärer och ett ömsesidigt bristande förtroende omöjliggjorde ett fungerande samarbete.

Den 3 mars 1918 undertecknades freden i Brest-Litovsk mellan Tyskland och Ryssland, och fördraget innehöll en bestämmelse om att ryska trupper skulle dras tillbaka från Finland. Även om detta direktiv inte genomförs fullt ut, minskade det ryska stödet till de röda märkbart. I början av april utfärdade Lenin ett förbud mot risken deltagande i det finska kriget — ett direktiv som visserligen inte följdes till fullo, men som ytterligare försvagade de rödas ställning.

Samtidigt befann sig de vita i en position av påtaglig militär överlägsenhet. Hela norra Finland kontrollerades av vita styrkor, de tyskutbildade jägarna hade anlänt till Vasa, och tyska förband var på väg mot Åland. De vitas ledning var kompetent och truppernas moraliska intakt — detta trots att det för många vita soldater måste ha inneburit en psykologisk påfrestning att kriga mot landsmän snarare än mot ryska ockupanter. Mannerheim sökte konsekvent definiera konflikten som ett frihetskrig i syfte att bryta den ryska militära närvaron i Finland och därigenom ge striden en nationell och legitim ram.

Krigets utgång var inte längre oviss, men striderna skulle likväl fortgå i drygt två månader till, med ett stort antal döda och sårade som följd.

Till de faktorer som ytterligare försämrade de rödas krigsföring hörde ett utbrett alkoholmissbruk inom befälsskiktet — en omständighet som knappast bidrog till att råda bot på de redan påtagliga bristerna i ledarskap och beslutsfattande. (Björknäs, 2021, s 27)

De vitas seger

Med tyskarnas ankomst inleddes krigets fjärde och sista fas. De vita delades i två huvudgrupper: västarmén som i samverkan med tyskarna företog en framstöt mot Riihimäki, och östarmén vars uppgift var att anfälla i Karelen. Helsingfors intogs den 12 april, Björneborg den 13 april och Lahtis den 19 april 1918 (Uppslagsverket Finland, 2021).

De röda ledarna överflyttade till Viborg, men tvingades fly till Ryssland den 26 april. Tre dagar senare erövrades Viborg. Väster om Lahtis besegrades den röda huvudarmén slutligt den 2 maj, varvid 20 000 fångar togs. Den 15 maj föll de rödas sista stödjepunkt Ino på Karelska näset (Uppslagsverket Finland, 2021).

Den vita terrorn och dess konsekvenser

I mitten av februari 1918 genomförde den danske journalisten Niels Hasager från tidningen Politiken en uppmärksammas in-

tervjuserie med ledande företrädare för den vita sidan. Bland de intervjuade befann sig senator Heikki Renwall, vars uttalanden skulle få vittgående konsekvenser för krigets fortsatta förlopp:

”Alla som har deltagit i upproret kommer att straffas. De skola dömas för högförräderi. Möjligen kan senare gen amnesti åt en del, men endast under den förutsättningen att de berövas alla sina medborgerliga rättigheter och icke i framtiden får deltaga i landets politiska liv. De skola göras till en pariasekt. Ledarna skola straffas med lagens hela stränghet. Det är inte en tyrannisk härs-kare de gjort uppror mot, det är emot den lagliga lantdagen. För en sådan förbrytelse finns blott ett straff: hängning. Jag ser intet annat. De måste stå till ansvar med sina liv som gått förlorade genom deras förvållande.”

. Renwall deklarerade alltså att samtliga deltagare i upproret skulle ställas till svars för högförräderi, att ledarna skulle bestraffas med lagens fulla stränghet och att det enda tänkbara straffet för ett uppror mot den lagliga lantdagen var döden genom hängning. De övriga upprorsmännen skulle, enligt Renwall, berövas sina medborgerliga rättigheter och för all framtid utestängas från landets politiska liv (Hasager, citerad i Tikka 2004, s. 112). Renwall bestred sedermera delar av intervjuens innehåll och hävdade att ord hade lagts i hans mun, men skadan var redan skedd.

Uttalandets politiska och psykologiska betydelse kan knappast överskattas. Då det reproducerades i arbetartidningarna stod det klart för soldaterna i det röda gardet att kapitulation inte utgjorde något realistiskt alternativ — deras öde tycktes oavsett utgång vara beseglat. Detta faktum bidrog sannolikt till att förlänga striderna och öka antalet erbjudanden på båda sidor (Paasivirta 1949, s. 87).

Överbefälhavare Mannerheim utfärdade vid flera tillfällen explicita förbud mot arkebusering av tillfångatagna röda soldater, men dessa order följdes inte konsekvent (Screen 2000, s. 143). En

utbredd princip på fältet synes ha varit att döda så många mots-tåndare som möjligt innan de han kapitulera, och avrättningar av redan tillfångatagna fortgick trots förbuden. Särskilt i Tammerfors — där de blodigaste stadsgatustriderna ägde rum — är det i efterhand svårt att fastställa hur stor andel av de stupade röda som faktiskt föll i strid och hur många som avrättades omedelbart därefter (Hoppu 2008, s. 201).

Den vita terrorn översteg i sin omfattning den röda. Sammanlagt beräknas mellan 7 000 och 10 000 personer har avrättats av vita styrkor, däribland ett antal ryska soldater som redan hade kapitulerat (Tikka 2004, s. 156). Händelserna i Varkaus den 21 februari utgör ett av de mest omtalade exemplen: sedan staden erövrats avrättades över 400 röda fångar, trots att endast ett tjugotal hade stupat under de faktiska striderna. I det kollektiva minnet lever därtill det så kallade ”Lotteriet i Huruslahti” kvar, där uppgifterna gör gällande att var tionde fånge sköts — sammanlagt omkring 90 personer (Teräväinen 1967, s. 78). Under april–maj månads övergång nådde avrättningarna sin kulmen med omkring 200 personer per dygn (Manninen 1993, s. 234).

Sedan de militära striderna upphörde fortsatte terrorn i fång-lägren, där ett stort antal fångar avled till följd av avrättningar, sjukdomar och svält — ett kapitel som länge förblev underbelyst i den finländska historieskrivningen (Westerlund 2004, s. 19).

Den tyska interventionen och dess motiv

Den tyska militära interventionen i det finska inbördeskriget 1918 måste förstås mot bakgrunden av det pågående första världskri- get och den strategiska logik som detta skapat. Sedan 1915 hade ett antal unga finländare, sedermera kända som ägarna , erhåller militär utbildning i Tyskland. Under kriget transporterades gör vapenmängder till den österbottniska kusten, och den tyska inter- ventionen tog sin början i mars 1918 med ockupationen av Åland, följt av landstigningen i södra Finland och det avgörande militära stödet vid erövringen av Helsingfors och övriga strategiska vikti-

ga städer (Nevakivi s. 19969, s.

Den strategiska kalkylen byggde på principen att fiendens fiende är vän. Östfronten pågick med stor intensitet, och ett utdraget krig i Finland som band ryska militära resurser låg i Tysklands intresse. Man hoppades troligen att en större andel av den ryska armén skulle invecklas i finska strider — en förhoppning som dock inte infriades, eftersom Lenin medvetet valde att begränsa det ryska stödet till de röda till vapenleveranser snarare än manskap (Upton 1980, s. 301).

För de tyska soldaterna innebar interventionen en oväntad erfarenhet: i stället för de ryska motståndare de förväntade sig mötte de finska arbetare och torpare. Tysklands engagemang hade emellertid även andra dimensioner. Som ersättning för militärhjälp erhöill Tyskland rätt att övervaka Finlands utrikeshandel, och den tyske överbefälhavaren i Helsingfors, General der Infanterie Rüdiger von der Goltz, utövade ett påtagligt inflytande över finländsk inrikespolitik under andra halvåret 1918 (Nevakivi 1999, s.). Åtskilliga forskare betecknar Finland under denna period som en tysk vasallstat (Paasivirta 1949, s. 201; Upton 1980, s. 318). Det tyska engagemanget upplöstes emellertid abrupt i samband med Tysklands kapitulation hösten 1918, varefter von der Goltz och de kvarvarande trupperna återvände till hemlandet och Finland åter stod som en självständig stat.

Krigets sista strid

Den sista militära operationen under kriget utspelades vid Ino fästning på Karelska näset. Utan att ett enda skott avlossades drog de ryska soldaterna tillbaka den 14 maj 1918, och de vita intog den förstörda fästningen dagen därpå. Den 16 maj hölls segerparaden i Helsingfors, vilket formellt markerade krigets slut (Manninen 1993, s. 267).

Krigets mänskliga kostnader

Det finska inbördeskriget 1918 utgör den andra av tre stora natio-

nella katastrofer som drabbat Finland under de senaste två seklerna — den första var hungerkatastrofen 1866–1868, som skördade upp till 20 procent av befolkningen, och den tredje var vinter- och fortsättningskriget 1939–1944. Enligt den statistik som sammansätts av Nationalarkivets projekt Suomen Sotasurmat 1914–1922 omkom sammanlagt 36 640 personer till följd av kriget 1918 (Westerlund 2004, s. 7).

Fördelningen av dödsfallen är talande för konfliktens natur. På den röda sidan stupade 5 199 soldater i strid; på den vita 3 414, jämte ytterligare 790 övriga. Bland avrättade, mördade och utanför strid dödade återfanns 7 370 röda, 1 424 vita och 926 civila som inte tillhörde någondera sidan. I fånglägren dog 11 652 röda, 4 vita och 1 790 övriga, och 2 193 personer försvann spårlost (Westerlund 2004, s. 8–11). Till dessa siffror bör läggas de indirekta offren: 1 100 barn förlorade båda sina föräldrar, och uppemot 15 000 barn miste en förälder — en generation vars sociala och psykologiska skador är svåra att kvantifiera men omvittnade i samtida källor (Haapala 1995, s. 223).

Krigets intensitet framgår tydligt i en jämförelse med de senare krigen: medan vinterkrig och fortsättningskrig sammanlagt skördade nära 100 000 finländska liv under fem år, krävde 1918 års krig drygt 36 000 offer under tre månader. Räknar man in the dödsfall som den samtida spanska sjukan orsakade — vars första fall i Finland rapporterades redan innan kriget var slut — framträder bilden av en exceptionell humanitär katastrof (Manninen 1993, s. 289).

Referenser

Aftonbladet, 2018. Den röda döden. Tillgänglig: <https://www.aftonbladet.se/kultur/a/xR0x0j/den-roda-doden> [Hämtad 22 mars 2026].

Björknäs, Hans 2021 *Kriget 1918*. Historieförlaget i Finland, Vasa, Finland

Haapala, P. (1995) *Kun yhteiskunta hajosi: Suomi 1914–1920* . Helsingfors: Painatuskeskus.

Hoppu, T. (2008) *Tampereen punakaartien historia* . Tammerfors: Tampereen museoiden julkaisuja.

Manninen, O. (1993) *Kansalaissota 1918: taistelut ja tapiot* . Helsingfors: Otava.

Westerlund, L. (red.) (2004) *Sotaolojen väkivaltaisuuDET 1917–1918* . Helsingfors: Statsrådets kansli

NE (Nationalencyklopedin), 2021. *Finska inbördeskriget*. Tillgänglig: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/finska-inbördeskriget> [Hämtad 22 mars 2026].

Nevakivi, J. (1999) *Jääkärit ja aktivistit: Suomen valkoisen armeijan synty* . Helsingfors: Tammi.

Paasivirta, J. (1949) *Suomi vuonna 1918* . Borgå: WSOY.

Screen, JEO (2000) *Mannerheim: Förberedelsernas år* . London: Hurst & Company.

Tikka, M. (2004) *Kenttöoikeudet: Suomalaiset sotarikokset 1918* . Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Teräväinen, E. (1967) *Varkauden punakaarti 1918* . Varkaus: Varkauden kaupunki.

Uppslagsverket Finland, 2021. *Inbördeskriget*. Tillgänglig: <https://uppslagsverket.fi/sv/sok/view-170045-Inboerdeskriget> [Hämtad 22 mars 2026].

Upton, AF (1980) *Den finska revolutionen 1917–1918* . Minneapolis: University of Minnesota Press.

Wikipedia, 2015. *Östersjödivisionen*. Tillgänglig: <https://sv.wikipedia.org/wiki/Östersjödivisionen> [Hämtad 22 mars 2026].

Wikipedia, 2020. *Slaget om Tammerfors*. Tillgänglig: https://da.m.wikipedia.org/wiki/Slaget_om_Tammerfors [Hämtad 22 mars 2026].

Wikipedia, 2023. *Slaget om Tammerfors*. Tillgänglig: https://no.m.wikipedia.org/wiki/Slaget_om_Tammerfors [Hämtad 22

mars 2026].

Yle, 2008. Inbördeskriget 1918. Tillgänglig: <https://vintti.yle.fi/yle.fi/elavaarkisto/index984b.html> [Hämtad 22 mars 2026].

Propaganda och krigspropaganda: en historisk och teoretisk översikt

Inledning

Propaganda är ett omdiskuterat begrepp som ofta förknippas med manipulation och auktoritära regimer (Bergman, 2025, sid 3). Trots sin negativa klang har propaganda funnits i alla tider och i alla samhällen som ett medel för att skapa sammanhållning, övertyga motståndare och påverka opinioner. Särskilt i krigssituationer har propaganda spelat en avgörande roll, då stater varit beroende av civilbefolkningens stöd och soldaternas stridsvilja (Lasswell, 1927; Jowett & O'Donnell, 2019).

Denna artikel syftar till att ge en vetenskaplig översikt över propagandans utveckling, klassificering och funktioner med särskilt fokus på krigspropaganda. Genom att redogöra för historiska exempel, teoretiska modeller och empiriska rön om propagandans effekter bidrar artikeln till en fördjupad förståelse av hur krigspropaganda verkar och vilka konsekvenser den kan få.

Propagandans historia

Antiken och medeltiden

Ordet propaganda kan härledas från latinets *propagare*, en i huvudsak agrikulturell term med betydelsen sprida eller alstra, men som under antiken också användes i bemärkelserna ”utvidga” och ”erövra” (Bergman, 2025, sid 5).

Företeelser som i dag skulle kallas propaganda kan spåras tillbaka till antiken. I Egypten framställdes reliefer som avbildade Ramses I som en till omfånget jättelik segerherre (Bergman, 2025, sid 4). I antikens Grekland och Rom användes tal, inskriptioner och mynt för att hylla härskare och framställa fiender i dålig dager (Taylor, 2003). Under medeltiden fungerade kyrkan som en central propagandainstitution genom predikningar, ikoner

och korstågsretorik som mobiliserade folk till religiösa krig. Den katolska kyrkan började använda begreppet på 1500-talet för att beskriva en ny typ av missionär verksamhet (Bergman, 2025, sid 3). Påven Gregorius instiftade år 1622 institutionen Sacra Congregatio de Propaganda Fide för att förmedla och försvafran den rätta läran (Bergman, 2025, sid 3).

Från reformationen till första världskriget

Reformationen innebar ett genombrott för tryckt propaganda. Både katolska och protestantiska sidor använde flygskrifter och pamfletter för att vinna folklig anslutning. Under 1700- och 1800-talen utvecklades propaganda i takt med att nationalstater och massmedier växte fram. Under franska revolutionen och Napoleonkrigen användes systematisk informationsspridning för att skapa nationell samhörighet (Ellul, 1965).

Första världskriget (1914–1918) innebar en kvalitativ förändring. Kriget var det första ”totala kriget” där hela samhällen mobiliserades, och propaganda blev en central del av krigföringen. Storbritannien inrättade Wellington House, en hemlig propagandabyrå, och Tyskland, Frankrike och USA följde efter. Under denna period utvecklades tekniker som svart propaganda (avsändare döljs eller fejkas) och vit propaganda (öppen avsändare) (Lasswell, 1927).

Mellankrigstiden och andra världskriget

Mellankrigstiden präglades av att totalitära regimer som Nazityskland och Sovjetunionen institutionaliserade propaganda. Joseph Goebbels, Tredje rikets propagandaminister, utvecklade en omfattande organisation som styrde alla medier och konstarter. Samtidigt bedrev demokratier som USA och Storbritannien propaganda, dock i mindre omfattande och mer decentraliserad form (Jowett & O’Donnell, 2019).

Andra världskriget (1939–1945) innebar en ytterligare professionalisering. Allierade styrkor använde radio (t.ex. BBC och

Voice of America) och film för att påverka både egna trupper, ockuperade områden och fienden. Psykologisk krigföring blev en självständig gren inom militären (Taylor, 2003).

Kalla kriget och nutid

Under kalla kriget var propaganda en central del av den ideologiska konflikten mellan väst och öst. Båda blocken satsade stort på radiostationer (Radio Free Europe, Radio Moskva), kulturutbyte och offentlig diplomati. Med framväxten av internet och sociala medier har propagandans former åter förändrats. Nutida propaganda kännetecknas av fragmenterade medielandskap, mikroriktad påverkan och desinformationskampanjer som ofta tillskrivs både statsaktörer och icke-statliga grupper (Benkler et al., 2018).

Propagandans klassificering

Efter avsändare och syfte

En vanlig klassificering delar propaganda utifrån avsändarens öppenhet:

- Vit propaganda: Avsändaren är tydligt identifierad och informationen är i princip sanningsenlig, även om den är selektivt framställd. Syftet är att bygga förtroende och legitimitet. Exempel: regeringens informationskampanjer i krigstid (Jowett & O'Donnell, 2019).
- Svart propaganda: Avsändaren döljs eller utger sig för att vara någon annan. Innehållet kan vara direkt falskt eller vilseledande. Svart propaganda används för att så splittring hos fienden eller skapa misstro. Exempel: under andra världskriget sände brittiska SOE radiostationer som utgav sig vara tyska (Taylor, 2003).
- Grå propaganda: Avsändaren anges inte, eller så är den oklar. Informationens sanningshalt är blandad. Syftet är att få mottagaren att tro att budskapet kommer från en oberoende källa (Jowett & O'Donnell, 2019).

Efter målgrupp

Propaganda kan också indelas efter målgrupp:

- Inrikes propaganda: Riktas mot den egna befolkningen för att stärka nationell sammanhållning, upprätthålla stridsmoral och få acceptans för uppoffringar (Lasswell, 1927).
- Utrikes propaganda: Riktas mot andra länders befolkningar eller beslutsfattare för att påverka deras sympatier eller handlande. Kan vara en del av offentlig diplomati eller psykologiska operationer (Taylor, 2003).
- Fientlig propaganda: Riktas mot fiendens trupper eller civilbefolkning för att undergräva deras stridsmoral, uppmuntra desertering eller skapa oenighet (Jowett & O'Donnell, 2019).

Kategorier av propaganda enligt Jacques Ellul

Denna analys sammanfattar propagandans kategorier som de är beskrivna i boken Jacques Elluls *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes* (1962/1965) (Ellul, 1965, s. 75):

Inledning

Propaganda är ett av de mest kraftfulla och genomträngande fenomenen i den moderna politiska och sociala verkligheten. Få verk har analyserat detta fenomen med sådan stringens och bredd som den franske sociologen och teologen Jacques Elluls *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes*, ursprungligen publicerad på franska 1962 och på engelska 1965. Ellul, känd för sin kritik av det teknologiska samhället, erbjuder i detta verk en systematisk taxonomi över propagandans olika former, funktioner och verkningsmekanismer. Kapitlet 'Categories of Propaganda' utgör bokens analytiska ryggrad och är särskilt relevant för förståelsen av hur propaganda fungerar i samtiden.

Denna essä presenterar och diskuterar Elluls kategorisering av propaganda, belyser varje kategoris kännetecken, historiska användning och relevans i vår tid. Analysen kompletteras med perspektiv från andra centrala forskare på området, bland dem

Harold D. Lasswell, Philip M. Taylor och Garth S. Jowett och Victoria O'Donnell.

Elluls definition och utgångspunkter

Ellul definierar propaganda som en uppsättning metoder som används av en organiserad grupp för att aktivt engagera en massa individer, psykologiskt och beteendemässigt, med syftet att integrera och aktivt delta i ett givet samhälle (Ellul, 1965, s. xiii). Centralt för Elluls förståelse är att propaganda inte enbart är ett politiskt vapen – det är en funktion av det moderna, teknologiska, byråkratiska samhället självt. Propaganda är i detta perspektiv inte ett undantag utan ett strukturellt drag i industriella demokratier och totalitära stater lika.

En nyckelinsikt hos Ellul är att propaganda är effektivast när mottagaren inte är medveten om att den utsätts för den. Det är inte den okunnige som är mest sårbar, utan tvärtom den välutbildade och välunderrättade medborgaren, som är benägen att konsumera stora mängder information och därigenom lättare kan manipuleras (Ellul, 1965, s. 107–108). Denna tes är djupt kont-raintuitiv och har fått förnyad aktualitet i digitala medielandskap.

Propagandans kategorier enligt Ellul

1. Politisk propaganda och sociologisk propaganda

Den mest grundläggande distinktionen Ellul gör är den mellan politisk propaganda och sociologisk propaganda. Politisk propaganda är instrumentell och målinriktad: den syftar till att uppnå specifika politiska mål, som att vinna ett val, mobilisera till krig eller störta en regim. Den är episodisk, intensiv och organiserad uppifrån. Klassiska exempel är Nazitysklands propagandaministerium under Joseph Goebbels, som med film, radio och massmöten sökte skapa konsensus kring nationalsocialistiska mål (Taylor, 1998, s. 165–170), och den sovjetiska Kominterns utåtriktade verksamhet under kalla kriget.

Sociologisk propaganda är däremot diffus, långsiktig och sällan medvetet designad. Den verkar genom kultur, reklam, underhållning, utbildning och livsstilsideal. Ellul menar att den amerikans-

ka 'way of life' – med dess konsumtionskultur och tro på framsteg – utgör ett paradigmiskt exempel (Ellul, 1965, s. 64–65). Reklamindustrin, Hollywoodfilmen och populärkulturen fungerar som bärare av sociologisk propaganda, vilket gör att individen internaliserar samhällets värderingar utan att uppleva det som påverkan. Philip Taylor bekräftar denna analys i sin historiska genomgång, där han visar hur kommersiell kommunikation och ideologi flödar samman i liberala demokratier (Taylor, 1998, s. 265).

I vår tid har sociologisk propaganda accelererat dramatiskt genom sociala medier. Algoritmstyrda flöden på plattformar som Facebook, TikTok och YouTube exponerar användare för ett ständigt filtrerat innehåll som förstärker existerande världsbilder – ett fenomen som Eli Pariser (2011) kallat 'filterbubblan'. Elluls insikt om att det moderna samhällets struktur självt propaganderar har aldrig varit mer träffande.

2. Agitationspropaganda och integrationspropaganda

En annan avgörande distinktion är den mellan agitationspropaganda (agit-prop) och integrationspropaganda. Agitationspropaganda syftar till att aktivera, uppheta och mobilisera – att driva en befolkning till handling, ofta i en krissituation. Den arbetar med starka känslor: rädsla, hat, entusiasm och urgency. Lenins och Trotskijs tidiga bolsjevistiska propagandaarbete med agit-tåg som färdades genom Ryssland, lastade med planscher, teater och politiska talare, är ett skolboksexempel (Kenez, 1985, s. 49–55).

Integrationspropaganda är däremot lugn, stabil och anpassningssinriktad. Den söker skapa konsensus, lojalitet och passivitet – att säkerställa att medborgarna accepterar det rådande systemet och håller sig inom dess ramar. Ellul menar att detta är den dominerande propagandaformen i moderna demokratier, och att den är svårare att identifiera och därför farligare (Ellul, 1965, s. 75). Nationella ceremonier, skolläroplaner, mediernas normalisering av politiska strukturer och politikernas konsensusskapande retorik är alla former av integrationspropaganda.

Distinktionen är analytiskt skarp men i praktiken flytande. Under covid-19-pandemin, till exempel, innehöll myndigheternas kommunikation drag av båda: agitation när man varnade för kollaps av sjukvårdssystemen, integration när man sökte normalisera vaccinationskampanjer och upprätthålla samhällelig sammanhållning (jfr Jowett & O'Donnell, 2019, s. 302–310).

3. Vertikal propaganda och horisontell propaganda

Ellul skiljer vidare mellan vertikal propaganda och horisontell propaganda. Vertikal propaganda flödar uppifrån och ned: en elit, en stat eller en organisation förmedlar sitt budskap till en passiv massa. Denna form är den historiskt mest välkända och den som dominerar statsbaserade propagandasystem. Exempel inkluderar nazistisk masskultur, stalinistisk socialistisk realism och USA:s 'Committee on Public Information' under första världskriget, som under ledning av George Creel systematiskt producerade och distribuerade tusentals pamfletter, affischer och filmklipp (Lasswell, 1927, s. 220–225).

Horisontell propaganda uppstår inom en grupp och sprids lateralt, mellan jämlikar. Ellul kopplar denna form till den kommunistiska partiorganisationens small-group-teknik, där politisk diskussion i celler och studiecirkel syftar till att forma och kontrollera deltagarnas åsikter underifrån (Ellul, 1965, s. 82). Den är potentiellt effektivare än vertikal propaganda, eftersom den upplevs som autentisk och frivillig.

I den digitala tidsåldern har horisontell propaganda fått en aldrig tidigare skådad räckvidd. Viralt innehåll på sociala medier, influencers och 'grassroots'-rörelser som koordineras via krypterade plattformar som Telegram exemplifierar hur lateral spridning av politiska narrativ kan forma opinioner utan en tydlig avsändare. Desinformationskampanjer kopplade till rysk påverkan i västerländska val har i stor utsträckning verkat via denna modell (EU DisinfoLab, 2021).

4. Rationell propaganda och irrationell propaganda

En fjärde distinktion gäller förhållandet till förnuft och känsla.

Rationell propaganda appellerar till logik, fakta och argument – den söker övertala genom att presentera bevis. Upplysningstidens pamflettlitteratur, politiska debatter och vetenskaplig kommunikation strävar mot detta ideal. Jowett och O'Donnell framhåller att propagandisten som arbetar med rationella medel är mer sårbar för motargument och faktakontroll (Jowett & O'Donnell, 2019, s. 45).

Irrationell propaganda, å andra sidan, kringgår det kritiska tänkandet och riktar sig direkt mot känslor, identiteter och reflexer. Lasswell identifierade redan 1927 att de mest effektiva propagandasymbolerna under första världskriget var de som vädjade till nationell stolthet, fruktan för fienden och symbolik kring hjältemod och offer (Lasswell, 1927, s. 195). Goebbels förstod detta djupt: Nürnbergrallyt var inte designat för att övertyga utan för att överväldigas – en estetisk och känslomässig upplevelse snarare än ett argumenterande budskap.

I vår tid är det tydligt att irrationell propaganda dominerar digitala informationsmiljöer. Forskning visar att emotionellt laddade budskap sprids snabbare och bredare på sociala medier än faktabaserade korrekationer (Vosoughi, Roy & Aral, 2018). Kombinationen av algoritmisk förstärkning och confirmation bias skapar optimala betingelser för irrationell propaganda.

5. Direkt och indirekt propaganda

Slutligen identifierar Ellul skillnaden mellan direkt propaganda – öppen, identifierbar och med ett tydligt syfte – och indirekt propaganda, som verkar dolt, ofta via kulturella produkter, underhållning eller till synes neutral information. Film är ett paradigmiskt medium för indirekt propaganda: Leni Riefenstahls *Viljans triumf* (1935) presenteras som en dokumentär men är ett propagandistiskt mästerverk (Taylor, 1998, s. 171), och Hollywoodfilmernas porträttering av amerikanska värderingar har länge fungerat som mjuk utrikespolitik (Nye, 2004, s. 11).

Indirekt propaganda är svårare att identifiera och därmed mer effektiv på lång sikt. I dag verkar den bland annat via nyhetsag-

gregatorers urvalsbeslut, podcastkulturens framväxt, underhållningsseriernas politiska narrativ och AI-genererat innehåll som söker normalisera specifika världsbilder.

Historisk tillämpning av Elluls kategorier

Elluls taxonomi låter sig tillämpas fruktbart på en rad historiska propagandainsatser. Under första världskriget dominerade vertikal, agiterande och rationell-irrationell blandpropaganda: briternas 'War Propaganda Bureau' och det amerikanska Creel-kommittén kombinerade faktabaserade argument med intensiv fiendedemonisering (Lasswell, 1927). Under mellankrigstiden förfinade totalitära rörelser integrationspropagandan till en totalomfattande ideologisk inramning av verkligheten: fascistiska och kommunistiska regimer ambitionerade att forma inte bara opinion utan personlighet, livsstil och verklighetsuppfattning.

Under kalla kriget utvecklades sofistikerade former av indirekt propaganda: CIA:s finansiering av kulturorganisationer, litteraturtidskrifter och konstutställningar som en del av 'Congress for Cultural Freedom' är ett välstuderat exempel på hur sociologisk, indirekt och horisontell propaganda samverkar (Saunders, 1999). Propagandan var inte primärt riktad mot fienden utan mot de egna intelligentiorna och de neutrala länderna.

I efterkrigstiden har 'psykologiska operationer' (PSYOP) institutionaliserats i militär doktrin, med egna enheter, budgetar och metodmanualer. USA:s insatser i Vietnam, Irak och Afghanistan inkluderade massiva propagandainsatser riktade mot civilbefolkningen – flygblad, radioprogram och utbildningskampanjer – med blandade resultat (Jowett & O'Donnell, 2019, s. 255–280).

Propagandans relevans i vår tid

Elluls verk, skrivet under kalla kriget, framstår idag som profetiskt. Hans insikt om att propaganda är ett strukturellt drag i det moderna samhället – inte ett undantag – har fått empirisk bekräftelse i det digitala medielandskapet. Den teknologiska infrastrukturen som möjliggör kommunikation i realtid globalt är också den mest kraftfulla propagandaapparat som någonsin existerat.

Det är värt att lyfta fram tre samtida fenomen som direkt illustrerar Elluls kategorier. För det första, desinformation och hybridkrigföring: statsstödda aktörer, framför allt Ryssland och Kina, kombinerar vertikal och horisontell, direkt och indirekt propaganda i koordinerade kampanjer som syftar till att destabilisera demokratiska processer och urholka institutionell tillit (EU DisinfoLab, 2021). För det andra, kommersiell propaganda: den digitala reklamekonomin är ett massivt system för sociologisk propaganda, där personlig data används för att målanpassa budskap med precision som inte hade varit möjlig för Goebbels. Big tech-företag som Meta och Google är, i Elluls termer, de moderna samhällets propagandaministrar. För det tredje, statlig pandemi- och klimatkommunikation: det finns en fundamental spänning i demokratiska samhällen mellan legitim, evidensbaserad myndighetskommunikation och propaganda – en gräns som är svår att dra analytiskt och lätt att överskrida praktiskt.

Ellul varnar för att demokratin är särskilt sårbar för propaganda eftersom den kräver en informerad och engagerad medborgare, men den moderna propagandamiljön producerar i stället en överkognitivt belastad, emotionellt manipulerad och politiskt passiverad individ (Ellul, 1965, s. 256–261). Demokratins grundproblem är inte bristen på information – det är överskottet av propagandistisk information.

Slutsats

Jacques Elluls kategorisering av propaganda i *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes* erbjuder ett intellektuellt verktyg av bestående värde. Distinktionerna mellan politisk och sociologisk, agiterande och integrerande, vertikal och horisontell, rationell och irrationell, direkt och indirekt propaganda är analytiskt skarpa och historiskt välgrundade. Sammantaget pekar de mot en komplex, mångdimensionell förståelse av propaganda som inte kan reduceras till avsiktlig statlig manipulation utan måste förstås som ett systemegenskap i det moderna samhället.

I ljuset av digitaliseringens transformation av mediemiljön och

den ökande användningen av AI i informationsproduktion frams-
tår Elluls perspektiv som mer angeläget än någonsin. Att förstå
propagandans kategorier är inte bara en akademisk övning – det
är en demokratisk nödvändighet.

Propagandans mål

Propaganda i allmänhet, och krigspropaganda i synnerhet, kan ha
flera parallella mål. Lasswell (1927) identifierade tre huvudfunk-
tioner i krigstid:

1. Mobilisering av hat mot fienden: Genom att skapa en tyd-
lig fiendebild förenklas konflikten och civilbefolkningens motstå-
ndsvilja stärks. Fienden demoniseras – betecknas som barbarisk,
ociviliserad eller ond.

2. Upprätthållande av vänskapsband till allierade: Propagan-
da används för att framhålla allierades styrka och påminna om
gemensamma intressen. Detta syftar till att motverka misstro och
splittring inom allianser.

3. Underhållande av stridsmoral hos egna trupper och civil-
befolkning: Genom framgångsberättelser, förnekande av motgån-
gar och betoning av kampens rättfärdighet hålls moralen uppe.

Jowett och O'Donnell (2019) utvidgar denna bild med ytterligare
mål:

- Legitimering av ledarskap och politik: Propaganda rättfär-
digar ibland impopulära beslut, såsom ransonering, censur eller
utökade militära befogenheter.

- Påverkan av neutrala aktörer: Under krig söker stridande
parter ofta vinna neutrala staters sympati eller åtminstone säkers-
tälla att de inte stödjer fienden.

- Demoralisering av fienden: Genom informationsopera-
tioner försöker man övertyga fiendens soldater om att kampen är
meningslös, att deras ledare ljuger eller att de är övergivna.

Propagandans effekter

Kognitiva effekter

Forskning om propagandaeffekter har historiskt pendlat mellan antaganden om omedelbar påverkan ("hypodermic needle model") och insikten om att mottagare tolkar budskap selektivt. I dag dominerar teorier om begränsade effekter och receptionsteori, som betonar att människor bearbetar propaganda utifrån sina befintliga föreställningar och sociala nätverk (Klapper, 1960; Hall, 1980).

Propaganda kan dock påverka vilka frågor som uppfattas som viktiga (agenda-setting), vilka attribut som förknippas med aktörer (framing) och vilka tolkningar som blir dominerande i den offentliga debatten (priming). I krigssammanhang har studier visat att propaganda effektivt kan forma fiendebilder, särskilt när den upprepas i flera kanaler och bekräftas av auktoritativa källor (Benkler et al., 2018).

Affektiva effekter

Propaganda riktad mot känslor kan ha starka och snabba effekter. Rädsla, vrede och stolthet är känslor som ofta mobiliseras i krigspropaganda. Experimentella studier visar att rädslobaserad propaganda kan öka stödet för hårda åtgärder, medan stolthet och patriotism kan förstärka identifikation med den egna gruppen (Brader, 2006).

Samtidigt kan överdriven eller uppenbart falsk propaganda leda till boomerangeffekter: när mottagare upptäcker manipulation minskar förtroendet för avsändaren (Jowett & O'Donnell, 2019). Detta understryker vikten av trovärdighet för propagandans effektivitet.

Beteendeeffekter

Att mäta propagandans direkta inverkan på handlingar är metodologiskt svårt. Ändå finns historiska belägg för att propaganda bidragit till värnpliktiganslutning, krigsobligationsteckning och frivillig insatser under båda världskrigen (Lasswell, 1927). I nutida konflikter används propaganda för att påverka militär perso-

nals benägenhet att desertera eller att påverka civilbefolkningens samarbetsvilja med ockuperande makt (Taylor, 2003).

Långsiktiga samhällseffekter

Krigspropaganda kan få bestående effekter på samhällsklimatet. Demonisering av fienden kan efter kriget överföras till inrikespolitiska motståndare, som skedde i flera länder efter första världskriget. Propagandans förenklade vi-och-dem-bild kan bidra till polarisering och minskad tolerans (Ellul, 1965). Därför är förståelse av propagandamekanismer en viktig del av demokratisk folkbildning.

Diskussion och slutsatser

Propaganda är ett komplext fenomen som inte låter sig reduceras till enkla modeller. Historien visar att propagandans metoder ständigt anpassats till ny teknik och nya medielandskap, från tryckpressen till sociala medier. Klassificeringar utifrån avsändare, målgrupp och metod är användbara för att analysera propagandans strategier, men i praktiken flyter dessa kategorier ofta samman.

Krigspropagandans mål – att mobilisera, legitimera, demoralisera och påverka neutrala – är relativt konstanta över tid, även om uttrycksformerna varierar. Effekterna är sällan enkla eller entydiga; de påverkas av mottagarnas förkunskaper, sociala kontext och förtroende för avsändaren. Detta innebär att propaganda fungerar bäst när den samspekar med rådande föreställningar och när den upplevs som trovärdig.

För forskning om krigspropaganda är det centralt att kombinera historisk analys med kommunikationsteoretiska perspektiv. En sådan kombination möjliggör förståelse för både de specifika historiska omständigheterna och de mer generella psykologiska mekanismer som propaganda utnyttjar. I en tid med ökad digital påverkan och hybridkrigföring blir kunskaper om propagandans historia och teorier allt viktigare för att kunna analysera och be-

möta desinformation.

Referenser

Benkler, Y., Faris, R. & Roberts, H. (2018). *Network Propaganda: Manipulation, Disinformation, and Radicalization in American Politics*. Oxford: Oxford University Press.

Bergman, M. (2025) *Propaganda*. Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors, Appel förlag, Stockholm, Sverige

Brader, T. (2006). *Campaigning for Hearts and Minds: How Emotional Appeals in Political Ads Work*. Chicago: University of Chicago Press.

Ellul, J. (1965). *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes*. New York: Knopf.

Hall, S. (1980). *Encoding/decoding*. I: *Centre for Contemporary Cultural Studies (red.), Culture, Media, Language*. London: Hutchinson.

Jowett, G.S. & O'Donnell, V. (2019). *Propaganda & Persuasion, 7:e upplagan*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Klapper, J.T. (1960). *The Effects of Mass Communication*. New York: Free Press.

Lasswell, H.D. (1927). *Propaganda Technique in the World War*. New York: Knopf.

Taylor, P.M. (2003). *Munitions of the Mind: A History of Propaganda from the Ancient World to the Present Day, 3:e upplagan*. Manchester: Manchester University Press.

Ellul, J. (1965). *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes*. New York: Knopf. (Originalutgåva på franska: *Propagandes*, 1962.)

EU DisinfoLab (2021). *Disinformation and propaganda – impact on the functioning of the rule of law in the EU and its member states*. Bryssel: Europaparlamentet.

Jowett, G. S. & O'Donnell, V. (2019). *Propaganda and Persuasion (7:e uppl.)*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Kenez, P. (1985). *The Birth of the Propaganda State: Soviet Methods of Mass Mobilization, 1917–1929*. Cambridge: Cambridge University Press.

Lasswell, H. D. (1927). *Propaganda Technique in the World War*. New York: Knopf.

Nye, J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs.

Pariser, E. (2011). *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*. New York: Penguin Press.

Saunders, F. S. (1999). *The Cultural Cold War: The CIA and the World of Arts and Letters*. New York: The New Press.

Taylor, P. M. (1998). *War and the Media: Propaganda and Persuasion in the Gulf War (2:a uppl.)*. Manchester: Manchester University Press.

Vosoughi, S., Roy, D. & Aral, S. (2018). The spread of true and false news online. *Science*, 359(6380), 1146–1151.

Tidningspressen i Finland under kriget 1918

Inledning

Det finländska inbördeskriget (27 januari – 15 maj 1918) var inte bara en militär konflikt utan i hög grad ett informationskrig. I en tid då radio ännu var i sin linda och televisionen inte uppfunnits, utgjorde tidningarna den absolut viktigaste kanalen för masskommunikation. Båda sidor insåg snabbt att kontrollen över pressen var avgörande för att mobilisera den egna befolkningen, upprätthålla stridsmoralen och demonisera motståndaren. Som Harold D. Lasswell (1927, s. 9) påpekade i sin klassiska studie av första världskrigets propaganda: ”Modern krigföring måste omfatta mobilisering av hat mot fienden, upprätthållande av vänskapsband till allierade och underhållande av stridsmoral hos egna trupper och civilbefolkning.” Dessa tre funktioner blev tydligt synliga i den finska tidningspressen under våren 1918.

Den röda sidan – arbetarregeringen, folkkommissariatet – kontrollerade i praktiken södra Finlands större städer under större delen av kriget. Dess främsta tidningsorgan var Arbetet i Åbo, vid sidan av Arbetarnas Notisblad (Helsingfors), Työmies och en rad lokala notisblad som Lovisa Notisblad och Borgå Arbetares Meddelare. De vita – senaten i Vasa och general Mannerheims armé – förfogade över en betydligt bredare tidningsflora, däribland Wasa-Posten, Wasabladet (Vasa), Wiborgs Nyheter (Viborg, senare under vit kontroll), Kaskö Tidning, Åbo Underrättelser, Hufvudstadsbladet, Östra Nyland, Västra Finland och Det Vita Finland.

Vi skall här ge en kort presentation av den mest framträdande röda tidningen, Arbetet, samt de viktigaste vita tidningarna. Därefter beskrivs hur båda sidor systematiskt förbjöd motståndarens tidningar på sitt eget territorium – en tydlig tillämpning av den

censur som kännetecknar krigspropaganda (Jowett & O'Donnell, 2019, s. 87).

Arbetet – den röda huvudtidningen i Åbo

Arbetet var en svenskspråkig socialdemokratisk dagstidning som gavs ut i Åbo. Under kriget blev den ett av de viktigaste röda organen, särskilt för den svensktalande arbetarbefolkningen i sydvästra Finland. Tidningen präglades av en militant revolutionär retorik och en konsekvent klassperspektiv. Redan den 8 januari 1918 – tre veckor före krigsutbrottet – publicerade Arbetet en ledare under rubriken ”Revolutionen”, där man argumenterade för att arbetarklassen måste handla omedelbart:

”Vi har försökt att tillägna oss dessa åsikter, men icke kunnat. Ty när, om icke nu, skall proletärerna slå sitt stora revolutionära slag? Revolutionen utförs nog inte på en dag, men varje god revolutionär handling är ett steg framåt mot revolutionen nu. Sådant smittar, och det betyder mindre om de revolterande är medlemmar av ett litet land eller en stormakt - som proletärer är de medlemmar i den väldiga internationella arbetarhären,, och den är det väl sist och slutligen, som skall genomföra revolutionen. Men denna torkar slutligen in om alla står i stum väntan på att nåson annan, skall börja. Ryssarna har börjat. Den som är först i tillfälle skall fortsätta. Detta är en ofrånkomlig skyldighet. Raskt handlat är mycket vunnet, och syftet med revolutionen må icke ställas lägre än: socialismens förvärligande.

Detta sker naturligtvis inte i ett slag. Men som statystöparen behöver en form för att gjuta smältmassan till ett konstverk. så behöver socialismen möjligheter för sitt genomförande. Dessa är icke för handen nu, men kan åstadkommas genom en revolutionär omvälvning av våra nuvarande samhällsförhållanden. Det är detta vi måste utföra genom vår revolution.

Rysslands kamrater väntar revolutionen av os. Vi har hört det sägas. Skal! vi svara, eller svika?”

” (Arbetet, 8 januari 1918)

Tidningen följde noga händelserna i Ryssland och såg den finska revolutionen som en del av en internationell arbetarresning. Den 28 januari – dagen efter krigsutbrottet – publicerade Arbetet revolutionsmanifestet från Finlands Arbetares Verkställande Komité, där man förklarade att ”hela den revolutionära makten i Finland nu tillhör de organiserade arbetarna” (Arbetet, 29 januari 1918).

Under krigets gång fungerade Arbetet som både nyhetskälla och propagandainstrument. Man rapporterade om striderna med en stark partiskhet, ofta överdrev de vita förlusterna och nedtonade de egna. Tidningen förbjöds naturligtvis i de vitkontrollerade områdena, precis som de vita tidningarna förbjöds i södra Finland. Arbetet fortsatte att utkomma fram till de rödas nederlag i april 1918; det sista numret i det medföljande materialet är daterat den 11 april 1918.

De vita tidningarna Wasabladet

Wasabladet var en svenskspråkig konservativ tidning i Vasa, Den började utkomma redan 1856 vilket innebär att det är den näst äldsta ännu utkommande dagstidningen i Finland (Åbo Underrättelser är den äldsta)§.

Wasabladet blev tillsammans med Wasa-Posten de vitas inofficiella huvudorgan under kriget. Här publicerades general Mannerheims order och rapporter från högkvarterstaben. Tidningen präglades av en stark fosterländsk och antirevolutionär ton. Den 6 februari 1918 kunde man läsa ett tillkännagivande från Mannerheim:

”Med anledning av att ortens tvenne socialistiska tidningar utspjutt falska och vilseledande uppgifter såväl om krigsoperationerna som andra tilldragelser samt i övrigt på allt sätt sökt upphetsa

en del av befolkningen mot Regeringen, dess väpnade styrkor och den lagtrogna delen av landets innevånare, har jag sett mig tvungen att tills vidare förbjuda sagda tidningars utkommande samt givit order om stängande av deras tryckerier.” (Wasa-Posten, 6 februari 1918)

Wasabladet och Wasa-Posten)rapporterade ingående om de vitas framgångar, särskilt avvärjningen av de ryska trupperna i Österbotten och erövringen av Uleåborg, Tammerfors och Viborg.

Wiborgs Nyheter

Wiborgs Nyheter var en svenskspråkig borgerlig tidning i Viborg. Den tvingades upphöra när de röda tog staden i slutet av januari, men återkom efter de vitas återerövring av staden i slutet av april. I det första återutgivna numret den 30 april 1918 beskrevs de rödas tidningar som ”lögnarpublikationer” och deras välde som ”ett vålds- och skräckvälde, mot hvilket t. o. m. tsardömets svartaste våldsdagar förblekna” (Wiborgs Nyheter, 30 april 1918). Tidningen ägnade mycket utrymme åt att skildra de rödas ”blodsdåd” – massakern i länsfängelset, mordet på Kymmene bruk och andra grymheter.

Kaskö Tidning

Kaskö Tidning var en svenskspråkig tidning från den lilla kuststaden Kaskö. Den hade grundats år 1914, någr veckor före första världskrigets utbrott. Under kriget blev den ett viktigt organ för den vita propagandan i södra Österbotten. Redan den 23 januari 1918 publicerade man en hyllning till de finländska jägarna som utbildats i Tyskland:

”I sin ljusa tro på det rättas slutliga seger voro de dock beredda att offra allt, sitt liv eller sin framtida existens för det mål de föresatt sig. [...] Vi stå i stor tacksamhetsskuld till dessa unga frihetshjältar.” (Kaskö Tidning, 23 januari 1918)

Kåskö den 23 Januari 1918.

Finländska jägarbataljonen i Tyskland.

Stämor väl de fasta ha sig beaktat begro sig en stund tilländs...

Många voro stämorna då de fört sitt Finland, och det fördes...

Val denna dag är en utmaning till alla finska jägare...

I heliga förtroende i universitetets stora akademiska fest till förmån...

Det har varit en underbar på sin förtroende för Finland...

Ut ett litet par professorer i Helsingfors har utgjord avsnitt beträffande Tysklands...

De finländska jägarnas marsch.

Vårt flagg är det och vårt hat är kallt, vår hälsa är härligast allmogets...

Nytt för dagen.

Englång utmanar till Finlands öfverhöfvet...

Skokloster 17 jan. P. A. J. Brorsson...

Den finsk-ryska kommittén.

Till medlemmar i den finsk-ryska kommittén...

Väpnad bevakning av våra järnvägar.

I jämvärdt litet utskott för medlemsutvalningen...

Rätt förtroende för Finland resnande från Ryssland.

Under rehellus hvar Finland Finland kallas...

Socialistiska krav.

Det socialistiska k. kommittéens i Kåskö...

minne och fosterlandets historia också bragter till verkligt glädjefullt...

Socialisternas kamp mot samhället.

I Lyones publicerar den socialistiska partiet...

Den finsk-ryska kommittén.

Till medlemmar i den finsk-ryska kommittén...

Väpnad bevakning av våra järnvägar.

I jämvärdt litet utskott för medlemsutvalningen...

Rätt förtroende för Finland resnande från Ryssland.

Under rehellus hvar Finland Finland kallas...

Socialistiska krav.

Det socialistiska k. kommittéens i Kåskö...

att man där skridit till verket och insamlad sammantaget...

Socialisternas kamp mot samhället.

I Lyones publicerar den socialistiska partiet...

Den finsk-ryska kommittén.

Till medlemmar i den finsk-ryska kommittén...

Väpnad bevakning av våra järnvägar.

I jämvärdt litet utskott för medlemsutvalningen...

Rätt förtroende för Finland resnande från Ryssland.

Under rehellus hvar Finland Finland kallas...

Socialistiska krav.

Det socialistiska k. kommittéens i Kåskö...

Kåskö.

Okavertit Mäntis är namnet på ett ästlöst...

Socialisternas kamp mot samhället.

I Lyones publicerar den socialistiska partiet...

Den finsk-ryska kommittén.

Till medlemmar i den finsk-ryska kommittén...

Väpnad bevakning av våra järnvägar.

I jämvärdt litet utskott för medlemsutvalningen...

Rätt förtroende för Finland resnande från Ryssland.

Under rehellus hvar Finland Finland kallas...

Socialistiska krav.

Det socialistiska k. kommittéens i Kåskö...

Den 30 januari – mitt under krigets första dagar – skrev tidningen att ”tålamodet är slut” och att folket nu måste resa sig mot de rödas ”skräckvälde”. Tidningen rapporterade också om avvärjningen av ryska trupper i Österbotten och om de vitas framryckning.

”Det Vita Finland”

Detta var en tillfällig tvåsidig dagstidning som utkom i Vasa mellan den 17 mars och 14 april, Tidningen trycktes på Vasa-Postens tryckeri. I första numret finns en redogörelse för P.E. Svinhufvuds flykt från Helsingfors:

”Senator Svinhufvud lämnade Helsingfors på ett ganska dramatiskt sätt. Det fanns ingen möjlighet för honom att ensam fly från huvudstaden. En vacker dag uppenbarade sig emellertid en bil med några rödgardister utanför huset, där han hölls dold. De hojtade och skreko, att de nu skulle göra ett gott kap. De gingo därefter in och hämtade ut Svinhufvud och placerade honom i bilen och körde bort. Folkmassan, som till största delen bestod av rödgardister, hurrade när bilen rullade i väg. De hade nog hurrat så lagom, om de vetat, att det var statsminister Svinhufvud, som fördes bort av några till rödgardister förklädda vänner, berättar en resande från Helsingfors.”

Övriga vita tidningar

Bland övriga vita tidningar märks Hufvudstadsbladet (Helsingfors), som efter tyskarnas intåg i april åter kunde utkomma; Åbo Underrättelser, som den 14 april 1918 publicerade en lång kritik av den socialdemokratiska pressens ”lögnaktighet”; Östra Nyland (Lovisa), som den 17 april 1918 i sitt första nummer efter befrielsen skildrade ”det röda skräckväldet” i staden; samt Det Vita Finland och Västra Finland.

Förbud mot fiendens tidningar

En central del av krigspropagandan var att förhindra att motståndarens budskap nådde den egna befolkningen. Båda sidor införde därför snabbt censur och tidningsförbud.

På röd sida förbjöds alla borgerliga tidningar omedelbart efter maktövertagandet. Den 5 februari 1918 utfärdade Finlands Folkkommisariat en bestämmelse att ”i anledning av revolutionstillståndet alla kontrarevolutionära tidningars utkommande tillsvidare skall förbjudas och kan deras tryckerier vid berättigad fordran beslagt” (Arbetet, 5 februari 1918). I praktiken innebar detta att tidningar som Hufvudstadsbladet, Åbo Underrättelser och Wiborgs Nyheter tystades i de rödkontrollerade områdena.

På vit sida skedde detsamma. Redan den 4 februari 1918 utfärdade general Mannerheim en order från Vasa: ”Med anledning av att ortens tvenne socialistiska tidningar utspritt falska och vilseledande uppgifter [...] har jag sett mig tvungen att tills vidare förbjuda sagda tidningars utkommande” (Wasa-Posten, 6 februari 1918). Liknande förbud infördes allteftersom de vita erövrade nya områden. När Tammerfors föll i april stoppades de röda tidningarna omedelbart, och när Helsingfors intogs av tyska och vita trupper den 13 april 1918 återuppstod Hufvudstadsbladet medan Arbetarnas Notisblad upphörde.

Detta ömsesidiga förbud innebar att den finska allmänheten under krigets tre månader i praktiken endast hade tillgång till den egna sidans propagandatexter. Som vi ska se i de följande delarna ledde detta till en extrem ensidighet och en systematisk demonisering av motståndaren.

Den röda propagandan i tidningspressen under kriget 1918

Inledning

De rödas propaganda kan karakteriseras som en blandning av vit propaganda (öppen avsändare, i form av officiella manifest och rapporter från folkkommissariatet) och svart propaganda (där fienden framställs i de mest negativa termer). Enligt Jowett & O'Donnell (2019, s. 72) kännetecknas svart propaganda av att avsändaren döljs eller utger sig för att vara någon annan; i de rödas fall handlade det dock mer om en grå propaganda där sanningen blandades med medvetna överdrifter och förtiganden.

De rödas tidningar hade tre huvudmål: (1) att rättfärdiga revolutionen som en nödvändig och ofrånkomlig handling, (2) att demonisera de vita som ”slaktare”, ”borgargardister” och ”landsförrädare”, samt (3) att upprätthålla stridsmoralen genom att rapporter om egna segrar och fiendens förluster – även när verkligheten var den motsatta.

Nedan följer en analys av de rödas propaganda utifrån exempel från Arbetet, andra vänstertidningar och de olika notisbladen. Citaten återges i egen översättning eller i original stavning.

Bortförklaringar av förlusten i lantdagsvalet

Under sommaren 1917 hade socialdemokraterna drivit igenom Maktlagen, som syftade till att stärka lantdagen gentemot den ryska provisoriska regeringen. När denna regering upplöste lantdagen och utlyste nyval uppstod en konstitutionell kris. Valet förrttades i början av oktober 1917. Socialdemokraterna betraktade valet som påtvingat och i viss mening illegitimt.

Valresultatet innebar att socialdemokraterna förlorade sin majoritet, vilket öppnade vägen för en borgerlig regeringsbildning. För många inom arbetarrörelsen framstod detta som ett abrupt brott i

en tidigare gynnsam utveckling.

Revolutionen riktade sig mot en demokratiskt vald lantdag där socialdemokraterna var i minoritet. Majoriteten av Finlands folk hade röstat borgerligt och revolutionen riktade sig så att säga mot majoriteten av Finlands folk.

Socialdemokraterna hade därför ett stort behov att förklara varför valresultatet var ”felaktigt”.

En central förklaringsmodell i socialdemokratisk press var misstanken om valfusk och manipulation. I partiorganet Työmies hävdades det den 5 oktober 1917 att valprocessen inte varit rättvis:

“Valet har överallt präglats av oegentligheter; arbetarnas röster har inte i full utsträckning kunnat komma till uttryck.”

Liknande anklagelser förekom i Kansan Lehti den 7 oktober 1917, där man pekade på lokala missförhållanden i rösträkningen:

“På flera orter har röstlängderna varit bristfälliga och kontrollen otillräcklig.”

Röstsedlar med socialdemokratiska röster hittades här och där i landet - och parallellerna till det som hände i USA efter Trumps valförlust 2020 är uppenbara:

Den 2 April skrev Arbetet om detta:

*”Borgarnas seger vid de senaste lantdagsvalen
Under det nu i pågående inbördeskriget har det flerfaldiga gånger hänt, att rödgardister hittat undangömda valsedlar från senaste lantdagsval. I Kokemäki hittades nyligen åter sådana hos bonden Alfred Nirha. Sedlarna voro försedda med soc. dem. röster och fullständigt stämplade. Nirha satt som medlem i en av valnämnderna vid valen*

Undra sedan på att borgarpartierna avgick med seger.”

Den 12.4 skrev Porvoon työväen Tiedottaja;

”Borgarna sparade ingalunda på medlen för att bedrägligt erhålla majoriteten vid den nya lantdagen; de blevo Finlands jesuiter, vilka hade som sitt ordspråk: „tanken helga medlen“.

En annan förklaring var att nederlaget berodde på en effektiv borgerlig propaganda som lyckades vilseleda en stor mängd människor som normalt skulle ha röstat på socialdemokraterna.

I Työmies formulerades detta tydligt de 10 oktober 1917: :

“De besuttna klasserna har nu slutit sig samman i fruktan för folkets makt.”

Den borgerliga segern var alltså inte ett resultat av förändrade åsikter hos befolkningen, den var endast resultat av en intensiv propaganda.

Till råga på allt så hävdade socialdemokraterna att valet var olagligt, och att man därför inte alls behövde notera resultatet. Nyvalet hade tillkommit efter att den ryska provisoriska regeringen upplöst lantdagen, vilket uppfattades som ett ingrepp i Finlands självstyre.

I Työmies uttrycktes detta redan den 3 oktober som:

“Detta val är frukten av ett olagligt ingrepp i folkets rätt.”

I Arbetet den 20.10.1917 förklarades att det finns andra sätt att få genom arbetarnas krav än röstsedeln, Läsarna varnas för de svårigheter som är på kommande:

”Tro aldrig, att resultatet av Finlands arbetarklass strävanden vore beroende enbart av dessa lantdagsval. Arbetarna har andra maktmedel än röstsedeln för att ge eftertryck åt sina krav. Det vore orätt att dölja för sig de svårigheter, som förestår oss. Alla

må vi vara redo till det uppträdande, som kanske inom en nära framtid kommer att krävas av oss.”

Att dessa rader är ägnade att bereda befolkningen för en revolution är rätt uppenbart.n

Revolutionens nödvändighet och rättfärdigande

En av de rödas viktigaste propagandauppgifter var att övertyga läsarna om att revolutionen var oundviklig och att de vita bar det fulla ansvaret för kriget. I en ledare den 24 januari 1918 – tre dagar före krigsutbrottet – skrev Arbetet:

”Se på det senaste halvårets [...] livsmedelpolitik, se på kampanjen mot all verklig nydaningspolitik, se på strävandena att [...] förlägga [den högsta makten] i händerna på några få representeranter för de ägande klasserna, se på strävandena att med stöd av de under bedräglig skylt opererande ’skyddskårerna’ utföra en formlig statskupp i reaktionär riktning [...] se på allt detta, och försök sedan göra klart om ej allt med naturnödvändighet måste leda dit det lett!” (Arbetet, 24 januari 1918)

Här används en typisk appell till optimism – kriget framställs som en nödvändig kamp mot reaktionära krafter, och segern förknippas med en bättre framtid.

Den 29 januari – två dagar efter krigsutbrottet – publicerade Arbetet revolutionsmanifestet, där man förklarade att ”den brottsliga senaten” hade ”begärt av främmande makters monarkiska regeringar afsändandet av mördaretrupper att slakta Finlands arbetare” (Arbetet, 29 januari 1918). Detta är ett tydligt exempel på demonisering av fienden – senaten framställs inte bara som politisk motståndare utan som en kriminell sammansvärjning.

Demonisering av de vita – ”slaktargardister” och ”borgargardister”

Genomgående i de rödas tidningar används nedsättande benämningar på de vita: ”slaktargardister”, ”borgargardister”, ”Manerheims legoknektar”, ”svartgardister”. Syftet var att beröva motståndaren all legitimitet och framställa dem som opålitliga, våldsamma och ociviliserade.

Den 31 januari 1918 rapporterade Arbetet om en drabbning vid Kämärä station:

”En stor avdelning borgargardister skred nämligen till anfall mot de arbetare, som bevakade Kämärä järnvägsstation. Det blev en blodig lek, som för angriparna hade ganska sorgliga följder. Icke mindre än ett 80-tal slaktargardister stupade.” (Arbetet, 31 januari 1918)

Observera hur de vita kallas ”slaktargardister” – en term som associerar dem med meningslöst blodsutgjutelse och djurisk grymhet. Samma nummer rapporterar att borgargardisterna ”sprängt en järnvägsbro i luften medan ett passagerartåg som bäst passerade bron”, vilket dödade lokföraren och sårade ett 30-tal passagerare. Här används en appell till etnocentrism (Reid, i Bergman 2025) – de vita framställs som hänsynslösa nog att offra oskyldiga civila.

Den 7 februari 1918 publicerade Arbetet en upprörande skildring av ett överfall på en ”fredlig soaré” i Vehmo:

”Senaste söndags på kvällen hade Wehmo kyrkoby arbetarförening anordnat en allmän soaré. Då ett teaterstycke kl. 10 tiden på kvällen förevisades och salen sålunda var försänkt i mörker inträngde plötsligt i lokalen ett 50: tal slaktargardister [...] De angripande trängde in i festsalen under ropen ’händerna opp’ och lät därpå kulor vina i salen. Av kulorna dödades med det samma två personer, medan ett flertal blev sårade.” (Arbetet, 7 februari 1918)

Artikeln avslutas med en moralisk poäng: ”skrapar man bort den tunna skorpan av kulturfernissa våra borgare [...] så blottas där under en råhet, så oerhörd, att man på arbetarhåll aldrig skall lyckats finna ett motstycke.” Detta är ett klassiskt exempel på demonisering – de vita framställs som barbarer under en tunn fernissa av civilisation.

Framställning av de egna som försvarare av rättvisa och ordning

Till skillnad från de vita, som målades som anfallare, framställde de röda sig själva som försvarare av det arbetande folket. I samma artikel om Vehmo skriver man: ”De angripna hade ej vapen till sitt försvar.” De röda gardisterna presenteras som offer snarare än angripare.

Den 5 februari 1918 publicerade Arbetet en lång programartikel under rubriken ”Vad vi vill”:

”Avskaffa fattigdomen, där är vårt program i två ord. [...] Socialismen vill avskaffa fattigdomen och likaså rikedomen. Den tillåter icke att produktionsmedlen är privat ägda, ty då missbrukas de med naturnödvändighet av sina ägare på de övriga samhällsmedlemmarnas bekostnad.” (Arbetet, 5 februari 1918)

Här används glittering generalities (Institute for Propaganda Analysis, 1938) – positiva men vaga termer som ”frihet”, ”rättvisa”, ”avskaffa fattigdomen” – för att skapa sympati utan konkreta sakska.

Samtidigt betonade de röda att de värnade om ordning och disciplin. Den 2 februari 1918 utfärdade generalstaben för Finlands Röda Garden ett upprop där man förbjöd övervåld mot fångar och uppmanade till ”järnhård kamrattukt” (Arbetarnas Notisblad, 3 februari 1918). Detta var en medveten strategi för att framställa den röda rörelsen som moraliskt överlägsen.

Krigsrapportering med överdrifter och förtiganden

Precis som i första världskriget (Lasswell, 1927) tenderade båda sidor att överdriva fiendens förluster och nedtona de egna. Den röda pressen var inget undantag. Den 31 januari 1918 rapporterade Arbetet om ”Ett avvärjt anfall” vid Kämärä:

”Ett 80-tal borgargardister och några rödgardister stupade [...] Icke mindre än ett 80-tal slaktargardister stupade.” (Arbetet, 31 januari 1918)

Siffran 80 stupade vita återkommer ofta, medan de rödas förluster anges som ”några” eller ”3”. I verkligheten var striderna ofta jämnare, men propagandans syfte var att stärka moralen hos de egna trupperna och skapa en bild av oövervinnerlighet.

Den 16 mars 1918 – efter den röda reträtten från Vilppula – skrev Arbetet en märklig förklaring till varför fler vita än röda stupade:

”Det har framgått att många av dem, som kämpat i första skyttelinjen på vitgardisternas sida avsiktligt skjutit i luften. De är således arbetare som med våld blivit tvingade att gå med i vita gardets led.” (Arbetet, 16 mars 1918)

Detta är en intressant propagandateknik: man förklarar fiendens förluster med att deras egna soldater egentligen sympatiserar med de röda. På så sätt kan man både förklara en eventuell motgång och framställa den egna saken som moraliskt överlägsen.

Hatpropaganda mot ledarna – Mannerheim som ”f.d. tsaradjutant”

De röda ägnade mycket utrymme åt att personligt attackera de vita ledarna, särskilt general Mannerheim. Den 5 februari 1918 skrev Arbetet:

”Som högsta ledare för borgargardena verkar som känt en viss general Mannerheim. Det kan vara intressant att erfara att denne herre är en f. d. officer i rysk tjänst, således en av Nikolai den blodiges forna hejdukar, som till på köpet lär ha varit hans särskilda gunstling.” (Arbetet, 5 februari 1918)

Genom att koppla Mannerheim till tsarregimen – som de flesta finländare ogillade – försökte man underminera hans legitimitet. Samma artikel kallar de vita trupperna för ”vilseförda stackare” som leds av ”folkförtryckande adelsherrar”.

Exempel från notisbladen – lokal propaganda

De mindre notisbladen, som Lovisa Notisblad och Borgå Arbetares Meddelare, var ofta mer råa i sin framställning. Den 26 februari 1918 publicerade Lovisa Notisblad en protest mot att två vapenlösa fångar (bröderna Österman) mördats av rödgardister. Man skrev:

”Arbetare, kamrater! Revolutionen besvär eder vid allt vad I hållen dyrt, fläcken icke vår röda fana! Vi måste ur våra led utstötta dem, som göra det. De äro icke kamrater, de äro förrädare mot vår sak.” (Lovisa Notisblad, 26 februari 1918)

Detta visar att även de röda kunde kritiska egna övergrepp – åtminstone när de blev uppenbara. Samtidigt är tonen fortfarande propagandistisk: man vill visa att den röda rörelsen har en högre moral än de vita.

Sanningen är krigets första - och sista - offer

I det sista numret av den socialistiska Työmies-tidningen innehöll denna nyhet om hur de röda behärskade norra Finland och hur de vita flydde mot Vasa ”i stor hast”. Tidningen utkom den 12.4 och dagen därpå intog tyskarna Helsingfors:

” Punanien Kaarti aloittanut hyökkäyksen pohjoisesta- Edennyty jo Ouluun.

Wiipurin porwareitten lewittämissä maanalaisissa lehtisissä kerrotaan, että Punaisen Kaartin joukot owat walloittaneet Oulun ilman suurempaa wastarintaa. Walkokaartilaiset lienewät puolustautuneet woimak kaanlaisesti, mutta yliwoiman edessä oli heidän wäistyminen. — Samoista lähteistä saatujen kietojen walkokaartilai et pakenewat kowalla kiireellä Oulusta Waasaa kohti.”

Egen översättning:

”Rödgardet har inlett en attack från norr - Redan avancerat till Uleåborg.

Underjordiska flygblad som distribuerats av Viborgs borgare uppger att rödgardets trupper har ockuperat Uleåborg utan större motstånd. Vita gardet sägs ha försvarat sig kraftfullt, men tvingades retirera inför den överväldigande styrkan. — Enligt rapporter från samma källor flyr Vita gardet från Uleåborg mot Vasa i stor hast.”

Sammanfattning av röd propaganda

De rödas tidningar använde propaganda för att mobilisera arbetarklassen, demonisera de vita och upprätthålla stridsmoralen. Dessutom satte man stor möda på att förklara varför man gjorde revolution mot en demokratiskt vald lantdag , där de var i minoritet,

Deras retorik var starkt klassbaserad och revolutionär, med återkommande teman som ”förtryck”, ”befrielse” och ”klasshat”. Samtidigt var rapporteringen ofta starkt ensidig och innehöll medvetna överdrifter – en strategi som på kort sikt kunde stärka moralen men som på längre sikt riskerade att undergräva förtroendet när sanningen kom fram.

Den vita propagandan i tidningspressen under och efter kriget 1918

Inledning

De vita – senaten i Vasa och general Mannerheims armé – förde en propagandastrategi som i många avseenden var den rödas spegelbild. Medan de röda talade om klasskamp och revolution, talade de vita om fosterland, lag och ordning samt frihetskamp mot ryskt förtryck. En central skillnad var att de vita kunde utnyttja en bredare allians av borgerliga tidningar, från konservativa Wasa-Posten och Wasabladet till liberala Hufvudstadsbladet och Åbo Underrättelser.

De vitas propaganda hade fyra huvudmål: (1) att framställa sig själva som försvarare av Finlands nyvunna självständighet mot ett ryskstött uppror, (2) att demonisera de röda som ”banditer”, ”huliganer” och ”landsförrädare”, samt (3) att rapportera om segrar och (4) skildra de rödas grymheter för att stärka den egna moralen och rättfärdiga hårda straff efter kriget.

Fosterlandet, lagen och friheten – den vita självbilden

De vita såg sig själva som de legitima försvararna av den finska staten. Den 26 januari 1918 – dagen före krigsutbrottet – publicerade Finlands Allmänna Tidning en proklamation från senaten undertecknad av P.E. Svinhufvud:

”Endast genom ett orubbligt upprätthållande av ordningen kunna vi behålla vår nyss förvärvade självständighet; störningar i ordningen kunna antingen helt och hållet tillintetgöra vårt folks oavhängighet och frihet, bringa vårt land under främmande välde eller utsätta det för styckning. Varje störare av ordningen är det finska folkets och dess självständighets fiende.” (Finlands Allmän-

na Tidning, 26 januari 1918)

Här används en territoriell appell, kriget framställs som ett försvar av den egna nationens existens. De röda är inte bara politiska motståndare utan ett hot mot själva statsbildningen.

De vita framhöll också gärna att de kämpade mot ”rysk inblandning”. Den 30 januari 1918 skrev Kaskö Tidning:

”Nu ha vi fått frihet och självständighet, och då inträffar det tragiska, att egna landsmän vilja förstöra alltsammans och häri söka hjälp hos ryssarna.” (Kaskö Tidning, 30 januari 1918)

Denna koppling mellan röda och ryska blev ett ständigt återkommande tema. De röda framställdes som marionetter för den ryska bolsjevismen – ett effektivt sätt att mobilisera den antiryska opinion som funnits i Finland sedan tsartiden.

Demonisering av de röda – ”banditer”, ”huliganer” och ”landsförrädare”

De vita tidningarna använde en rad nedsättande termer om de röda: ”röda banditer”, ”huliganer”, ”rövarhopar”, ”landsförrädare”, ”vilddjur”. Syftet var att beröva de röda all mänsklighet och därmed rättfärdiga hårda åtgärder.

Den 12 januari 1918 – redan före krigsutbrottet – skrev Wiborgs Nyheter:

”Våra röda banditer få hjälp af de ryska? [...] De röda gardena, bestående af samhällets utskum och ledda af rena brottslingar, hafva väpnats icke i försvarssyfte utan i den brottsliga afsikten att störa samhällsordningen och lugnet.”
(Wiborgs Nyheter, 12 januari 1918)

Den 27 februari 1918 publicerade Kaskö Tidning en lång skildring av ”Skräckväldet” med detaljerade, ofta mycket grafis-

ka, beskrivningar av röda övergrepp:

”En familj, som kommer från Helsingfors, berättar att livsmedelsförråden antas kunna räcka en vecka till eller så. Allt har ju de röda tagit hand om, och man får äta det man till äventyrs köpt upp förut. Borgarna skola svältas i hjäl. [...] Grymheten ger sig inte. Tvärtom, samtliga skildringar tyda på att den är stadd i snabb tillväxt. Förr nöjde man sig i regel med att skjuta ned folk, låt vara att det var bakifrån. Numera sliter man hellre sönder dem med bajonetter eller andra redskap.” (Kaskö Tidning, 27 februari 1918)

Artikeln fortsätter med en rad anekdoter om påstådd röd grymhet: en rik man som sköts, tre unga män som bajonetterades, en äldre herre som sköts på gatan, etc. Det är svårt att avgöra hur mycket av detta som var sant och hur mycket som var propaganda – men i krigssituationen spelade sanningen mindre roll än den känslomässiga effekten. Enligt Jowett & O’Donnell (2019, s. 156) är sådana skräckhistorier typiska för svart propaganda; de syftar till att skapa en bild av fienden som så omänsklig att allt medel är tillåtet för att bekämpa den.

Jägarna som frihetshjältar

De vita ägnade stor uppmärksamhet åt de finländska jägare som utbildats i Tyskland och som återvände till Finland i februari 1918. Dessa framställdes som nationens räddare och förebilder. Redan den 23 januari 1918 – fyra dagar före krigsutbrottet – publicerade Kaskö Tidning en lång artikel under rubriken ”Finländska Jägarbataljonen i Tyskland”:

”Mörka voro utsikterna då för ett fritt Finland, och det fordrades helt säkert ett stort mått av självövertäring och mod hos de ynglingar, som gävo sig i väg att tillsammans med tyskarna kämpa mot Ryssland. [...] säkert är, att vi stå i stor tacksamhetsskuld

till dessa unga frihetshjältar.” (Kaskö Tidning, 23 januari 1918)

Den 27 februari 1918 – efter jägarnas återkomst – rapporterade Wasa-Posten om en högtidlig parad i Vasa där general Mannerheim hälsade jägarbataljonen välkommen:

”Finland hälsar i Er, våra bästa söner. Finlands under bildning varande armé ser i Eder sina blivande ledare. Eder väntar ett stort och ärofullt verk: skapandet av en armé, som förmår göra Finland fritt och lyckligt.” (Wasa-Posten, 27 februari 1918)

Här används en appell till optimism – jägarna representerar hoppet om en ljus framtid, och deras offer förhålls som en nationell dygd.

Krigsrapportering – segrar och röda nederlag

Precis som de röda överdrev de vita sina framgångar och fiendens förluster. Den 13 februari 1918 rapporterade Wasa-Posten om erövringen av Uleåborg:

”Skyddsgarden, Ni har i går efter 15 timmars hård strid befriat Uleåborg, där det röda skräckväldet tillsammans med ryska soldatesken plundrade och mördade laglydiga medborgare. [...] Jag tackar Er för det ädla exempel, som Ni har bevisat icke allenast fosterlandet, utan även hela världen.” (Wasa-Posten, 9 februari 1918)

Den 6 april 1918 – efter Tammerfors fall – skrev Det Vita Finland:

”Tammerfors har fallit. Den nyskapade [...] finländska armén har genomgått sitt första stora elddop, och den har med heder bestått provet. [...] Denna seger har ernåtts enbart genom Finlands egna truppers hjältemod och blod.” (Det Vita Finland, 7

april 1918)

Notera påståendet ”enbart genom Finlands egna trupper” – detta skrevs samtidigt som tyska trupper kämpade vid sidan av de vita, men propagandan ville framhäva den egna nationens styrka.

Skildringar av röda grymheter – efterkrigstidens rättfärdigande

Under och efter kriget ägnade de vita tidningarna mycket utrymme åt att dokumentera de rödas påstådda illgärningar. Syftet var dels att rättfärdiga de hårda straff som nu skulle utdömas, dels att skapa en varaktig bild av de röda som brottslingar snarare än politiska motståndare.

Redan den 27 februari publicerade Kaskö tidning en artikel med rubriken Skräckväldet med dramatiska och hemska berättelser om den röda terror, här ett utdrag ur denna artikel:

” Hela ledningen av finska vaddfabriken i Jokela bestående av disponent vävmästare, kassör och ingenjör, har skjutits de uppsättlades utanför fabriken och arkebuserades en i sänder. Änkan efter en av de mördade tiggde på sina knän om att utfå sin mans lik; hon fick det, sedan det åtta dagar legat i en källare. Proviantmästaren vid en stor fabrik i södra Finland, vilken hela hösten skaffat föda åt tusentals arbetare, nedsköts och ligger ännu obegravnen. Stationsinspektoren i Rajamäki, Sohlström. sköts nästan till döds och skulle som sårad föras till nästa station. När man här frågade efter honom, fick man till svar av rödgardisterna, att det var så litet liv i karlen, att de gjorde slut på honom med en gång. Tre män i Tammerfors mötte på gatan rödgardister och uppforderades av dessa att sträcka upp händerna En av dem vägrade. Skall jag sticka honom? frågade en rödgardist. Ja, gör det, svarade en annan. Varpå rödgardisten rände bajonetten genom mannens ben och kvarhöll honom, medan han visiterades.

På Hyvinge senatorium sköts ekonomidirektören Ekman av (yra

rödgardister, som fordrat att få inspektera livsmedelsförräden. Han fordrade att få se fullmakt.

Här är fullmakt, blev svaret plus tre skott, varav ett träffade honom i ryggen, ett i halsen och ett i hakan, varifrån kulan studsade ned, gick in i hjärtraktet samt ändade hans liv efter 12 kvalfulla timmar. En äldre herre blev skjuten på gatan i Helsingfors. En dam i hans sällskap lyfte upp honom, men han dignade död ned. Våldsmännen påstodo, sin vana trogna, att skottet kommit från ett hus i närheten, och riktade omedelbart gevären mot detta. Vaktmästaren i senaten uppforderades att utlämna nycklarna till senatens ämbetsrum, vägrade och sköts i skymningen på Mariegaten, varpå omedelbart med samma förklaring, som nyss skott avlossades mot en våning, där 5 ensamma gamla fröknar bodde. Alla rutor krossades, tavlor m. m. förstördes.

Sex sårade skyddskårister i Kotka ihjälstuckos med kniv vid stadens intagande. På nya Kyrkogården i Helsingfors begravdes söndagen den 10 dennes över 150 offer för blodsdåden.

En av Helsingforsvenskarna skildrar en ohygglig scen, som då utspelats vid en av de öppnade gravarna, där en skyddskårist son till en tvätterska skulle vigas till den sista vilan.

Medan begravningsakten som bäst förrättades, anlände en skara rödgardister. De avbröto prästen och började bearbeta kistlocket med sina gevärskolvar i den förtvivalde moderns åsyn. När de väl lyckats bryta uppdel, drogo de svepningen av den döde och kasta de honom ner i graven under en ström av skymford.

Efter erövringen av Mäntyharju kommo i dagen många av rödbanditer och ryssar i kyrkobyn och dess omnejd förövade nidingsdåd. Bland dessa må nämnas det sorgliga öde, som drabbat fem elever från Otava lantbruksskola. De hade på ett rekognoserings-tåg överfallits av rödbanditer. Liken efter dem anträffades invid banvallen. De voro plundrade på alla sina kläder och förfärligt stympade. Enligt vad man kan döma hade de råa misshandlat dem, avskurit deras öron och instuckit deras ögon samt begått gärningar, som ej ens kunna nämnas i tryck. Sedan hade man avskiljt

huvudet från kroppen och med eggjärn stympat anletet. Från Mäntyharju kyrkoby hade man bortfört kyrkoherden och länsmannen samt mördat den sistnämndes son, Alla gårdar och affärer till och med apoteket voro utplundrade. Å en del ställen pågick plundringen, då de våra angrepo byn. Såsom exempel på de flyende rödbanditernas brådska må nämnas, att de ilade sin väg mitt under flåendet av en ko och från en brödbakning.”

Den 30 april 1918 – i det första numret efter Viborgs återerövring – skrev Wiborgs Nyheter:

”Aldrig torde heller den ohöljda lögnaktigheten hafva frodats ymnigare i arbetarebladen än under dessa tre månader. [...] De röda våldsmän som kämpat för bolschevismens och den ryska anarkins utsträckande till vårt i blod dränkta fädernesland hafva framställts som hjältar.” (Wiborgs Nyheter, 30 april 1918)

Den 18 april 1918 publicerade Åbo Underrättelser en artikel under rubriken ”Syndens lön” som andades ren hämndlystnad:

”De röda landsförrädarna äro inte mera människor, de äro som vilda djur, som djävlar, vilka av en ond ande lössläppts för att förhärja ett blomstrande land och folk. [...] Med mördare och likplundrare underhandlar man icke.” (Åbo Underrättelser, 18 april 1918)

Den 11 maj 1918 rapporterade Wiborgs Nyheter om ”Massmord i Kymmene” där man påstod att ett 30-tal personer mördats av de röda. Även om det fanns verkliga övergrepp på båda sidor (den vita terrorn efter kriget krävde omkring 10 000 röda liv, Yle 2008), fungerade dessa skildringar som propagandistisk rättfärdigande av den efterföljande vedergällningen.

Kritik av röd press som lögnaktig

De vita ägnade också mycket kraft åt att angripa de röda tidningarna som ”lögnpress”. Den 14 april 1918 – strax efter Helsingfors befrielse – publicerade Åbo Underrättelser en lång ledare om ”Socialdemokratisk pressmoral”:

”Först och främst har raka motsatsen till en allsidig bild av det timade givits. Framställningen har genomgående, dag för dag och från början till slut, varit fullständigt ensidig. [...] Rent löjliga voro uppgifterna om de rödas förluster. Dessa stego nästan aldrig i något slag över ett par stupade och sårade, medan de vitas förluster betecknades som enorma. Motsatsen var faktiska förhållandet.” (Åbo Underrättelser, 14 april 1918)

Denna kritik var inte helt obefogad – som vi såg i del 2 överdrev de röda ofta sina framgångar. Men samtidigt var de vita tidningarna minst lika ensidiga. Den ömsesidiga anklagelsen om lögn var i sig en del av propagandakriget.

Sammanfattning av vit propaganda

De vitas propaganda var starkt nationalistisk och antikommunistisk. Genom att framställa sig själva som försvarare av lag, ordning och nationell självständighet, och de röda som ryska marionetter och brottslingar, lyckades de mobilisera en bred opinion bakom sin sak. Deras skildringar av röda grymheter – sanna eller överdrivna – skapade en atmosfär av hat som underlättade den efterföljande vita terrorn med summariska avrättningar och svåra förhållanden i fånglägren. Precis som Lasswell (1927) noterade, är en av propagandans viktigaste funktioner att legitimera ledarskap och politik – även den grymmaste.

Propagandans betydelse för krigets förlopp och resultat

Inledning

Propaganda är aldrig den enda orsaken till ett krigsutfall, men den kan påverka moralen, rekryteringen och den internationella opinionen på avgörande sätt.

Under och efter det finländska kriget 1918 spelade tidningspropagandan en central roll för att mobilisera de båda sidornas anhängare, upprätthålla stridsmoralen under krigets tre månader och slutligen rättfärdiga den efterföljande terrorn. Denna del analyserar propagandans betydelse utifrån fyra aspekter: (1) mobilisering av hat och inrikes opinion, (2) påverkan på neutrala stater och utländsk intervention, (3) konsekvenser för krigets brutalitet, samt (4) propagandans roll i den vita segern.

Mobilisering av hat och inrikes opinion

Båda sidor lyckades skapa starka fiendebilder som drev sina anhängare till strid. För de röda var fienden ”borgarklassen”, ”slaktargardisterna” och ”Mannerheims legoknektar” – en förtryckarklass som var beredd att svälta ut arbetarna. För de vita var fienden ”röda banditer”, ”huliganer” och ”ryska bolsjeviker” – ett förrädiskt element som hotade den nyvunna nationella friheten.

Enligt Ellul (1965, s. 87) är agitatorisk propaganda som används i krigets inledningsskede särskilt effektiv eftersom den bygger på enkla, känsloladdade budskap som inte kräver eftertanke. Det finska inbördeskriget är ett tydligt exempel: båda sidors tidningar använde ett starkt polariserat språk där nyanser försvann.

Ett mått på propagandans effektivitet är den utbredda frivilliga anslutningen till de båda arméerna. De vita skyddskårerna växte från omkring 40 000 man i januari till över 70 000 i april

(Uppslagsverket Finland, 2021). Även om många anslöt sig av plikt eller tvång, visar tidningarnas rapporter om hjältemod och fosterlandskärlek att propagandan bidrog till att skapa en anda av upppoffring. Särskilt jägarna – som hyllades i Kaskö Tidning och Wasa-Posten – blev symboler för nationellt hjältemod.

Påverkan på neutrala stater och utländsk intervention

En av propagandans viktigaste funktioner under kriget var att påverka neutrala makters inställning. Finland var beroende av utländskt stöd – de röda av Ryssland (om än osäkert), de vita av Tyskland och Sverige.

De vita tidningarna försökte konsekvent framställa de röda som ryska marionetter och därmed rättfärdiga tysk intervention. Den 23 januari 1918 – före krigsutbrottet – skrev Kaskö Tidning om jägarna att de ”drogo ut på en sådan färd” för att kämpa mot Ryssland. När tyskarna landsteg i april 1918 hälsades de som befriare. Hufvudstadsbladet rapporterade den 13 april 1918 om tyskarnas intåg i Helsingfors:

”Det kunde icke hjälpas: hvarje finländare måste jubla när de sista resterna af arffiendens hatade horder ändtligen voro intvinnade i den järnhårdt omslutna fångtransporten.”

De röda å sin sida försökte vinna sympati hos socialdemokrater i Sverige och internationella arbetarrörelser. Den 12 mars 1918 publicerade Arbetet ett upprop ”Till de tyska soldaterna och matroserna” där man vädjade: ”Varför har ni kommit hit? Vill ni verkligen föra krig mot Finlands arbetande folk?” (Arbetet, 12 mars 1918).

Sveriges roll var särskilt komplex. Svenska frivilliga (Svenska brigaden) stred på de vitas sida, och svenska tidningar rapporterade ofta partiskt. Den 20 februari 1918 klagade Wasa-Posten över svenska tidningars hållning: ”Summan av vad de skriva är: låtom oss för all del icke blanda oss i Finlands inre angelägenheter, ty

det synes vara en avsevärd del av folket, som tillhör rövarhoparna [...] Det ser ut, som om det svenska hjärtat i förskräckelsen ramlat ned i stövelskaftet” (Wasa-Posten, 20 februari 1918). Detta visar hur de vita försökte påverka den svenska opinionen genom att skuldbelägga svensk neutralitet.

Propagandans konsekvenser för krigets brutalitet

En av de mest oroande aspekterna av krigspropaganda är dess tendens att dehumanisera fienden. När motståndaren konsekvent kallas ”bandit”, ”huligan” eller ”slaktare”, blir det lättare att rättfärdiga grymheter mot honom. Det finska inbördeskriget är ett tragiskt exempel på denna dynamik.

De rödas tidningar framställde de vita som ”slaktargardister” som mördade kvinnor och barn (se skildringen av Vehmo i Arbetet 7 februari 1918).

De vita tidningarna framställde de röda som ”vildddjur” som använde ”dum-dumkulor” och begick ”fasansfulla massmord” (se Kaskö Tidning 27 februari 1918). Denna ömsesidiga demonisering skapade en spiral av hat som ledde till att båda sidor begick övergrepp.

Efter kriget avrättades omkring 10 000 röda i den vita terrorn, och ytterligare 12 500–13 500 dog i fånglägren av svält och sjukdomar (Yle, 2008; Aftonbladet, 2018). Propagandan spelade en roll här genom att skapa en bild av de röda som ”landsför-rådare” som inte förtjänade mänsklig behandling. Den 18 april 1918 skrev Åbo Underrättelser: ”Med mördare och likplundrare underhandlar man icke. Sådana varelser hava för alltid förverkat sin medborgarrätt i detta land.” Detta var en direkt uppmaning till hårda straff.

Även de röda kunde vara grymma. Den vita pressen rapporterade om massmord i Valkeakoski, Kymmene och på andra håll. Men det är viktigt att notera att propagandans överdrifter gjorde det svårt för samtiden – och för historiker – att skilja fakta från fabricering. Som Jowett & O'Donnell (2019, s. 198) påpekar: ”I

krig blir sanningen ofta det första offret, och propagandans värsta effekt är att den förgiftar källorna för framtida historiker.”

Propagandans roll i de vitas seger

Kan propaganda ensam avgöra ett krig? Knappast. De vita segrade främst på grund av militära faktorer: bättre ledning (Mannerheim), stöd från Tyskland (Östersjödivisionen med 9 000–9 500 man), och de rödas svagare organisation (Uppslagsverket Finland, 2021). Men propagandan bidrog på flera sätt:

Rekrytering och moral: De vita tidningarnas framställning av jägarna som hjältar och av de röda som förrädare motiverade tusentals frivilliga att ansluta sig till skyddskårerna.

Legitimering av tysk hjälp: Genom att konsekvent framställa de röda som ryska marionetter kunde de vita rättfärdiga sin allians med Tyskland – ett land som annars kunde uppfattas som en främmande ockupationsmakt.

Undergrävande av röd moral: De vita tidningarnas rapporter om egna segrar och röda nederlag (även om de ibland överdrevs) bidrog till att sänka de rödas stridsmoral, särskilt efter Tammerfors fall i april. Den röda pressen försökte dölja motgångarna, men när sanningen ändå sipprade fram ledde det till misstro och deserteringar (se Arbetet 2 april 1918, där man erkänner ”motgångarna på Tammerforsfronten”).

Internationell opinion: De vita lyckades bättre än de röda med att få sin bild av kriget spridd i utlandet. Svenska och tyska tidningar rapporterade ofta utifrån vita källor, medan de röda i princip var isolerade från den västerländska pressen.

Slutsats

Propagandans betydelse för krigets förlopp och resultat i Finland 1918 kan inte överskattas. Båda sidor insåg att kampen om medborgarnas sinnen var lika viktig som kampen på slagfälten. De rödas tidningar – med Arbetet i spetsen – mobiliserade arbetarklassen med en retorik om klasskamp och revolution, men deras

Från ”slaktargardister” till ”kackerlackor”: En jämförande studie av krigspropaganda 1918–2026

Introduktion: Propagandans beständiga anatomi

När de röda tidningarna under finska inbördeskriget 1918 kallade de vita för ”slaktargardister” och ”Mannerheims legoknektar” använde de en teknik som var lika gammal som organiserad krigsföring: demonisering av fienden för att mobilisera hat och rättfärdiga våld. När Dmitrij Medvedev i december 2025 kallade Volodymyr Zelenskyj för en ”luffarmonster” och önskade få hans ”inlagda kropp” utställd på Rysslands konstkammare (Wionews, 2025), var det samma mekanism – bara med nya plattformar och en grövre språkdräkt.

Denna artikel jämför propagandan under finska inbördeskriget 1918 med tre samtida konflikter: Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina (2022–), USA–Israel–Iran-kriget (2025–2026) och den bredare propagandakonflikten mellan väst och öst. Genom att analysera likheter och skillnader i tekniker, narrativ och effekter visar jag att krigspropagandans grundmönster är anmärkningsvärt beständiga, medan medietekniken, hastigheten och målgruppsanpassningen har genomgått en revolution sedan Lasswells dagar.

Redan år 1918 en sofistikerad förståelse för propagandans betydelse. Men dagens informationskrigföring har tagit dessa tekniker till en helt ny nivå – från att vara ett stöd för militära operationer till att bli en central strategisk domän i sig själv.

Rysk propaganda i Ukraina-kriget – ”Denazifiering”, dehumanisering och Medvedevs hånord

Denazifieringsnarrativet

Redan i sitt tillkännagivande av den ”speciella militäroperationen”

den 24 februari 2022 hävdade Vladimir Putin att Ukraina leddes av ”högerextrema nationalisterna och neofascisterna” och att målet var att ”avfascistisera och demilitarisera Ukraina” (RAND, 2025).

Detta narrativ – en klassisk vit propaganda med öppen avsändare – har sedan dess upprepats tusentals gånger i rysk statsmedia.

Dmitrij Medvedev, biträdande ordförande i Rysslands säkerhetsråd, har blivit en av de mest flitiga förmedlarna av detta narrativ. I juni 2025 skrev han på Telegram att fredsförhandlingar inte handlade om ”att nå en kompromissfred på någon annans förvirrade villkor” utan om att säkerställa ”vår snabba seger och fullständiga förstörelse av det neofascistiska styret” (Reuters, 2025).

Detta påminner starkt om de rödas språkbruk 1918, där senaten kallades för ”slaktarsenat” och dess medlemmar för ”brottslingar” och ”folkfiender”. I båda fallen handlar det om att delegitimera motståndaren så till den grad att kompromiss blir otänkbar – kriget måste fortsätta till ”fullständig seger”.

Dehumanisering och personangrepp

Den mest slående likheten mellan 1918 års propaganda och dagens ryska propaganda är dehumaniseringen av fienden. Av de fyra huvudnarrativ RAND Corporation har identifierat i rysk propaganda, varav avhumanisering är ett (RAND, 2025).

I en Telegrampost den 20 november 2022 skrev Medvedev om ”olika kackerlackor som har förökat sig i Kiev-insekteriet” och ständigt hotar att ”återta Krim” (RAND, 2025).

Men det är under jul- och nyårshelgerna 2025 som Medvedev överträffar sig själv. I ett svidande inlägg på Telegram kallade han Zelenskyj för ett ”luffarmonster” och uttryckte en grotesk önskan att få se hans ”inlagda kropp” utställd på Rysslands Kunstkamera-museum, där tsarerna samlade missfoster (Wionews, 2025). Han kallade ukrainska sändebud för ”ättlingar från yttre rymden”, en ”alienn ras av dvärgar”, och avslutade med en obscen önskan: ”Happy last year, f**king puppet!” (Wionews, 2025).

Här är en lista på vilka invektiv expresidenten Medvedev har

använt i sin Telegramkanal under år 2025 om personer som han uppfattar är sina fiender;

USAs president Donald Trump

- Har format sin egen agenda av kosmisk dumnet (9 januari)

USA:s tidigare president Biden

- Den nu försvunne Walking Dead (19 januari)

EU:s ledning

- Kriminella gangsters (19 december)
- Brysseltjuvarna (19 december)

Englands premiärminister Starmer

- Våldtäktsmannen (9 januari)

Englands tidigare premiärminister Johnson

- En gulhårdig certifierad idiot (13 januari)

Förbundskansler Merz

- Han ljuger redan som Goebbels.n(20 mars)

Förbundskansler Scholz

Idioten

Ukrainas president Zelensky

- Ett rabiesbesmittat djur (18 februari)
- Fjäskande fet varelse (18 februari)
- Droppande av klibbig saliv klamrade den fast sig i givarens hand (18 februari)
- Den kokainberoende clownen (clown tycks vara ett populärt ord i den ryska retoriken, det användes också om Finlands statsminister just innan Vinterkriget) (28 februari)
- Drogberoende hermafrodit
- den kokainsnörstande snoren på Bankovagatan (9 april)
- Den gröna orakade idioten (3 maj)
- En kokainberoende tyfuslus (10 maj)
- Ett grönt bladlöss (30 maj)
- En grön inälvsmask
- Den gröna jäveln (14 november)

*Expresident Dimitrij Medvedev den 5 december 2019
Foto: Dmitry Astakhov, Government of the Russian Federation-
Licens; Creative Commons Attribution 4.0*

- Den blodiga clownen från Kiev (19 november)

Frankrikes president Macron

- En märklig liten man som heter Mikron som arbetar någonstans i Frankrike (22 februari)

Alexander Stubb

- Den maniska fasen av russofobi som kulminerar i okontrollerad urinerad och avföring

Ursula von der Leyen

- Självskadebeteende inklusive självsterilisering (självkastring) (31 mars)
- Den vidriga Ursula (7 juli)
- Men hon verkar alltid tänka med en enda utgångspunkt. Den hon hade under sin misslyckade läkarpraktik. (18 juli) Förklaring; Ursula von der Leyen är gynekolog.
- Galen häxa (3 december)
- Gamla skökan Ursula

Kaja Kallas

- Anti-rysk bitch, halvgalen gammal dam (3 december)
- Vidrig ryskfobisk tjuv

Och här är hans benämningar på Ukraina:

- En ful slampa som kallas utkanten
- Land 404 (Medvedev nämner aldrig namnet Ukraina, i stället använder han termer som detta som alltså innebär "ett land som inte finns" (Februari 22)
- Det största avskummet från Kiev (dvs Ukrainas ledning) (Februari 22)
- Nynazistiska regim (dvs Ukrainas ledning, kan noteras att presidenten är jude) (22 Februari)
- För 80 år sedan besegrade vårt land fascismen. Dess vidriga ättlingar kommer inte att undgå vedergällning.
- Kievs avskums blodiga regim (14 mars)
- Kiev-råttorna (19 december)

Jämför detta med Arbetets beskrivning av de vita som ”slaktargardister” och Mannerheim som ”en av Nikolai den blodiges forna hejdukar” (Arbetet, 5 februari 1918). Språket är olika – Medvedevs är grövre, mer personligt och mer orienterat mot sociala mediers klickekonomi – men funktionen är densamma: att beröva fienden hans mänsklighet och därmed göra vilken grymhet som helst tänkbar och försvarbar.

Antisemitism

Det tredje narrativet, de antisemitiska angreppen på Zelenskyj och judar generellt, är mer begränsat i räckvidd men fyller en viktig funktion i propagandans logiska struktur. Eftersom Zelenskyj är jude utgör hans identitet ett problem för narrativet om “denazifiering”. Antisemitiska budskap används därför för att lösa denna motsägelse genom att hävda att Zelenskyj är en “judisk nazist” eller en marionett för “judiska globalister”. Detta bygger på klassiska konspirationsteoretiska motiv som har rötter i både sovjetisk och post-sovjetisk retorik. RAND-studien visar dock att detta narrativ har låg interaktion och begränsad spridning, vilket tyder på att det främst fungerar som ett hjälpnarrativ för att stärka andra budskap snarare än som ett bärande tema i sig.

Under kriget 1816 torde antisemitism inte ha haft någon större betydelse.

Det satanistiska väst - och kampen mot asiatiskt barbari

Det fjärde narrativet, som framställer Ukraina som en västlig marionett och kopplar kriget till globala kulturkrig, är det mest internationellt gångbara. Här beskrivs västvärlden som dekadent, satanistisk eller styrd av en “LGBT-agenda”, medan Ryssland framställs som försvarare av traditionella värden. Detta narrativ fungerar som en bro mellan kriget och bredare politiska konflikter i Europa, USA, Latinamerika och Afrika. Genom att knyta an till redan existerande kulturkrigsfrågor kan rysk propaganda mobilisera grupper som kanske inte bryr sig om Ukraina men

som ogillar västerländsk liberalism. Retoriken har rötter i både sovjetisk anti-västlig propaganda och i den rysk-ortodoxa kyrkans värdekonservativa budskap, men har i dagens konflikt fått en mer central och globalt anpassad form.

Precis som nu var nedvärdering av motståndarens kultur ett viktigt inslag i krigspropagandan 1918, I de rödas propaganda återkom man ofta till de vitas brist på kultur, I de vitas propaganda återkommer ordet barbari ofta, de vitas kamp sades vara en kamp mot asiatisk barbari. och i den vita propagandan går man ännu längre - de röda har ingen kultur därför att de vilddjur, inte människor

En av de mest explicita förnedringarna av motståndarens kulturella standard finns i en artikel i Arbetet den 7 februari 1918. Här används just begreppet "kulturfernissa" för att beskriva vad man ser som borgerskapets ytliga och falska bildning:

"skrapar man bort den tunna skorpan av kulturfernissa våra borgare och de som räknar sig till deras folk vanligen har lyckats hölja sig i, så blottas där under en råhet, så oerhörd, att man på arbetarhåll aldrig skall lyckats finna ett motstycke."

Här är budskapet att borgarklassens anspråk på att vara den kulturbärande klassen bara är en tunn fernissa. Under den ytan döljer sig enligt skribenten en primitiv och omänsklig råhet – en tydlig propagandistisk strategi för att delegitimera motståndarens moraliska och kulturella auktoritet.

I samma tidning den 5 februari 1918 används också rubriken "Kulturkämparnas råhet" ironiskt för att beskriva de vitas påstådda övergrepp, med innebörden att de som kallar sig försvarare av kulturen i själva verket uppträder som barbarer.

Den 7 mars 1918 publicerade Arbetarnas Notisblad en längre artikel under rubriken "Intelligensens ställning till revolutionen". Här angrips den borgerliga intelligentian (vetenskapsmän, lärare, ingenjörer, konstnärer, journalister) för att ha sålt sig till kapitalet:

”Att den [intelligensen] ändock säljer sin förstfödslorett för krämeriets grynvälling har den åtminstone i vårt land under de senaste decennierna gett bevis på. Den har icke visat någon försåtelse av andra värden än krämarnas.”

Vidare hävdas att tjänstemannabyråkratin och ”krämarandan” representerar en lägre stående intellektuell nivå, medan arbetaren i sitt yrke faktiskt behöver ett större mått av intelligens än dessa funktionärer:

”Och dock bar yrkesarbetarn till och med i dessa tider med dess långt drivna arbetsspecialisering behov av ett större mått intelligens, än alla de nämnda funktionärsrna.”

Här är propagandans syfte att vända på de traditionella hierarkierna: den som i det borgerliga samhället anses stå högst i kulturellt och intellektuellt avseende förklaras i själva verket stå lägre än den enkla arbetaren.

På den vita sidan är förnedringen av motståndarens kulturella standard mer direkt och brutal. Här används inte argument om falsk fernissa, utan de röda beskrivs konsekvent som ociviliserade, vilda och djuriska – varelser som står utanför den mänskliga kulturen.

Den 27 februari 1918 publicerade Kaskö Tidning en längre skildring under rubriken ”Skräckväldet”, där de röda konsekvent kallas ”vilddjur” och deras handlingar beskrivs som uttryck för en ”grymhet” som saknar motstycke. Samma nummer använder formuleringen ”Rödbandisternas framfart” och skildrar hur de röda ”skjuta ned folk, låt vara att det var bakifrån” och ”sliter man hellre sönder dem med bajonetter”.

Den 18 april 1918 – efter Tammerfors fall – publicerade Åbo Underrättelser en ledare under rubriken ”Syndens lön” där förnedringen når sin kulmen:

”De röda landsförrädarna äro icke mera människor, de äro som vilda djur, som djävlar, vilka av en ond ande lössläppts för att förhärja ett blomstrande land och folk.”

Här är det inte längre fråga om att kritisera motståndarens kultur – de röda har helt enkelt uteslutits ur mänskligheten. Propagandans syfte är att göra våldet mot dem inte bara legitimt utan moraliskt påbjudet.

I samband med segern i april 1918 framställde de vita sitt eget krig som ett försvar av den västerländska kulturen mot ett asiatiskt eller ryskt barbari. I Wiborgs Nyheter den 30 april 1918 beskrevs de rödas värde som en ”asiatisk kultur” som man hade för avsikt att införa i Finland.

General Mannerheim själv använde i sitt tal vid intåget i Helsingfors den 16 maj 1918 formuleringen att de röda hade velat införa en ”asiatisk kultur” i landet.

I den nutida ryska propagandan försvarar Ryssland sin högtstående kultur mot den västerländska dekadensen. År 1918 såg sig de vita vara försvarare av den europeiska civilisationen mot ett östligt, ociviliserat hot.

Båda sidorna i kriget 1918 använde alltså kulturell förnedring som ett aktivt propagandistiskt vapen:

De röda angrep borgarklassens ”kulturfernissa” och hävdade att arbetarklassen i själva verket stod för en högre moral och ett större intellektuellt djup. Borgerskapets bildning var enligt dem bara en ytlig fernissa över en rå och omänsklig kärna.

De vita gick längre och uteslöt de röda ur mänskligheten helt och hållet. Genom att konsekvent kalla dem för ”vilddjur”, ”djävlar” och ”banditer” skapade man en bild av fienden som stod utanför all kultur och civilisation – varelser som inte kunde förhandlas med utan endast utrotas.

År 1918 erkände de röda fortfarande erkände borgerskapet som människor – om än med en falsk fernissa – medan de vita i sin

propagandas mest extrema former helt enkelt avhumaniserade sina motståndare. Denna avhumanisering skulle få direkt dödliga konsekvenser i den vita terror som följde efter kriget. Under anfallskriget mot Ukraina har den ryska propagandan gjort sig skyldigt till minst lika omfattande dehumanisering av fienden som de vita våren 1918 i Finland.

Användningen av ”den stora lögnen” och konspirationsteorier

Goebbels’ teknik med ”den stora lögnen” – ett påstående så enormt att det verkar otroligt att någon skulle hitta på det – lever vidare i rysk propaganda. Ryska statliga medier har bland annat hävdad att Ukraina utvecklar biologiska vapen med amerikanskt stöd, att NATO planerar att attackera Ryssland, och att västvärlden egentligen bara använder ukrainare som ”engångsrobotar” (Antena3.ro, 2025).

I november 2025 anklagade Medvedev väst för att förvandla ukrainare till ”engångsrobotar utan rättigheter” som skickas att ”dö för den kollektiva västvärldens intressen” (Antena3.ro, 2025).

Detta speglar den röda propagandans påstående 1918 att de vita var ”vilseförda stackare” som hade ”låt sig förledas” av borgarsenaten. I båda fallen konstrueras fienden som ett offer för manipulation – ett sätt att både förklara varför så många kämpar på fel sida och att öppna en teoretisk möjlighet till ”frälsning” genom att byta sida.

Västlig propaganda – ”Vi försvarar demokratin” och informationskriget

Medan den ryska propagandan är lättare att identifiera som just propaganda, är den västliga ofta mer subtil och insvept i begrepp som ”strategisk kommunikation”, ”offentlig diplomati” och ”medieetik”. Men som Jacques Ellul (1965) påpekade är propaganda inte definierad av sin sanningshalt eller sitt ursprung, utan av sin funktion: att påverka massornas attityder och beteenden i enlighet

med en makthavares intressen.

NATO som ”fredsbevarare” och Ryssland som ”aggressor”

Den västliga grundberättelsen om kriget i Ukraina är att Ryssland genomför ett oprovocerat anfallskrig i strid med folkrätten, och att Ukraina försvarar den demokratiska ordningen och den europeiska säkerhetsarkitekturen. Denna berättelse – i sig själv till stor del korrekt – förstärks genom ett ständigt flöde av officiella uttalanden, läckta underrättelseuppgifter och medierapportering som sällan ifrågasätter de egna premisserna.

Rysslands utrikesminister Sergej Lavrov har anklagat väst för att föra en ”desinformationskampanj” och för att förvandla NATO till en aggressiv block som hotar Rysslands säkerhet (Globalsecurity.org, 2025).

Användningen av ”oberoende journalister” för att tvätta propaganda

En sofistikerad västlig propagandateknik är att använda sig av så kallade ”oberoende journalister” som i praktiken sprider statligt önskade narrativ. Också Ryssland har bemästrat denna teknik. En analys från Kyiv Independent visar hur ryska statsmedier använder västerländska reportrar – som Pearson Sharp från den högerextrema amerikanska kanalen OAN – för att ”tvätta” sina narrativ för internationell publik (Kyiv Independent, 2025).

Sharp, som reste genom Donbass under beskydd av ryska soldater, framställde sig som en oberoende observatör men återgav konsekvent Rysslands narrativ om att lokalbefolkningen var tacksam för att Putin ”räddat” dem från ”Zelenskyj-regimen” (Kyiv Independent, 2025). Hans rapporter amplades sedan av ryska statliga kanaler som RT och RIA Novosti, som presenterade honom som en opartisk röst som söker sanningen – en metod som kallas ”tredjepartseffekt” (Kyiv Independent, 2025).

Detta påminner om hur båda sidor under finska inbördeskriget använde sig av ”ögonvittnesskildringar” för att styrka sina pås-

tåenden om fiendens grymheter. Skillnaden är att dagens teknik möjliggör en global räckvidd och en betydligt högre grad av koordinering.

Trump, USA och kriget mot Iran – Propagandans förvandling till personligt skådespel

Inget samtida exempel illustrerar tydligare hur krigspropagandan har förändrats sedan 1918 än Donald Trumps sätt att kommunicera om kriget mot Iran. Här har vi en världsledare som använder sociala medier som sitt främsta vapen, blandar grova profaniteter med påståenden som motsägs av hans egna underrättelseorgan, och framställer kriget som en personlig vendetta snarare än en nationell angelägenhet.

”Obliterated” – Lögnen som upprepats tills den inte längre behöver vara sann

Den kanske mest uppenbara propagandatekniken i Trumps Iran-retorik är upprepningen av ett påstående som redan motbevisats. I juni 2025, efter de första amerikansk-israeliska attackerna, förklarade Trump för nationen: ”Irans viktigaste anrikningsanläggningar har fullständigt och totalt utplånats” (Yahoo News, 2025). Vita huset gick till och med så långt att de publicerade en webbsida där de anklagade dem som ifrågasatte Trumps ord för att sprida ”fake news” (Yahoo News, 2025).

Åtta månader senare, i februari 2026, stod USA återigen på randen till krig mot Iran med målet att ”avsluta landets kärnvapenprogram” – samma program som Trump påstått sig ha utplånat (Yahoo News, 2025). När en reporter frågade Trump om motsäggelsen blev svaret svårbegripligt: ”Tja, du kan få tag på vad som nu är dammet där nere. Det är egentligen det minsta av uppdraget. Men vi skulle förmodligen ta det som finns kvar. Det har blivit utplånat, som ni vet” (Yahoo News, 2025).

Detta är en klassisk appell till optimism – att hävda att fienden

redan är besegrad för att upprätthålla stridsmoralen – men den har drivits till en absurd nivå där verkligheten inte längre tycks spela någon roll. Jämför med Arbetets rapportering i mars 1918, där man fortfarande hävdade att de röda hade övertaget vid Vilppula-fronten, trots att de i själva verket var på reträtt. Skillnaden är att Arbetets läsare hade begränsad tillgång till alternativa källor; dagens publik kan omedelbart kontrollera Trumps påståenden – vilket också många gör.

”Open the Fuckin’ Strait” – Profanitet som politiskt vapen

Den 5 april 2026, mitt under påskhelgen, publicerade Trump på sin plattform Truth Social ett inlägg som fick även hans egna allierade att reagera med fasa: ”Tisdag kommer att vara Kraftverksdagen och Brodagen, allt i ett, i Iran. Det kommer inte att finnas något liknande!!! Öppna det jävla sundet, era galna jävlar, annars kommer ni att leva i helvetet – BARA SE UPP! Prisad vare Allah. President DONALD J. TRUMP” (NV.ua, 2026).

Bland de republikaner som reagerade fanns Marjorie Taylor Greene, tidigare en av Trumps mest lojala allierade. Hon sade att varje kristen i Trumps administration borde ”be Gud om förlåtelse” och ingripa för att stoppa presidentens ”galenskap” (NV.ua, 2026). Demokratiska senatoren Bernie Sanders kallade inlägget för ”en farlig och mentalt instabil persons utsvävningar” (NV.ua, 2026).

Detta är något nytt i krigspropagandans historia. Inte ens de mest hatiska inläggen i Arbetet eller Wasa-Posten 1918 använde sig av grova svordomar på det sättet. Förklaringen ligger troligen i mediet: sociala medier premierar det uppseendeväckande, det chockerande, det som genererar klick och delningar. Trumps profanitet är inte ett misstag eller ett uttryck för impulsivitet – det är en medveten strategi för att dominera nyhetscykeln.

”Imminent threat” – Lögnen som rättfärdigar krig

Trump har upprepat gång på gång att han beordrade attacken

mot Iran den 28 februari 2026 på grund av ett ”överhängande hot”. Men amerikanska underrättelsekällor har motsagt detta. En rapport från RTHK (2026) visar att USA:s underrättelsetjänst inte hade funnit några bevis för ett överhängande hot från Iran som skulle rättfärdiga en massiv gemensam attack (RTHK, 2026).

Detta är en direkt parallell till hur de vita 1918 hävdade att de röda planerade en ”statskupp” och att skyddskårernas beväpning var en nödvändig försvarsåtgärd. I båda fallen används påståendet om ett överhängande hot – en territoriell appell – för att rättfärdiga en första attack. Och i båda fallen finns det skäl att ifrågasätta om hotet verkligen var så överhängande som påstods.

Israel och Iran – Informationskriget i skuggan av bomberna

Kriget mellan USA–Israel och Iran har sedan sin början den 28 februari 2026 präglats av ett intensivt informationskrig där alla tre parter använder lögn, desinformation och propaganda för att forma opinionen. Som en spansk radiostation uttryckte det: ”Washington, Tel Aviv och Iran sprider falsk information för att upprätthålla sina olika diskurser om kriget” (Cadena SER, 2026).

Israel – Vileledning som militär strategi

Israel har utvecklat en sofistikerad teknik för att använda propaganda som en direkt del av den militära strategin. Inför attacken mot Irans kärnkraftsanläggningar i juni 2025 genomförde Israel och USA en ”multifacetterad desinformationskampanj” för att försätta Iran i en falsk trygghet (Times of Israel, 2025).

En israelisk officerare avslöjade att Trump spelade en aktiv roll i bluffen. Man läckte till israelisk TV att Trump i ett ”dramatiskt” telefonsamtal hade bett Netanyahu att ta bort en attack mot Irans kärnkraftsanläggningar från dagordningen. Netanyahu höll ett videouttalande där han talade om ”betydande framsteg” i gisslanförhandlingarna med Hamas. Israels utrikesminister upprepade budskapet. Samtidigt skulle israeliska tjänstemän resa till Washington för att ”förtydliga Israels position” inför nästa omgå-

ng av kärnkraftsförhandlingar (Times of Israel, 2025).

Allt var fejk. Resan var aldrig planerad. Netanyahu visste att han skulle attackera inom dagar. Målet var att få Iran att tro att det inte fanns någon anledning till omedelbar oro (Times of Israel, 2025).

Detta är vilseledande propaganda i sin mest raffinerade form – falsk information som aktivt syftar till att vilseleda fienden om ens avsikter. Under kriget 1918 förekom liknande taktiker – båda sidorna spred falska rykten om truppförflyttningar och förhandlingar – men aldrig i en sådan skala och med en sådan teknisk precision som vi ser i våra dagar.

Iran – Att framställa sig som offer för en global konspiration

Irans propaganda följer ett förutsägbart mönster: USA och Israel framställs som en global ondskefull koalition som hotar inte bara Iran utan hela regionen. Efter den 12 dagar långa attacken i juni 2025 hävdade iranska tjänstemän att de inte bara stred mot Israel utan mot en bredare koalition som inkluderade USA, Azerbajdzjan, Turkiet och Qatar (Jerusalem Post, 2025).

Under de omfattande protesterna i Iran i december 2025–januari 2026 använde regimen en koordinerad narrativkampanj för att märka demonstranter som ”agenter för USA och Israel”. En rapport från Institute for Strategic Dialogue (2026) visar hur iransk statsmedia konsekvent anklagade väst för att manipulera protesterna och försöka störta regimen (ISD, 2026).

Denna teknik – att framställa alla inhemska problem som resultatet av utländsk inblandning – är en klassisk agitatorisk propaganda (Ellul, 1965). Den syftar till att ena befolkningen bakom regimen genom att skapa en gemensam yttre fiende. Precis som de röda 1918 framställde de vita som ”tyska marionetter” och de vita framställde de röda som ”ryska bolsjeviker”, använder Iran idag samma mekanism för att förklara sina interna problem.

Båda sidors lögner – Skolmassakern i Minab

Det mest upprörande exemplet på propagandans mörka sida under Iran-kriget är attacken mot en skola i Minab den 28 februari 2026, som dödade nästan 180 barn. Trump lade offentligt skulden på Iran och hävdade att regimen medvetet attackerat sina egna medborgare för att skapa sympati (Yeni Şafak, 2026).

Men amerikanska medier rapporterade starka bevis för att attacken i själva verket utfördes av amerikanska styrkor med kryssningsrobotar i en ”dubbelträff”-taktik. Pentagon medgav möjligheten och inledde en utredning (Yeni Şafak, 2026). Motsägelsen är fortfarande olöst.

Här ser vi hur propaganda kan få direkt dödliga konsekvenser. Precis som de rödas och vitas tidningar 1918 anklagade varandra för att ha mördat oskyldiga – anklagelser som sedan användes för att rättfärdiga vedergällning – används idag liknande anklagelser för att mobilisera opinionen för fortsatt krig.

Syntes – Propagandans förändring och beständighet

Efter denna genomgång av propaganda 1918 och 2026 kan vi urskilja både djupa likheter och avgörande skillnader.

Likheter – Det beständiga mönstret

Demonisering av fienden: Oavsett om det handlar om ”slaktargardister”, ”neofascister” eller ”galna jävlar”, är demonisering den mest grundläggande propagandatekniken. Fienden måste berövas sin mänsklighet för att kriget ska kunna rättfärdigas.

Offerrollen: Båda sidor framställer sig själva som offer. Ryssland hävdar att det försvarar sig mot NATO-expansion, de vita att de försvarar den nyvunna självständigheten mot rysk påverkan, de röda att de försvarar arbetarklassen mot svält och förtryck. Ingen sida säger öppet: ”Vi startar det här kriget för att vi vill ha mer makt.”

Förenklade budskap: ”Avfascistisering”, ”demokrati”, ”folksjälvbestämmande”, ”klasskamp” – alla dessa är glittrande generaliteter (Institute for Propaganda Analysis, 1938), vaga men positivt

laddade begrepp som används för att mobilisera utan att kräva eftertanke.

Förtigande av egna förluster och övergrepp: De röda tidningarna 1918 rapporterade aldrig om den egna röda terrorns omfattning; de vita rapporterade aldrig om summariska avrättningar av röda fångar. På samma sätt rapporterar rysk statsmedia sällan om ryska militära förluster i Ukraina, och amerikanska medier har varit förvånansvärt tysta om civila offer i Iran.

Skillnader – Vad har förändrats?

Hastighet och räckvidd: 1918 tog det dagar för en tidning att nå sin publik; idag når ett inlägg på X miljarder människor inom minuter. Detta förändrar propagandans dynamik fundamentalt. Desinformation kan spridas, bemötas och ersättas med ny desinformation i en takt som gör traditionell faktagranskning praktiskt taget omöjlig.

Mikroriktning: 1918 var propaganda en massteknik – samma budskap till alla. Idag kan propaganda riktar till specifika målgrupper baserat på deras psykografiska profiler. En och samma person kan se olika budskap på Facebook, X, Telegram och TikTok, skraddarsydd för att maximera genomslag.

AI-genererad desinformation: Ryssland har använt AI-genererade videor för att påstå att ryska trupper har omringat staden Kupjansk (NV.ua, 2025). Deepfakes – AI-genererade videor som visar personer säga eller göra saker de aldrig sagt eller gjort – hotar att underminera förtroendet för all visuell media. När en video inte längre är ett bevis på någonting, vad är då sant? En bild utgör inte mera något bevismaterial.

Avsändarrollens upplösning: 1918 visste läsarna att Arbetet var röd och att Wasa-Posten var vit. Idag är avsändarna ofta anonyma eller förklädda. Ryska trollfabriker, israeliska påverkanskampanjer och iranska botnätverk opererar under falska identiteter. Den traditionella distinktionen mellan vit, grå och svart propaganda (Jowett & O'Donnell, 2019) blir allt svårare att upprätthålla.

Kriget som skådespel: Trumps sätt att kommunicera – med profaniteter, personangrepp och uppenbara lögner – är något nytt. Det är propaganda som inte längre ens försöker vara trovärdig, utan som bygger på att publiken redan har gett upp hoppet om sanning. Detta är en djupt oroande utveckling som Ellul (1965) förutsåg: när propaganda upphör att övertala och istället bara bekräftar, har demokratins grundvalar underminerats.

Slutsats: Att känna igen propaganda 2026

Vad kan vi då lära oss av 1918 som hjälper oss att navigera i dagens propagandalandskap?

För det första: propaganda är aldrig bara ”den andra sidans” problem. Båda sidor i en konflikt använder propaganda – inklusive den sida vi själva sympatiserar med. Att tro att ”vi” talar sanning och ”de” ljuger är naivt och farligt.

För det andra: kännetecknen på propaganda är desamma som 1918. Var uppmärksam på:

Demonisering av motståndaren (”galna jävlar”, ”luffarmonster”)

Förenklade fiendebilder (”neofascister”, ”slaktargardister”)

Överdrivna eller obekräftade påståenden om fiendens grymheter

Förtigande av egna förluster och övergrepp

Användning av vaga men positivt laddade begrepp (”demokrati”, ”frihet”, ”avfascistisering”)

Upprepning av samma budskap i olika kanaler

För det tredje: sök alltid alternativa källor. 1918 hade de rödas läsare ingen möjlighet att läsa de vita tidningarna, och vice versa. Idag har vi tillgång till ett oändligt flöde av information – men också desinformation. Att aktivt söka upp källor som utmanar ens egna föreställningar är den bästa motgiften mot propaganda.

Vi i väst har tillgång till alla möjliga källor. Men det har man inte i Ryssland. Där har kanaler som kan innehålla objektiv infor-

mation stängts (Youtube, Facebook, utländska tidningar) liksom kommunikationskanaler (WhatsApp, Telegram). Men detta tycks inte räcka. Nu planerar man i Ryssland att stänga hela Internet.

Slutligen: kom ihåg att propaganda dödar. Demoniseringen av de röda 1918 bidrog direkt till den vita terrorn, där tusentals människor avrättades summariskt eller fik svälta ihjäl. . Demoniseringen av ukrainare i rysk propaganda har använts för att rättfärdiga bombningar av bostadsområden, sjukhus och skolor. Demoniseringen av iranier i amerikansk propaganda har använts för att rättfärdiga ett krig som redan krävt tusentals civila liv.

Propaganda är inte bara en fråga om ”lögn” eller ”sanning”. Det är en fråga om makt, moral och mänsklig värdighet. Att lära sig känna igen propaganda är därför inte bara en intellektuell övning – det är en medborgerlig plikt. I en tid när sanningen allt oftare blir det första offret, är vår förmåga att tänka kritiskt det enda försvaret.

Referenser

Antena3.ro, 2025. Nou delir de la Kremlin: „Nașul” lui Putin acuză Vestul că transformă ucrainenii în „roboți de unică folosință”. [online] Tillgänglig: <https://www.antena3.ro/> [Hämtad 6 april 2026].

Bergman, M., 2025. Propaganda. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland / Appel förlag.

Cadena SER, 2026. Mentiras, propaganda y censura: la otra batalla entre Estados Unidos, Israel e Irán más allá del frente. [online] 5 april. Tillgänglig: <https://cadenaser.com/> [Hämtad 6 april 2026].

Ellul, J., 1965. Propaganda: The Formation of Men's Attitudes. New York: Knopf.

Globalsecurity.org, 2025. Lavrov echoes debunked Kremlin

narratives to justify war, undermine NATO. [online] Tillgänglig: <https://www.globalsecurity.org/> [Hämtad 6 april 2026].

Institute for Strategic Dialogue (ISD), 2026. Axis of amplification: Regime media, proxies and Western supporters respond to Iranian protests. [online] Tillgänglig: <https://www.isdglobal.org/> [Hämtad 6 april 2026].

Jowett, G.S. & O'Donnell, V., 2019. Propaganda & Persuasion. 7:e upplagan. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Kyiv Independent, 2025. Analysis: How Russia uses Western reporters to launder propaganda. [online] Tillgänglig: <https://kyiv-independent.com/> [Hämtad 6 april 2026].

NV.ua, 2025. Russia spreads AI videos on 'Kupyansk encirclement' - Center for Countering Disinformation. [online] Tillgänglig: <https://english.nv.ua/> [Hämtad 6 april 2026].

NV.ua, 2026. Trump's profane Iran threat sparks bipartisan fears over his mental state. [online] 6 april. Tillgänglig: <https://english.nv.ua/> [Hämtad 6 april 2026].

RAND Corporation, 2025. Measuring the Reach of Russia's Propaganda in the Russia-Ukraine War. [online] Tillgänglig: <https://www.rand.org/> [Hämtad 6 april 2026].

Reuters, 2025. Medvedev says Russia seeks victory, not compromise, in talks with Ukraine. [online] 3 juni. Tillgänglig: <https://www.reuters.com/> [Hämtad 6 april 2026].

RTHK, 2026. US intelligence contradicts Trump's war justification. [online] 19 mars. Tillgänglig: <https://news.rthk.hk/> [Hämtad 6 april 2026].

The Jerusalem Post, 2025. Iran's propaganda machine: Fake secrets, fictional bases, phantom jets. [online] 25 juni. Tillgänglig: <https://www.jpost.com/> [Hämtad 6 april 2026].

The Times of Israel, 2025. How an Israeli-American deception campaign lulled Iran into a false sense of security. [online] Tillgänglig: <https://www.timesofisrael.com/> [Hämtad 6 april 2026].

Wionews, 2025. Russia's Medvedev delivers scathing year-end message to Zelenskyy: 'Happy last year'. [online] 30 december. Tillgänglig: <https://www.wionews.com/> [Hämtad 6 april 2026].

Yahoo News, 2025. Trump Leading U.S. Into War To End A Weapons Program He Claimed He Already 'Obliterated'. [online] Tillgänglig: <https://news.yahoo.com/> [Hämtad 6 april 2026].

Yeni Şafak, 2026. A war waged with lies, deepen crisis. [online] 31 mars. Tillgänglig: <https://www.yenisafak.com/> [Hämtad 6 april 2026].

Fångar på Fellmans åker i Lahtis ("blodsåker") omkring 1 maj 1918, några av över 20.000. (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fellman%27s_field_refugees.JPG)

Diskussion

Avsikten med denna kvalitativa studie om krigspropagandan under vintern och våren 1918 var bland annat att ge svar på följande frågor. Det underliggande materialet omfattar ett stort antal tidningsartiklar som kan uppfattas ha ett propagandistisk innehåll publicerade mellan början av januari och slutet av maj 1918 i de svenska dagstidningarna i Finland. Artikelurvalet har gjorts av författaren.

I det följande finns svar på de frågor som ställdes inför studien, som bas för en fortsatt diskussion om detta som vi uppfattar viktiga ämne,

Fråga 1: Retoriska och klassificeringsmässiga kännetecken i röd respektive vit propaganda 1918

De rödas propaganda i Arbetet och Arbetarnas Notisblad kännetecknas av en revolutionär klassretorik där fienden konsekvent benämns som ”slaktargardister”, ”borgargardister” och ”Mannerheims legoknektar”. Man använder en tydlig vit propaganda i form av officiella manifest från Folkkommisariatet (t.ex. revolutionsmanifestet 28 januari 1918), men också inslag av grå propaganda där man överdriver fiendens förluster och nedtonar de egna. Exempelvis rapporterar Arbetet den 31 januari 1918 att ”icke mindre än ett 80-tal slaktargardister stupade” vid Kämärä, medan de rödas förluster anges till endast tre. Detta följer Laswells (1927) första funktion: mobilisering av hat mot fienden.

De röda använder också appeller till etnocentrism genom att framställa borgarklassens kultur som en tunn ”kulturfernissa” under vilken döljer sig en oerhörd råhet (Arbetet, 7 februari 1918). Vidare använder man appeller till optimism genom att ständigt rapportera om framryckningar även när reträtten pågått – nå som blir tydligt i rapporteringen från Vilppula-fronten i mars 1918.

De vitas propaganda i Wasa-Posten, Wiborgs Nyheter och

Kaskö Tidning kännetecknas av en nationalistisk och antikommunistisk retorik. De röda kallas ”banditer”, ”huliganer”, ”landsförrädare” och ”vilddjur”. Den 27 februari 1918 skriver Kaskö Tidning: ”De röda vilddjuren [...] sliter man hellre sönder dem med bajonetter.” Detta är en svart propaganda där fienden avhumaniseras fullständigt. De vita använder också territoriella appellor (Reid) – kriget framställs som ett försvar av den nyvunna självständigheten mot rysk påverkan. I senatens proklamation den 26 januari 1918 (Finlands Allmänna Tidning) heter det: ”Varje störare av ordningen är det finska folkets och dess självständighets fiende.”

Båda sidorna använder glittering generalities (Institute for Propaganda Analysis, 1938): de röda talar om ”frihet”, ”rättvisa” och ”avskaffa fattigdomen” (Arbetet, 5 februari 1918); de vita talar om ”fosterland”, ”lag och ordning” och ”kultur”. Klassificeringsmässigt rör det sig om en blandning av vit, grå och svart propaganda, där den svarta formen är mest uttalad hos de vita i deras avhumanisering av motståndaren.

Fråga 2: Propagandan från första världskriget till dagens konflikter

Propagandans grundmekanismer har förblivit anmärkningsvärt stabila sedan Lasswells (1927) analys av första världskriget: demonisering, offerroll, förtigande av egna förluster. Det finska inbördeskriget 1918 utgör en direkt fortsättning på dessa tekniker, med den skillnaden att propagandan nu riktades mot inhemska medborgare snarare än en yttre fiende – vilket gjorde den mer laddad och mer benägen att leda till inbördeskrigets brutala efterräkningar.

Den stora förändringen kommer med teknologin. Under första världskriget spreds propaganda via affischer, pamfletter och tidningar – med en fördröjning på dagar. 1918 användes fortfarande samma medier. Idag, i konflikterna Ukraina, Gaza–Iran och USA–Iran 2025–2026, har hastigheten ökat dramatiskt. Ett inlägg

på X (f.d. Twitter) når miljarder inom minuter. Dmitrij Medvedevs grova uttalanden om Zelenskyj som ”luffarmonster” (Wionews, 2025) sprids omedelbart globalt.

En annan avgörande skillnad är mikroriktning. Medan 1918 års propaganda var en massteknik – samma budskap till alla – kan dagens propaganda riktas till specifika målgrupper baserat på psykografiska profiler. Ryska trollfabriker och israeliska påverkanskampanjer opererar med precisionsinriktning på sociala medier.

Den mest revolutionära förändringen är AI-genererad desinformation. Ryssland har använt deepfakes för att påstå att ryska trupper omringat Kupjansk (NV.ua, 2025). Israel–USA genomförde en ”multifacetterad desinformationskampanj” inför attacken mot Irans kärnkraftsanläggigheter 2025, där man medvetet läckte falska uppgifter om att attacken var inställd (Times of Israel, 2025). Detta är svart propaganda i sin mest raffinerade form – och den skulle varit omöjlig utan dagens medieteknik.

Samtidigt lever de gamla teknikerna kvar. Trump upprepar ”den stora lögnen” när han hävdar att Irans kärnvapenprogram redan är ”förintat”, trots att hans egna underrättelsekällor motsäger detta. Precis som Arbetet 1918 hävdade segrar som inte inträffat, använder dagens ledare samma metod – bara snabbare och mer hänsynslöst.

Fråga 3: Propagandans roll i att legitimera den vita terrorn 1918 och paralleller idag

Den vita propagandans demonisering av de röda som ”vilddjur”, ”banditer” och ”landsförrädare” skapade en moralisk legitimering för summariska avrättningar efter kriget. När fienden inte längre betraktas som människa, blir det lättare att rättfärdiga våld mot honom. Detta är en klassisk mekanism som Ellul beskrev: propaganda omformar mottagarens värderingar så att det som tidigare var otänkbara blir självklara.

Efter kriget avrättades omkring 10 000 röda summariskt, och ytterligare 12 500–13 500 dog i fånglägren av svält och sjuk-

domar. De vita tidningarna bidrog aktivt till denna stämning. Den 18 april 1918 skrev Åbo Underrättelser: ”Med mördare och likplundrare underhandlar man icke. Sådana varelser hava för alltid förverkat sin medborgarrätt i detta land.” Den 26 april 1918 publicerade Uusi Päivä en ledare där man argumenterade för att ”nu är inte tiden för barmhärtighet utan för onda gärningar” och att varje mördad vit borde besvaras med tio avrättade röda fångar.

Parallellerna till dagens konflikter är oroande. Rysk propaganda har konsekvent avhumaniserat ukrainare – Medvedev kallar dem ”kackerlackor” och ”engångsrobotar” (RAND, 2025). Detta skapar en moralisk miljö där bombningar av bostadsområden, sjukhus och skolor kan rättfärdigas som ”militära nödvändigheter”. Å andra sidan har israelisk propaganda under kriget mot Gaza och Iran framställt motståndaren som en existentiell terroristiskugga, vilket används för att rättfärdiga civila offer som ”kollaterala skador”.

Den viktigaste lärdomen från 1918 är att propagandans demonisering får direkta, dödliga konsekvenser även efter att striderna upphört. När segraren ser den besegrade som mindre än mänsklig, försvinner alla hinder för vedergällning. Ordspråket ”man skall inte slå en slagen” förutsätter att den slagna fortfarande räknas som en människa. Propagandans uppgift är att ta bort den förutsättningen.

Fråga 4: Kulturell förnedring som propagandistiskt vapen 1918 och idag

Kulturell förnedring var ett centralt inslag i båda sidors propaganda 1918, men teknikerna skiljde sig åt.

De röda angrep borgerskapets anspråk på kulturell överlägsenhet. I Arbetet den 7 februari 1918 användes begreppet ”kulturfermissa” för att beskriva borgarklassens ytliga bildning – under den tunna ytan dolde sig en råhet utan like. I Arbetarnas Notisblad den 7 mars 1918 hävdades att intelligentian hade sålt sin ”försöfödsrorätt för krämeriets grynvälling”, och att arbetaren i själva

verket besatt ett större mått av intelligens än tjänstemännen. Här handlar det om att vända på hierarkierna: den som anses stå högst i kulturellt avseende förklaras stå lägst i moraliskt och intellektuellt hänseende.

De vita gick längre och uteslöt de röda ur mänskligheten helt. I Kaskö Tidning den 27 februari 1918 beskrevs de röda som "vilddjur" och deras handlingar som uttryck för en "grymhet" som saknade motstycke. I Åbo Underrättelser den 18 april 1918 hette det att de röda "äro icke mera människor, de äro som vilda djur, som djävlar". I Wiborgs Nyheter den 30 april 1918 sades att de röda velat införa en "asiatisk kultur" – en tydlig koppling mellan kulturell underlägsenhet och geografisk/rasmässig "annorlundaskap".

I dagens propaganda ser vi samma mönster. Dmitrij Medvedev kallar ukrainska ledare för "ättlingar från yttre rymden" och en "alienn ras av dvärgar" (Wionews, 2025). Detta är en direkt motsvarighet till de vitas avhumanisering – fienden placeras utanför den mänskliga gemenskapen. Rysk propaganda framställer också väst som "dekadent" och "värdelöst", medan den egna sidan framställs som försvarare av "traditionella värden".

I västvärlden används kulturell förnedring mer subtilt, men den finns där. Trump kallar Iran för en "skurkstat" och dess ledare för "galningar". I debatten om Gaza har israeliska politiker beskrivit palestinier som "människodjur" – en terminologi som påminner skrämmande mycket om 1918 års "vilddjur". Gemensamt för alla exempel är att kulturell förnedring fungerar som ett sätt att beröva motståndaren hans mänskliga värdighet och därmed göra våldet mot honom moraliskt acceptabelt.

Fråga 5: Offerrollen – likheter och skillnader i propagandanarrativ 1918 och idag

Båda sidorna 1918 framställde sig själva som offer och den andra sidan som aggressor – en klassisk propagandastrategi som Laswell (1927) identifierade som central för att mobilisera inhemskt

stöd.

De rödas offernarrativ: Revolutionen var enligt Arbetet (8 januari 1918) en nödvändighet eftersom borgarsenaten hade "företagit en statskupp i reaktionär riktning" och förberett "ett anfall mot Finlands organiserade arbetare". I revolutionsmanifestet den 29 januari 1918 heter det att "den brottsliga senaten" hade "begärt av främmande makters monarkiska regeringar afsändandet av mördaretrupper". De röda var alltså tvungna att försvara sig mot en överhängande attack.

De vitas offernarrativ: I senatens proklamation den 26 januari 1918 (Finlands Allmänna Tidning) framställdes de röda som upprorsmän som i samverkan med rysk militär hotade den nyvunna självständigheten. "Varje störare av ordningen är det finska folkets och dess självständighets fiende", hette det. De vita såg sig som försvarare av lag och ordning mot ett illegitimt våld.

I båda fallen var narrativen självbekräftande: ju mer den andra sidan attackerade, desto mer bekräftades bilden av den egna sidan som offer. Detta skapade en dynamik där varje ny övergrepp – oavsett vem som begick det – användes för att rättfärdiga ytterligare eskalering.

I dagens konflikter ser vi exakt samma mönster. Ryssland framställer sin invasion av Ukraina som en defensiv åtgärd mot NATO-expansion och "neofascister" – ett klassiskt offernarrativ. Putin talar om att Ryssland är "hotat" och att den "speciella militäroperationen" är ett svar på detta hot. Medvedev upprepar ständigt att väst vill "förstöra Ryssland".

Väst å sin sida framställer Ukrainas kamp som ett försvar av demokratin mot auktoritär aggression. USA och EU ser sig som försvarare av den liberala världsordningen. Inte heller här säger någon sida öppet: "Vi startar det här kriget för att vi vill ha mer makt eller territorium."

Trump använder ett liknande offernarrativ i konflikten med Iran: han hävdar att Iran hotar USA:s säkerhet, att landet måste "försvaras" och att hans attack är en nödvändig reaktion på ett

”överhängande hot” – trots att underrättelsekällor inte funnit något sådant hot (RTHK, 2026). Israel framställer sina attacker mot Gaza och Iran som självförsvar mot terrorism.

Skillnaden är att dagens offernarrativ ofta presenteras i snabbare cykler och med en högre grad av koordinering över flera plattformar. Men grundmekanismen – att framställa sig själv som den oskyldigt angripna parten – är densamma som 1918.

Fråga 6: Hur kan historisk propaganda hjälpa oss att känna igen desinformation idag

En kvalitativ studie av 1918 års tidningspropaganda ger flera konkreta lärdomar för att bemöta dagens desinformation.

Lärdom 1: Propaganda följer återkommande mönster. Demonisering, offerroll, överdrifter och förtiganden är eviga tekniker. Genom att studera hur Arbetet och Wasa-Posten använde dessa grepp kan vi lära oss att känna igen dem i dagens medier. När Medvedev kallar Zelenskyj för ”luffarmonster” är det samma mekanism som när de röda kallade Mannerheim för ”tsaradjutant” eller när de vita kallade de röda för ”vilddjur”. När Trump hävdar att Irans kärnvapenprogram är ”obliterated” trots bevis för motsatsen, är det samma överdrifter som när Arbetet hävdade att 80 vita stupat vid Kämärä.

Lärdom 2: Var uppmärksam på ensidighet. När en tidning eller kanal konsekvent rapporterar om den egna sidans framgångar och den andras grymheter, utan att nämna egna övergrepp eller förluster – då är det propaganda. 1918 hade de rödas läsare ingen möjlighet att läsa de vita tidningarna, och vice versa. Idag har vi tillgång till alternativa källor – men vi måste aktivt söka upp dem.

Lärdom 3: Avhumanisering är en varningssignal. När fienden kallas för ”djur”, ”kackerlackor” eller ”monster” är det ett tecken på att propagandan förbereder marken för övergrepp. I 1918 ledde

avhumaniseringen direkt till den vita terrorn. Idag ser vi samma mönster i rysk propaganda om ukrainare, i israelisk propaganda om palestinier, och i Trumps retorik om iranier. Att reagera på sådant språk är inte ”politiskt korrekt” – det är att försvara grundläggande mänsklig värdighet.

Lärdom 4: Källkritik är inte bara för historiker. Metoderna som används för att analysera 1918 års tidningar – att jämföra olika källor, att identifiera överdrifter, att söka efter förtiganden – är desamma som behövs för att analysera dagens nyheter. Skillnaden är att dagens desinformation är snabbare, mer sofistikerad och ofta svårare att spåra. Därför behövs också teknologiska verktyg: faktagransknings sajter, AI-detektorer, och medvetenhet om hur algoritmer fungerar.

Lärdom 5: Propaganda fungerar bäst när vi inte tror att vi påverkas. En av de mest robusta forskningsrönen inom propagandaforskning är att människor systematiskt underskattar hur mycket propaganda påverkar dem själva, samtidigt som de överskattar hur mycket den påverkar andra (”tredjepersonseffekten”). 1918 var det få som läste Arbetet eller Wasa-Posten som trodde att de blev lurade. Idag är det få som tror att just de är mottagliga för desinformation. Den insikten är avgörande: det första steget mot motståndskraft är att erkänna att ingen är immun.

Lärdom 6: Demokratisk resiliens kräver mediepedagogik. Finska inbördeskriget visar vad som händer när en befolkning lämnas utan verktyg att kritiskt granska propaganda. Idag har vi möjlighet att lära ut dessa verktyg i skolor, på arbetsplatser och i det offentliga samtalet. Källkritik, medieanalys och historisk medvetenhet är inte fluffiga ämnen – de är demokratins försvarslinje.

Sammanfattningsvis: kunskapen om 1918 års propaganda hjälper oss att se att dagens desinformation inte är ett helt nytt fenomen, utan en vidareutveckling av gamla tekniker i nya medi-

emiljör. Genom att förstå dåtidens misstag kan vi bättre navigera i nutidens informationskaos.

Helsingin valtaus 1918

Lönnqvist, Gunnar, valokuvaaja

“...sisällön kuvaus: Helsingin valtaus 1918. Turun kasarmi, Läntinen Heikinkatu 28, saksalaisten joukkojen pommituksen aiheuttaman tulipalon jälkeen. Kaupunkilaiset etsimässä säilykepurkkeja raunoista,

Public Domain. Finna.fi

30 maj, torsdag

BJÖRNEBORGS TIDNING

Till vår segerrika vita armé.

*Du har kämpat för rätt och rättfärdighet,
För frihet och fosterland,
Mot röd anarki och laglöshet,
Som mött Dig med väpnad hand.
Mot förvildade skaror av eget folk
Och ryska soldater med mördardolk.
Då Finland sin nyssvunna frihetsskatt
Förtrampad och hotad såg,
Då över dess spirande vår en natt
Av isande skräckvälde låg,
Då oro och fasa förlamat vår kraft
Och nedstämt det livsmod och det hopp som vi haft.
Dä ingen var säker till liv och till lem
Och mord uppå mord man begick,
Då ostraffat plundrades tusende hem.
Blott nidingen säker här gick,
Då hädad och hånad blev levande Gud
Och trampat i stoftet hans heliga bud.
Då skedde det: avtvådd blev nesa och skam,
Som vidlått vårt fosterland.
För våldsmän restes en mäktig damm;
Förenade — hand uti hand
Ut drogo de unga — och gamla med dem
AH kämpa för frihet, för lag och för hem.
Och Gud gav dem seger. Vår vita armé
De röda förrädarne slog. Men offer det kostar: sitt
hjärtblod de ge',*

*Av hjältarna tusenden dog.
Dock — minnet oss lyser med fyrbålcens brand
Och frigjort är Finland, vårt älskade land!
Hell Dig, Du rå)- ädla, vår segrande här!
Vår varmaste erkänsla tag!
Din härliga gärning i hävderna är
Inristad för alltid. För frihetens dag
Har landet — näst Gud — Dig vår vita armé
Att tacka. Välsignelse må han Dig ge'!*

Aina Lagus.

Uhrien haudoilla

Virise, helise hellänä laulu
rakkaiden hautojen päällä,
oi, tule kirkkaaksi muistojen taulu
kalmiston suojassa täällä,
missä on ystävät, raastamat raudan,
levossa tuolla jo povessa haudan,
hautakin monen on tuntematon:
suossa ja nevassa — missäpä on.

Emmme me kysele, vaiennut vainaa,
mikä' oli erheesi, mikä' -oli syyysi.
Paha ei sana saa hautoja painaa.
Ken tuli kerran, maa, syleilyysi,
pyhä on hän jo mullassa siellä,
tuhannen kertaa pyhempi vielä
osana meistä, lapsena työn,
vastahan käyneenä valtoja yön.

Vuodet ne vierivät. Ei mene arpeen
syvälle, syvälle isketyt haavat.
Lohdutus tarpeen on, hellyys on tarpeen,
suuret on takana surujen aavat,
mustat ja hyiset on murheemme pellot,
iäti, iätkö kuolemankellot
menneiltä päiviltä koroihin soi?
Tule jo, lempeä unhoitus, oi.

*T*ule jo, lempeä unhoitus, meistä
pois ota karvas ja katkera kaipuu,
mut jätä muisto ihanin heistä,
jotka jo maahisen tahtohon taipuu,
aatteemme alttarin uhreista muisto.
Kallis on aina se kuoleman puisto,
heidät mi kätkevi, isämme nää,
siskomme, veljemme. — Paljaaksi pää!

*V*arise, helise hellänä laulu
rakkaiden hautojen päällä.
Oi, tule kirkkaaksi, tummunut taulu,
hiljaisten parissa täällä.
Punainen kukka kummulle heitä,
mut älä kyynelin silmiäs peitä:
sinun on elämä — taistelemaan!
— Kummuille kuuluvi siunaus vaan. —
P. S.

Julkaistu HÄMEEN ETELÄINEN SOS.-DEM. PIIRITOIMI-
KUNNAN toimittamassa kirjassa ”Kuoleman kentiltä - Muistojul-
kaisu vuoden 1918 ajoilta, 1924”

Finlands självständighetsförklaring

Till Finlands folk

Vid Finlands Lantdags sammanträde denna dag har Finlands Senat genom sin ordförande till Lantdagen överlämnat hl. a. förslag till ny regeringsform Eör Finland.

Senatens ordförande har därvid å Senatens vägnar uttalat:

Finlands Lantdag har den 15 sistlidne november i stöd av § JJH i Regeringsformen förklarat sig innehava högsta makten ävensom sedermera för landet tillsatt en regering, vilken till sin främsta uppgift gjort förverkligandet och trygghandet av Finlands statliga självständighet. Härigenom har Finlands folk tagit sitt öde i egna händer, och de närvarande förhållandena både berättiga och förpliktade detsamma därtill. Finlands folk är djupt medvetet om, att det kan fylla sin nationella och allmänmänskliga uppgift endast som ett fullkomligt fritt folk. Vår sekelgamla frihetslängtan bör nu uppfyllas: Finlands folk bör träda i ledet bland världens övriga folk som en oavhängig nation.

Uppnåendet av detta mål påkallar närmast vissa åtgärder från Lantdagens sida. Finlands gällande Regeringsform, som icke är omedelbart tillämplig på närvarande förhållanden, kräver en fullständig omarbetning, och har Regeringen för den skull nu till Lantdagens handläggning överlämnat ett förslag till regeringsform för Finland, byggt på grundsatsen att Finland skall vara en oberoende republik. Med fäst avseende därå, att huvudgrunderna i den nya regeringsformen böra oförtövat fastställas, har Regeringen samtidigt avgivit proposition till grundlagsstadgandeii i sådant syfte ävensom några andra lagförslag, åsyftande att tillgodose de mest trängande reformbehof, intill dess den nya regeringsformen kunnat fås till stånd.

Men jämväl från Regeringens sida påkallar det angivna målet åtgärder. Regeringen skall göra en hänvändning till övriga makter

för att få vårt lands statliga självständighet mellanfolkligt erkänd. Detta är särskilt i närvarande stund så mycket mer oundvikligt, som det allvarliga, av Finlands fullkomliga isolering tillskapade läget, hungersnöden och arbetsbristen i landet tvingar Regeringen att träda i omedelbar förbindelse med utländska makter, för att av dem erhålla livsmedel och för industrins behov erforderliga varor samt sålunda rädda landet undan en hotande hungersnöd och ett avstannande av det industriella arbetet.

Det ryska folket har, efter att hava störtat tsarväldet, flerfaldiga gånger förklarat sig ärna medgiva det finska folket rätt att. själv styra sina öden, en rätt, som grundar sig på detta folks under århundraden fortsatta kulturutveckling; och över krigets alla fasor har höjts en kraftig röst, vilken som ett av det pågående världskrigets viktigaste mål hävdar, att icke ett enda folk skall vara tvunget att mot sin vilja stå i beroende av ett annat. Det finska folket vågar tro, att det fria ryska folket och dess konstituerande nationalförsamling icke skall vilja lägga hinder i vägen för Finlands strävan att intaga en plats bland de fria och oavhängiga nationernas antal. Och Finlands folk djärves jämväl med tillförsikt emotse övriga nationers erkännande av att detta folk bäst såsom oberoende och fritt skall förmå arbeta på förverkligandet av de uppgifter, vilkas fullföljande skall göra detsamma förtjänt av en självständig plats bland kulturfolken.

Jämte det Regeringen har velat bringa detta uttalande alla Finlands medborgare till kännedom, vänder sig Regeringen såväl till enskilde medborgare som myndigheter med en allvarlig uppmaning, att var i sin stad med orubbligt iakttagande av laglig ordning och med uppfyllande av sin fosterländska plikt ville efter måttet av sina krafter bidra till ernåendet av det, som utgör vårt folks gemensamma slutmål i denna tid, vilken är betydelsefullare och mer avgörande än allt vad Finlands folk härintills genomlevat.

Helsingfors den 4 december 1917

Finlands Senat:

P. E. SVINHUFVUD. KYÖSTI KALLIO. ONNI TALAS. HEIKKI RENVALL. ALEXANDER FREY. O. W. LOUHI-VUORI. E. N. SETÄLÄ. JALMAR CASTREN. ARTHUR CASTREN. JUHANI ARAJÄRVI. E. Y. PEHKONEN.

P.E. Svinhufvud hade i början av 1917 återvänt från sin deportering till Sibirien och han ledde senaten vid denna tid,

Omröstningen i lantdagen om självständighetsförklaringen skedde den 6 december, vilken dag sedan blivit Finlands självständighetsdag. 100 röstade för, 88 emot.

Socialisterna motsatte sig självständighetsförklaringen med motiveringen att en sådan borde uppgöras i samarbete med de styrande i Ryssland.

Den 31 december undertecknade Lenin beslutet om att föreslå ett erkännande av Finlands självständighet, och detta ratifierades den 4 januari. I början av 1918 erkändes självständigheten av Sverige, Grekland, Tyskland, Danmark, Norge, Schweiz, och senare av bl.a. USA och Storbritannien.

FREDSFÖRDRAGET MED RÅDS- RYSSLAND

Publicerat i Hufvudstadsbladet 15.10.1920

Fördragets ordalydelse

Det i går mellan Finland och Råds-Ryssland avslutade fredsfördragets svenska text har enligt telegrafiskt meddelande från Dorpat följande lydelse:

Republiken Finland» regering och Ryska Socialistiska Federativa Rådsrepublikens regering hava med beaktande av att Ryssland erkänt Finland, inom storfurstendömet Finlands gränser, såsom ett oavhängigt och suveränt rike, och besjälade av önskan att göra slut på det emellan de båda makterna uppkomna kriget, skapa bestående fredliga förhållanden dem emellan samt att slutligt ordna de av den tidigare statsgemenskapen emellan Finland och Ryssland härrörande förhållandena, överenskommit att avsluta ett fördrag i detta syfte och i sådant avseende befullmäktigat: Republiken Finlands regering: Juho Kusti Paasikivi, Juho Heikki Vennola, Alexander Frey, Karl Rudolf Valdén, Väinö Tanner, Väinö Voionmaa och Väinö Gabriel Kivilinna ; Ryska Socialistiska Federativa Rådsrepublikens regering: Jan Antonovitsch Behrsin, Platon Michailovitsch Kerschentsev och Nikolaj Sergejevitsch Tichmengev, vilka efter att hava sammankommit i staden Dorpat och för varandra uppvisat sina i god och behörig form befunna fullmakter överenskommit som följer:

Artikel 1.

Omedelbart efter det fredsfördraget trätt i kraft upphör krigstillståndet emellan de fördragsslutande makterna och bägge parterna förbinda sig att i framtiden sig emellan upprätthålla fredstillstånd och god grannsämja.

Studentkåren Eesti Üliõpilaste Seltsis hus, där fredsunderhandlingarna tog plats.

Artikel 2.

Riksgränsen emellan Byssland och Finland sträcker sig 1) Tudelande Vaidaviken till spetsen av den östra udden i dess botten (omkring 69 gr. 57 min. 0 sek. bredd och 31 gr. 58 min. 5 sek. längd), vidare längs meridianen söderut till den punkt, där den skär Tschervjanyja sjöarnas norra vattensystem, vidare längs detta vattensystem mot sydost till den meridian, som befinner sig på 32 gr. 06 min. längd, vidare till en punkt som befinner sig på 69 gr. 46 min. 0 sek. bredd och 32 gr. 06 min. 6 sek. längd, vidare tudelande det näs, som ligger emellan Pummangi fjordens (Bolschaja—Yolkovaja—Gubas) och Oserko fjordens djupast inskjutande vikar till den punkt, som ligger mitt på näset emellan fastlandet och Sredni halvön (69 gr. 39 min. 1 sek. bredd och 31 gr. 47 min. 6 sek.), vidare i rät linje till Korvatunturi gränsröse nr 90, beläget i närheten av Jaurijärvi på den hittillsvarande gränsen emellan Ryssland och Finland. 2) Från Korvatunturi gränsröse. nr 90, beläget i närheten

»v Jaurijärvi till Ladoga över denna sjö och Karelska näset längs den hittillsvarande gränsen emellan Ryssland och Finland ända till mynningen av Systerbäck.

Anmärkning 1. Heinöarna (Ainovii Ostrova) och Kilöarna övergå i Finlands ägo.

Anmärkning 2. Den i denna artikel angivna gränsen är med rött streck utmärkt på fredsfördraget åtföljande kartor, nämligen ryska sjökortet nr 1279, och en landkarta. asMed ledning av dessa kartor skola de i första momentet av denna artikel nämnda gränserna uppgås på själva platsen med beaktande i tvingande fall av naturförhållandena. Om fördragstext och kartor icke överensstämmer med varandra i fråga om Fiskar- och Srednihalvöarna skall sjökortet tillägg avgörande vitsord, men för återstoden av gränsen är fördragstexten avgörande. Alla längder äro räknade från Greenwich.

Artikel 3.

Bredden av de fördragsslutande maktemas territorialvatten i Finska viken är fyra sjömil, räknat från kusten och, där skärgård finnes, från yttersta över vattenytan sig höjande ö eller skär. Härifrån göras följande undantag: 1. Från den punkt där landgränsen emellan Ryssland och Finland når Finska viken västerut ända till Styrstudds fyrs meridian utgör bredden av Finlands territorialvatten en och en halv sjömil, och löper gränsen av detta vatten i början längs parallellen från den punkt, som på Styrstudds fyrs meridian befinner sig på 60 gr. 08 min. 8 sek. bredd, löper Finlands territorialvattengräns utmed den linje, som f »enar denna punkt med en punkt belägen söderom Seitskär på 59 gr. 68 min. 8 sek. bredd och 28 gr. 24 min. 5 sek. längd ända till den punkt där denna linje skär Finlands fyra mils territorialvattengräns västerom Styrstudds meridian. 2) Från en punkt belägen på den meridian, som löper genom Höglands sydspets en sjömil söderom denna spets, sträcker sig Finlands territorialvattengräns längs tvenne räta linjer, av vilka den ena går i 61 gr. och den andra i 288 gr. riktning tills dessa linjer skära Höglands fyra mils territorialvattengräns. 3) Omkring de utanför Finlands sammangående territorialvatten liggande, till Finland hö-

rande öarna är territorialvattnets bredd tre sjömil. Härifrån göras likväl följande undantag: Söderom Seitskär och Lavansaari löper Finlands territorialvattengräns genom följande punkter: 1 bredd 60 gr. 00 min. 5 sek. och längd 28 gr. 3 min. 4 sek., 2 bredd 69 gr. 58 min. 8 sek. och längd 23 gr. 24 min. 6 «ek., 3 bredd 59 gr. 58 min. 0 sek. och längd 27 gr. 55 min. 0 sek., 4 bredd 68 gr. 54 min. 6 sek. och längd 27 gr. 82 min. 2 sek. från en punkt, belägen på den genom stora Tyterskärs nordspets löpande meridianen. Tre sjömil nedanom denna spets löper Finlands territorialvattengräns i rät linje genom en punkt på den genom Rödskärs nordspets löpande meridianen på en sjömil avstånd norrom denna spets ända till den punkt, där denna linje skär Rödskärs tre sjömil territorialvattengräns. 4) Finland motsätter sig icke och kommer icke att motsätta sig att Rysslands territorialvattengräns i östra delen av Finska viken komme att löpa på följande sätt: Från den punkt, där landgränsen emellan Finland och Ryssland når Finska viken, längs gränsen för Finlands territorialvatten ända till den punkt, som på Styruds meridian är belägen på 60 gr. 08 min. 0 sek. bredd, vidare till en punkt söderom Seitskär, liggande på 50 gr. 58 min. 8 sek. bredd och 28 gr. 24 min. 5 sek. längd, vidare till en punkt som ligger på 59 gr. 58 min. 0 sek. bredd och 27 gr. 55 min. 0 sek. längd, vidare i riktning mot Vigrunds båk till den punkt, där den sålunda dragna linjen skär Rysslands allmänna fyra sjömil territorialvattengräns, och vidare längs denna gräns. Anmärkning: Samtliga dessa territorialvattengränsar äro utmärkta på de fördraget åtföljande ryska sjökorten nr 1492 och 1476. Om fördragstext och sjökort icke överensstämmer med varandra, tillägges sjökorten avgörande vitsord. Alla längder äro räknade från Greenwich.

Artikel 4.

Petschengaområdet, som begränsas i sydost och öster av den i artikel 2, moment 1 nämnda gränsen i väster, av hittillsvarande gränsen emellan Ryssland och Finland från det i närheten av Jaurijärvi belägna gränsrosen nr 90 till Trerikesrosen nr 94, i vilket Rysslands, Finlands och Norges gränser sammangå, samt i nordväst av den

hittillsvarande riksgränsen emellan Ryssland och Norge, överlåtes jämte därtill hörande territorialvatten omedelbart efter det fredsfördraget trätt i kraft för evärdeliga tider av Ryssland till Finland att av Finland ägas och besittas med oinskränkt suveränitet, och avstår Ryssland till Finlands förmån från alla sina rättigheter till och anspråk på det sålunda avträdde området. Ryssland bortdrager sina trupper från Petschengaområdet inom fyratiofem dagar efter det fredsfördraget trätt i kraft.

Artikel 5.

Inom en månad efter det fredsfördraget trätt i kraft utse Finlands och Rysslands regeringar vardera tvenne ledamöter i en kommission, som det åligger att inom nio månader uppgå och rålägga de i artikel 2, moment 1 nämnda gränserna.

Artikel 6.

1) Finland förbinder sig att icke på de vatten, som höra till dess kustområde vid Norra Ishavet hålla krigs- och andra bestyckade fartyg, dock med undantag dels för beväpnade fartyg av mindre än hundra tons displacement, vilka av Finland där kunna hållas utan någon inskränkning, dels för ett antal av högst femton krigs- och andra bestyckade fartyg, vilkas displacement icke överstiger fyrahundra ton för varje fartyg. Finland förbinder sig jämväl att på nämnda vatten icke hålla undervattensbåtar och beväpnade flygmaskiner. 2) Därjämte förbinder sig Finland att på ifrågavarande kustområde icke anlägga större krigshamnar, marina flottbaser och militära reparationsstäder, än vad för ovannämnda fartyg och deras rustning erfordras.

Artikel 7.

1) De fördragsslutande makterna inrymma vardera åt den andra partens medborgare rätt att bedriva fiske och att med fiskarfartyg fritt röra sig inom territorialvattnen utanför såväl det åt Finland överlåtna kustområdet vid norra Ishavet som den i Rysslands besittning förblivande kuststräckan på norra och östra sidan av Fiskarhalvön intill Scharapowska udden. 2) På i föregående moment nämnda kustområde äga vardera statens medborgare rätt att

landstiga och att uppföra nödiga vistelse- och förrådsrum ävensom andra för fisket och fiskens förädling behövlige byggnader och inrättningar. 3) De fördragslutande makterna förklara sig villiga att efter det fredsfördraget trätt i kraft genom en särskild överenskommelse fastställa på vilka villkor och i vilken ordning ifrågavarande rätt till fiske och seglation med fiskarfartyg inom den i första momentet omförmälda kuststräckans territorialvatten får utövas.

Artikel 8.

1) Ryska staten och ryska medborgare tillförsäkras fri transiteringsrätt genom Petschengaområdet till Norge och därifrån tillbaka. 2) Gods, som transporteras genom Petschengaområdet från Ryssland till Norge, ävensom gods, vilket genom samma område transporteras från Norge till Ryssland, är befriat från all besiktning och övervakning utöver vad för ordnande av transitorörelsen är oundgängligt. För sådant gods uppbäras icke heller tull-, transitoch andra avgifter, övervakning av ifrågavarande transitogods får utövas endast med iakttagande av i den internationella trafiken enligt stadgad praxis i analoga fall gällande regler. 3) Rysk medborgare, som genom Petschengaområdet begiver sig till Norge och tillbaka från Norge till Ryssland, är berättigad till obehindrad genomresa med av vederbörande rysk myndighet utfärdat pass. 4) Obeväpnade ryska flygmaskiner tillåtas att med iakttagande av gällande allmänna föreskrifter uppehålla flygtrafik över Petschengaområdet mellan Ryssland och Norge. 6) De transitovägar, längs vilka person- och godstrafiken genom Petschengaområdet från Ryssland till Norge och tillbaka obehindrat får äga rum, ävensom de närmare villkoren för tillämpningen av de i föregående moment ingående bestämmelserna liksom för organisationen av Rysslands konsulatrepresentation i Petschengaområdet fastställas genom särskild överenskommelse, som avslutas efter det fredsfördraget trätt i kraft.

Artikel 9.

De ryska medborgare, vilka hava sin hemort inom Petschengaområdet, bliva utan vidare finländska medborgare, dock sålunda

att de, vilka uppnått aderton års ålder, äro berättigade att inom ett år efter det fredsfördraget trätt i kraft välja ryskt medborgarskap. För hustru utövas valrätten av make, där ej dem emellan annorlunda överenskommas, ävensom för barn under aderton år av föräldrarna. De, vilka valt ryskt medborgarskap, få inom förloppet av därpå följande år fritt bortflytta från området och medföra all sin löseegendom utan erläggande av tull- och exportavgifter. Dessa personer bibehållas vid alla sina rättigheter till den fasta egendom de kvarlämna inom Petschengaområdet.

Artikel 10.

Finland bortdrager inom fyratiofem dagar efter det fredsfördraget trätt i kraft sina trupper från Repola och Porajärvi kommuner, vilka återförenas med ryska riket och införlivas med det nationell självbestämmanderätt åtnjutande autonoma området Ost-Karelen, vilket bildas av den karelska befolkningen i Arkangelska och Olonetska guvernementen.

Artikel 11.

Angående de närmare villkoren för återgången av de i föregående artikel omnämnda kommunerna Repola och Porajärvi har till förmån för den lokala befolkningen överenskommit som följer:

- 1) Kommunernas invånare tillförsäkras fullständig amnesti enligt de i artikel 35 av fredsfördraget ingående bestämmelserna.
- 2) Upprätthållandet av den lokala ordningen inom kommunernas område skall under en tid av två år efter det fredsfördraget trätt i kraft tillkomma en av den lokala befolkningen upprättad milis.
- 3) Kommunernas invånare tillförsäkras äganderätt till all dem tillhörig löseegendom inom kommunernas område ävensom rätt att fritt besitta och bruka av dem innehavda eller odlade ägor samt annan dem tillhörig fast egendom inom ramen av den lagstiftning som gäller i det autonoma området Ost-Karelen.
- 4) Varje invånare i dessa kommuner, som sådant önskar, äger rätt att inom förloppet av ett år, efter det fredsfördraget trätt i kraft, fritt bortflytta från Ryssland. De från Ryssland sålunda bortflyttande äro berättigade att medtaga all sin lösa egendom och bibehålla därjämte inom ramen av

den lagstiftning, som gäller i det autonoma området Ost-Karelen, alla rättigheter till sin inom kommunernas område kvarblivna fasta egendom. 6) Finländska medborgare och finländska bolag, vilka innehava skogsavverkningskontrakt, ingångna före 1 juni 1020, bibehållas vid rätten att inom förloppet av ett år efter det fredsfördraget trätt i kraft i nämnda kommuner verkställa de skogsavverkningar, till vilka de enligt dessa kontrakt äga rätt, samt bortföra de avverkade stammarna.

Artikel 12.

De fördragsslutande makterna understöda vardera i princip Finska vikens och hela Östersjöns neutralisering samt förbinda sig att medverka till dess förverkligande.

Artikel 13.

Finland neutraliserar militäriskt följande detsamma tillhöriga öar i Finska viken: Sommarö (Someri), Nervö (Nerva), Seitskär (Seskar), Peninsaari, Lavansaari (Lavensaari), Stora och Lilla Tyterskär (Tytaersaari) och Rödsjär. Denna militära neutralisering innebär, att på dessa öar icke få byggas eller till dem förläggas fästningsverk, batterier, militära observationsstationer, radiostationer av högre styrka än en halv kilowatt, krigshamnar och militära marinstöddepunkter, upplag av militäregendom och krigsförnödenheter, liksom att ej heller större militärstyrka än för upprätthållande av ordningen erfordras får hållas därstädes. På Sommarö och Nervö är Finland likväl berättigat att hålla militära observationsstationer.

Artikel 14.

Finland vidtager omedelbart efter det fredsfördraget trätt i kraft åtgärder för Höglands militära neutralisering med internationell garanti. Denna neutralisering innebär, att på denna ö icke får byggas eller att dit icke få förläggas fästningsverk, batterier, radiostationer av högre styrka än en kilowatt, krigshamnar och militära marinstöddepunkter, upplag av militär egendom och krigsförnödenheter, liksom att ej heller större militärstyrkor än för ordningens upprätthållande erfordras få hållas därstädes.

Ryssland förbinder sig att understöda utverkandet av ifrågavarande internationella garanti.

Finland vidtager omedelbart efter det fredsfördraget trätt i kraft åtgärder för Höglands militära neutralisering med internationell garanti. Denna neutralisering innebär, att på denna ö icke får byggas eller att dit icke få förläggas fästningsverk, batterier, radiostationer av högre styrka än en kilowatt, krigshamnar och militära marinstödjepunkter, upplag av militär egendom och krigsförnödenheter, liksom att ej heller större militärstyrkor än för ordningens upprätthållande erfordras få hållas därstädes. Ryssland förbinder sig att understöda utverkandet av ifrågavarande internationella garanti.

Artikel 15.

Finland förbinder sig att inom tre månader efter det fredsfördraget trätt i kraft avlägsna från Ino och Puumala batterier slutstycken, siktinrättningar, inriktningsmekanismer och ammunition och att inom ett år efter det fredsfördraget trätt i kraft demolera dessa befästningar. Finland förbinder sig tillika att icke på kuststräckan mellan Styrusudd och Inoudd inom ett avstånd av 20 km från havsstranden uppföra pansartorn och batterier, vilkas skjutsektorer möjliggöra skjutning utöver Finlands territorialvattengräns, liksom att icke heller på kuststräckan mellan Inoudd och Systerbäck inom ett avstånd av 20 km. frå§ havsstranden uppföra batterier, vilkas skjutvidd sträcker sig utöver Finlands territorialvattengräns.

Artikel 16.

1) De fördragsslutande makterna förbinda sig att icke i Ladoga eller på dess kuster, ej heller i de i Ladoga utmynnande floderna och kanalerna eller i Nevan intill Ivanovska forsarna underhålla anfallsändamål tjänande militära inrättningar. Dock är det tillåtet att därstädes hålla krigsfartyg, vilkas deplacemang icke överstiger 100 ton och vilka icke äro utrustade med grövre än 47 mm kanoner, så ock i deras storlek motsvarande militära marinstödjepunkter. Ryssland äger dock rätt att transportera krigsfartyg till sina inre vatten genom de längs Ladogas sydkust löpande kanalerna eller,

om trafikstöringar skulle därstädes uppslå, jämväl genom södra delen av Ladoga. 2) I händelse Finska vikens och Östersjöns neutralisering förverkligas, förbinda sig de fördragsslutande makterna att jämväl neutralisera Ladoga.

Artikel 17.

Ryssland förbinder sig att medgiva finska handels- och lastfartyg obehindrad sjöfart på Nevan emellan Finska viken och Ladoga på samma villkor som ryska fartyg. Förstnämnda fartyg få likväl icke transportera krigsmaterial och militära förnödenheter. De fördragsslutande makterna förklara sig att, om någondera av dem sådant fordrar, senast inom ett år efter det yrkandet framställts, inleda underhandlingar om åstadkommandet av en bestämmelserna i denna artikel förfullständigande överenskommelse. Sådan åtgärd får likväl icke hindra utövningen av den här beviljade rättigheten.

Artikel 18.

Vattenståndet i Laloga må icke utan föregående överenskommelse emellan Finland och Ryssland förändras.

Artikel 19.

Frågor rörande tullbesiktning, fiske, underhåll av sjöfartsinrättningar och ordningens upprätthållande i de utanför territorialvattnen liggande delarna av Finska viken, rensning av denna öppna del av Finska viken från minor, åstadkommande av enhetliga bestämmelser rörande lotsningen och andra liknande angelägenheter överlämnas till prövning av en eller flere blandade finländsk-ryska kommittéer.

Artikel 20.

1) De fördragsslutande makterna vidtaga omedelbart efter det fredsfördraget trätt i kraft åtgärder för åstadkommande av en överenskommelse i syfte att ordna pass- och tullformaliteterna och i allmänhet gränstrafiken på Karelska näset med beaktande av de lokala förhållandena samt det å vardera sidan föreliggande praktiska behovet. 2) Beträffande övriga delar av gränsen emellan Finland och Ryssland skall gränstrafiken jämväl ordnas genom särskilda överenskommelser. 3) Omedelbart efter det fredsfördraget trätt i

kraft tillsättes en särskild blandad kommitté för uppgörande av förslag till ordnande av här åsyftade förhållanden.

Artikel 21

1) De fördragsslutande makterna förklara sig villiga att omedelbart efter det fredsfördraget trätt i kraft inleda underhandlingar för åstadkommande av en överenskommelse angående ordnandet av trafiken och flottningen av skogsalster i vattendrag, vilka rinna från den ena fördragsslutande maktens område in på den andras område, och bör överenskommelsen byggas på sådan grund, att trafik och flottning i hithörande vattendrag äro utan hinder från någondera sidan tillåtna såväl över gränsen som på vardera fördragsslutande maktens område ända till havet, ävensom att särskilt i fråga om flottning medborgarna i vardera av de fördragsslutande länderna tillerkännas samma rättigheter, som den med störst» rättigheter utrustade flottaren åtnjuter. 2) Likaledes inleda de fördragsslutande makterna underhandlingar för åstadkommande av en överenskommelse angående öppenållande av kungsådra samt vidtagande av åtgärder för ordnande av fisket och befråmjande av fisket och fiskevården i de i förgående moment omförmöda ävensom de längs de fördragsslutande makternas gemensamma gråns belågna vattendragen.

Artikel 22.

Ryska staten och dess statsinrättningar tillhörig egendom i Finland övergår utan ersåttning i finländska statens ågo. Likaså övergår finländska staten och dess statsinrättningar tillhörig egendom i Ryssland utan ersåttning i ryska statens ågo.

Anmärkning. De fördragsslutande makterna förbehålla sig vardera av sin tidigare i det andra landet belågna statsegendom för den diplomatiska och konsulåra representationen trenne fastigheter med dårtill hörande tomter och byggnader.

Artikel 23.

1) Finlands regering förbinder sig att ofördråjligen efter det fredsfördraget trätt i kraft till ryska staten återstålla på sitt territorium befintliga eller av densamma disponerade, år 1918 i Finland kvar-

blivna ryska fartyg eller farkoster i enlighet med en detta fredsfördrag bilagd förteckning. 2) Därest enskilda personer eller bolag framställa anspråk i ett eller annat avseende vidkommande de fartyg, vilka skola återställas till ryska staten, frikallar Rysslands regering Finland från varje ansvar för dessa fartygs överlåtande till Ryssland samt förbinder sig att ansvara för alla ersättningsanspråk, vilka möjligen komma att riktas till Finlands regering. Rysslands regering åtager sig att utreda äganderätten till dessa fartyg och böra förty i detta avseende framställda krav riktas till denna. 3) Finländska medborgare eller i Finland hemmahörande bolag tillhöriga fartyg, vilka Rysslands regering under världskriget rekvirerat utan att betala någon ersättning åt deras ägare, ävensom finländska fartyg, vilka utan ersättning kommit i ryska statens besittning, förbinder sig Rysslands regering att återlämna åt deras tidigare ägare. I detta moment omförmälda fartyg uppräknas i en fredsfördraget bilagd förteckning.

Artikel 24.

De fördragsslutande makterna avstå vardera från att av den andra fördragsslutande makten fordra ersättning för sina krigskostnader. Finland deltagar icke i de kostnader 1914—1918 års världskrig åsamkat Ryssland.

Artikel 25.

Ingendera av de iördragsslutande makterna är skyldig att ansvara för den andras statsskulder eller övriga förbindelser.

Artikel 26.

Ryska statens och dess statsinrättningars skulder och övriga förbindelser till finländska staten och Finlands Bank ävensom finländska statens och dess statsinrättningars skulder och förbindelser till ryska staten och dess statsinrättningar anses å ömse sidor likviderade. Till följd härav upphör även det år 1917 emellan Finlands och Rysslands regeringar avslutade kontraktet angående leverans av spannmål ävensom det samma år emellan Finlands Bank och ryska kreditkansliet ingångna valutaavtalet att äga giltighet.

Artikel 27.

Ryssland erkänner, att Finland icke är skyldigt att ansvara för skada av fartyg eller annan i Finland befintlig egendom, tillhörande annan stats medborgare eller i densamma hemmahörande bolag, förorsakad genom åtgärd av rysk myndighet under världskriget före Finlands självständighetsförklaring. Anspråk av denna beskaffenhet böra riktas till ryska staten.

Artikel 28.

Finländska medborgare och i Finland hemmahörande bolag och samfund tillerkännas med avseende å sin i Ryssland befintliga egendom ävensom sina fordringar hos och skadestands- samt andra anspråk gentemot ryska staten eller ryska statsinrättningar samma rättigheter och förmåner, som Ryssland beviljat eller kommer att bevilja mest gynnad nations medborgare.

Artikel 29-

1) De fördragsslutande makterna förbinda sig att ofördröjligen återställa de offentliga ämbetsverk och inrättningar tillhöriga arkiv och handlingar, som befinna sig på deras områden och enbart eller till huvudsaklig del angå den fördragsslutande makten eller dess historia. I enlighet härmed återlämnar Rysslands regering till Finlands regering jämväl förra finländska statesekretariatets arkiv, likväl sålunda, att till detta arkiv hörande handlingar, vilka enbart eller till huvudsaklig del beröra Ryssland eller dess historia, överlämnas till Rysslands regering. Av de sålunda i Rysslands ägo övergående handlingarna har Finland rätt att för sin räkning taga avskrift. 2) Rysslands regering utgiver till Finlands regering avskrifter av de nyaste, till dess förfogande stående topografiska och sjömåtningskartor över Finlands område, ävensom materialet till oavslutade, i Finland utförda triangulationsarbeten.

Artikel 30.

Finlands regering samtycker till att i Halila sanatorium i Nykyrka socken halva antalet sjukplatser under 10 års tid upplåtas åt invånarna i Petrograds stad och dess omgivning på samma villkor som åt finländska medborgare.

Artikel 31.

Efter det fredsfördraget trätt i kraft återupptagas de ekonomiska förbindelserna emellan de båda länderna. I sådant avseende tillsätta de fördragsslutande makterna omedelbart efter det fredsfördraget trätt i kraft en särskild, av representanter för vardera makten sammansatt kommitté för uppgörande av förslag till öppnande av handelsförbindelserna emellan de båda länderna och åstadkommande av ett handelsfördrag.

Artikel 32.

Tills handelsfördrag ingåtts iakttages vid handelsförbindelserna emellan Finland och Ryssland följande interimistiska bestämmelser, vilka vardera fördragsslutande makten är berättigad att uppsäga sålunda att deras giltighet upphör sex månader efter därom till motparten gjort meddelande: 1) För transport av transitovaror, avsedda att föras genom den ena av de fördragsslutande makternas område, få alla nu eller framdeles för transitotrafik öppnade trafikleder begagnas, likväl med iakttagande av de bestämmelser, vilka med avseende å trafikens ordnande och trafikinrättningarnas transportförmåga samt för tillgodoseende av eget lands trafikbehov och den allmänna säkerheten utfärdats. 2) De frakter och andra ifrågakommande transportavgifter, vilka för transitovaror uppbäras vid statens järnvägar och på staten tillhöriga fartyg, få icke överstiga transportavgiftema för enahanda varor i transitolandet. Beträffande övriga för dessa varor ifrågakommande avgifter tillämpas principen om mest gynnad nation. För den händelse, att uppbärandet av transportavgifter för inhemska varor i Ryssland helt och hållet inställes, få frakterna för transitovaror från Finland icke överstiga de avgifter, som uppbäras för mest gynnad nations transitovaror. 3) För varor, vilka sändas från det ena landet till det andra, få icke uppbäras högre frakter eller andra transportavgifter än de för transport av enahanda varor irom eget land gällande. För den händelse, att uppbärandet av transportavgifter för varubefordran inom eget land helt och hållet inställes på ryska statens område, få frakter och övriga transportavgifter för finländska varor icke överstiga de avgifter, som uppbäras för mest gynnad nations varor.

4) Utfärdandet av import-, export- och transitoförbud är ömsesidigt tillåtet endast i stöd av lagstiftning rörande den allmänna säkerheten, hälsovården, alkoholhaltiga ämnen och reglementeringen av det egna landets näringsliv. 5) De fördragsslutande makterna förbehålla sig rätt att monopolisera olika grenar av handeln och industrien. 6) Med iakttagande av de bestämmelser, som i vederbörande land äro gällande eller framdeles kunna utfärdas angående detta lands fartyg ävensom angående upprätthållande av den allmänna säkerheten eller rörande tullbevakningen äro frakt- och passagerarfartyg tillhörande de fördragsslutande makterna berättigade att inlöpa i alla det andra landets hamnar, begagna sig av hamninrättningar och att befara alla det andra landet tillhöriga territorialvatten, insjövatten, floder och kanaler, vilka äro öppnade eller framdeles öppnas för eget lands farkoster. De avgifter, som uppbäras för det andra landets fartyg och deras laster, ävensom avgifterna för begagnande av hamninrättningar, få icke överstiga de avgifter, som uppbäras för mest gynnad nations fartyg och deras laster. Undantag från dessa bestämmelser kunna göras med avseende i kustsjöfart och fiskarfartyg. Som kustsjöfart anses likväl icke trafiken emellan hamnarna i Östersjön och andra Ryssland begränsande egentliga hav eller innanhav. Rysslands handels- och passagerarfartyg få begagna sig av alla för finländska fartyg öppnade trafikleder i Finlands territorialvatten, likväl med villkor att de iakttaga alla för utländska fartyg i Finland gällande bestämmelser angående lotsning. 7) Finländska naturprodukter samt alster av finländsk hemslöjd och industri äro vid export till Ryssland befriade från alla tull- och andra importavgifter.

Artikel 33.

De fördragsslutande makterna vidtaga efter det fredsfördraget trätt i kraft ofirdröjligen erforderliga åtgärder för ordnande av järnvägstrafiken emellan Finland och Ryssland sålunda, att direkt trafik utan tågombyte för passagerare eller omlastning av gods blir möjliggjord från Finland till Ryssland och Ryssland till Finland, till och från de emellan Rajajoki och Petrograd belägna stationerna,

Petrograds station inberäknad, samt inleda underhandlingar om sammanbindning av de båda ländernas järnvägsnät för åstadkommande av direkt samtrafik.

Artikel 34.

Post- och telegrafförbindelsen emellan Finland och Ryssland återställes efter det fredsfördraget trätt i kraft och skall därom emellan de fördragsslutande makterna avslutas särskild överenskommelse. Finlands regering motsätter sig icke att till uteslutande, begagnande för ryska statens telegramväxling intill utgången av år 1946 upplåtas de tre direkta telegrafledningar (tidigare betecknade med n:ris 13, 60 ccb 42), vilka äro dragna över Finlands territorium från Rajajoki till Nystad och förena Petrograd med Stockholm, Newcastle och Fredericia och vilka finländska regeringen melets kontrakt av den 9 januari överiåtit till det Store Nordiske Telegraf-Selskabs förfogande för Rysslands telegrafikorrespondens. dock med iakttagande av vad i nämnda kontrakt är föreskrivet angående ordnande av telegramväxlingen För användandet av dessa ledningar erlägger Rysslands regering åt finländska staten sådan transitoavgift som i enlighet med bestämmelserna i den internationella telegrafkonventionen och därtill hörnnde reglemente tillkommer Finland såsom självständig stat, intill dess denna avgift på grund av överenskommelse emellan vederbörande stater skall erläggas av avsändaren. Likaså förbehållas ryska staten för lika lång tid franrit de rättigheter densamma på grund av kontrakt «ied det Store Nordiske Telegraf- Selskab äger till tvenne från Nystad till Grisslehamn ledande kablar, vilka förmedla direkt telegrafförbindelse med Sverige.

Artikel 35.

1) Finländsk medborgare, som uppehåller sig i Ryssland, och rysk medborgare, som uppehåller sig i Finland, tilllåtes att efter det fredsfördraget trätt i kraft återvända till sitt hemland, såvida han icke i det andra landet är häktad för groft brott 2) De fördragsslutande makternas krigsfångar skola snarast möjligt återsändas till sina hemland. De fördragsslutande makterna fastställa genom särskild överenskommelse den ordning, i vilken krigsfångarnas

Den finländska delegationen i Tartu 1920. I främsta raden från vänster: Alexander Frey, Väinö Voionmaa, Juho Vennola, valtuuskunnan puheenjohtajana toiminut Juho Kusti Paasikivi, Rudolf Walden, Väinö Kivilinna ja Väinö Tanner (Bild: Museiverket).

återsändande skall äga rum. 3) övriga medborgare i den andra staten, vilka anhållits till följd av krigstillståndet eller av politiska orsaker, böra omedelbart frigivas och ofördröjligen återsändas till sitt hemland. 4) Finländsk eller rysk medborgare, som dömts till straff för politiskt brott, som han före undertecknandet av detta fredsfördrag begått till den andra statens fördel, eller för att han stått i förbindelse med den andra fördragsslutande maktens trupper eller regeringsorgan eller för att han begått straffbar handling i syfte att förverkliga den nationella självbestämmanderätten, befrias från utstående av vidare straff och försätts omedelbart på fri fot, om han för dylikt brott ställts under åtal eller häktats men ännu inte blivit dömd, eller om åtal mot honom ännu inte väckts, vare rätt till åtal förfallen, vare sig han befinner sig inom eller utom landets gränser, och får sådant åtal framledes icke längre anhängiggöras. Har han antingen genom samma handling eller särskilt för sig begått annat brott mot sitt lands bestående stats- eller samhällsordning

och därefter flytt till den andra fördragsslutande maktens område, skall han bliva delaktiv av den amnesti, som för samma slag av brott beviljats i hemlandet, enligt samma grunder som i hemlandet kvarbliva åtalade och dömda.

Artikel 36.

De diplomatiska och konsulära förbindelserna emellan de fördragsslutande makterna ordnas omedelbart efter det fredsfördraget trätt i kraft. De fördragsslutande makterna skrida efter det fredsfördraget trätt i kraft till uppgörande av konsulärfördrag.

Artikel 37.

För verkställigheten av fredsfördraget ävensom för avgörandet av sådana frågor av offentlig-rättslig eller privaträttslig natur, till vilka detta fördrag kan giva anledning, tillsättes omedelbart efter det fredsfördraget trätt i kraft en blandad finländsk-rysk kommitté, som är berättigad att inom sig utse subkommittéer för behandling av territoriella frågor, ordnande av de ekonomiska förhållandena, utväxling av fångar och flyktingar samt vid behov jämväl för handläggning av andra angelägenheter. Den i förevarande artikel omnämnda kommitténs sammansättning och arbetsordning fastställas genom ömsesidig överenskommelse, som framdeles avslutas. Varje subkommittés göromål, rättigheter och skyldigheter bestämmas genom särskild instruktion, som av kommittén fastställs. Då inom en subkommitté beslut icke kommer till stånd, emedan lika många röster avgivits mot varandra, hänskjutes frågan till avgörande vid plenarsammanträde inom kommittén. Om jämväl inom kommittén antalet raster utfaller lika, hänskjutes frågan till regeringarnas avgörande.

Artikel 38.

Detta fredsfördrag är upprättat på finska, svenska, ryska och franska språken och äga samtliga texter samma giltighet.

Artikel 39.

Detta fredsfördrag bör ratificeras. Utväxlingen av ratifikationsurkunderna skall ske i Moskva. Fredsfördraget träder i gällande kraft omedelbart efter det utväxlingen av ratifikationsurkunderna ägt

rum. Till bekräftande härav hava de fördragsslutande makternas befullmäktigade ombud egenhändigt undertecknat detta fredsfördrag och därvid fogat sina sigill.

Originalen är upprättat i tvenne exemplar med text på alla ovan nämnda språk och undertecknat i Dorpat den fjortonde oktober år nittonhundratjugo.

Finländska förhandlare:

J. K. Paasikivi

J. H. Vennola

Alexander Frey

R. Walden

Väinö Voionmaa

Väinö Kivilinna

Ryska förhandlare:

Jaan Antonovitj Behrsinin

Platon Michailovitj Kerchentsevin

Nikolai Sergejevitj Tihmenjevin

De kallade varandra ”slaktargardister” och ”röda banditer”. De mördade, brände och plundrade – övertygade om att de kämpade för en rättfärdig sak.

Två röda, flera vita. Gemensamt för dem alla var att de en gång var vanliga människor – arbetare, bönder, unga män med drömmar. Men inom loppet av några månader blev de kapabla till grymheter de aldrig tidigare kunnat föreställa sig. Vad hände? Svaret stavas propaganda.

Denna bok gräver ner sig i tidningspressen under finska inbördeskriget 1918 och avslöjar hur båda sidor systematiskt använde hatretorik, demonisering och medvetna lögner för att mobilisera sina anhängare. Du får läsa originalcitrat som får blodet att isas – och se mönster som känns obehagligt igen.

Men frågan är: har något förändrats?

En nödvändig bok för alla som vill förstå dåtidens krig – och försvara sig mot framtidens desinformation.